

Baten-LastenStelsel (BLS)-Jaarverslag 2007

**Ministerie van Landbouw, Natuur
en Voedselkwaliteit**

Inhoudsopgave

Leeswijzer bij BLS-jaarverslag 2007	3
Inleiding	3
Opbouw BLS-jaarverslag 2007.....	3
Toelichting verschillen BLS en KV.....	4
Beleidsverslag	7
Inleiding beleidsverslag 2007	8
Doelstelling nr. 1	9
Doelstelling nr. 6	11
Doelstelling nr. 11	12
Doelstelling nr. 14	16
Doelstelling nr. 16	18
Doelstelling nr. 22	20
Doelstelling nr. 24	28
Doelstelling nr. 25	34
Doelstelling nr. 29	34
Doelstelling nr. 41	36
Jaarrekening	41
Balans (geconsolideerd)	42
Staat van baten en lasten (geconsolideerd)	45
Kasstroomoverzicht	47
Waarderingsgrondslagen	48
Toelichting op de balansposten	52
Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten	67
Toelichting inzake baten-lastendiensten	96

Leeswijzer bij BLS-jaarverslag 2007

Inleiding

In de door de Tweede Kamer goedgekeurde motie Mastwijk c.s. (kamerstuk 29540, nr. 101 d.d. 22 juni 2004), wordt verzocht een pilot uit te voeren met de invoering van het baten-lastenstelsel binnen een Ministerie. Dit Baten-Lasten Jaarverslag 2007 (het BLS-jaarverslag) is het resultaat van de daarvoor binnen het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit uitgevoerde pilot.

In deze leeswijzer wordt kort aangegeven wat de opbouw is van het BLS-jaarverslag en wat verschillen zijn ten opzichte van de samenstelling van het reguliere, op kas-verplichtingen (KV) gebaseerde, Jaarverslag XIV Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Daarnaast wordt een voorbeeld gegeven waaruit blijkt wat in de LNV-context de belangrijkste verschillen zijn tussen het BLS en het KV-stelsel.

Opbouw BLS-jaarverslag 2007

In de opbouw van het BLS-jaarverslag 2007 wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de opbouw van het reguliere jaarverslag. Hiermee wordt bereikt dat verschillen tussen beide verslagen zoveel mogelijk terug te voeren zijn op stelselmatige verschillen tussen het BLS en het KV-stelsel.

Doordat geen BLS-begroting is opgesteld ontbreekt in het voorliggende BLS-jaarverslag de vergelijking met de begroting, daar waar zo'n vergelijking in het reguliere jaarverslag wel uitgebreid wordt ingevuld. Overigens zijn ten aanzien van de eventuele toekomstige toepassing van het BLS twee modellen denkbaar. Enerzijds een model waarbij begroting en decharge plaatsvindt op BLS-wijze (vergelijkbaar met de huidige werkwijze ten aanzien van de baten-lastendiensten). Anderzijds een model waarbij het BLS gebruikt wordt om kosteninzicht te verschaffen, maar waarbij begroting en decharge geschiedt via de principes van het kasstelsel (zoals bij de Europese Unie geschiedt).

Hierna worden de opbouw van het BLS-jaarverslag 2007 en de specifieke verschillen met de opbouw van het reguliere jaarverslag toegelicht.

Geen onderdeel "Vaststelling van de slotwetmutaties": het BLS-jaarverslag start niet zoals het reguliere verslag met een overzicht van de slotwetmutaties. Dit vanwege het ontbreken van een begroting 2007 in BLS-termen. Een overzicht van slotwetmutaties in BLS-termen kan dan ook niet gegeven worden.

Geen "Verzoek tot dechargeverlening": omdat het BLS-jaarverslag 2007 niet bedoeld is als document om decharge te verkrijgen is dit onderdeel, in tegenstelling tot de samenstelling van het reguliere verslag, niet in dit verslag opgenomen.

Beleidsverslag: evenals in het reguliere jaarverslag is een beleidsverslag opgenomen. Hierin wordt net als in het reguliere jaarverslag weergegeven wat de realisatie van de beleidsdoelstellingen is.

Balans: in het BLS-jaarverslag 2007 wordt weergegeven wat de balans van het departement per 1-1-2007 en per 31-12-2007 is. Een dergelijke balans treft u niet in het reguliere jaarverslag. In de balans wordt weergegeven wat de bezittingen en schulden zijn die het departement heeft. In de toelichting daarop wordt in eerste instantie ingegaan op wat de belangrijkste waarderingsgrondslagen zijn die gehanteerd zijn bij de vaststelling van de balans. Vervolgens

wordt per post op de balans toegelicht waar de post voornamelijk uit bestaat en wat de mutaties zijn die in het jaar 2007 zijn doorgevoerd.

Resultatenrekening: in het BLS-jaarverslag wordt de resultatenrekening van LNV gepresenteerd. Een dergelijke resultatenrekening vindt u niet in het reguliere jaarverslag. In de resultatenrekening wordt weergegeven wat de baten (opbrengsten) en lasten (kosten) van LNV in 2007 geweest zijn.

Toelichting op de resultatenrekening: hierin wordt per beleidsartikel aangegeven wat de kosten en opbrengsten in 2007 zijn geweest. Hierbij wordt niet zoals in het reguliere verslag een meerjarig perspectief gegeven en een vergelijking met de begroting gemaakt. Dit omdat er geen BLS-meerjareengegevens en geen BLS-begroting 2007 zijn opgesteld. Wel wordt per artikel en per operationele doelstelling weergegeven wat de kosten in 2007, de uitgaven in 2007 (sluit aan op het reguliere verslag) en de balansmutaties in 2007 zijn geweest. De kosten en balansmutaties zijn samen per onderdeel steeds gelijk aan de uitgaven voor dat onderdeel. De omvang van de balansmutaties geeft dus in financiële zin weer wat de verschillen zijn tussen de kosten die in het BLS genomen worden en de uitgaven die in het KV-stelsel worden verantwoord. De belangrijkste posten worden, net zoals dat in het reguliere jaarverslag gebeurt, toegelicht.

Kasstroomoverzicht: in het BLS-jaarverslag is een kasstroomoverzicht opgenomen. De kasstromen vanuit operationele-, investerings- en financieringsactiviteiten van het departement zijn daarin weergegeven. Het resultaat van deze kasstromen, in termen van een toename of afname van de geldmiddelen en kasequivalenten wordt eveneens gepresenteerd. Een dergelijk kasstroomoverzicht is niet in het reguliere jaarverslag opgenomen.

Bedrijfsvoeringsparagraaf: deze paragraaf is niet in het BLS-jaarverslag opgenomen. Dit omdat deze paragraaf vooral tot doel heeft verantwoording af te leggen over en decharge te verkrijgen voor de gesignaleerde aandachtspunten in de bedrijfsvoering. Dit biedt voor dit BLS-jaarverslag geen toegevoegde waarde.

Geen departementale verantwoordingsstaat: in het BLS-jaarverslag 2007 is geen verantwoordingsstaat opgenomen. Deze in het reguliere verslag wel opgenomen staat, gaat in op de verschillen tussen begroting en realisatie. Vanwege het ontbreken van een BLS-begroting kan deze vergelijking in het BLS-jaarverslag niet gemaakt worden.

Geen departementale saldibalans: de wel in het reguliere jaarverslag opgenomen saldibalans is niet opgenomen in het BLS-jaarverslag. In het BLS-jaarverslag zijn in plaats daarvan de geconsolideerde balans en het kasstroomoverzicht opgenomen.

Samenvattende verantwoordingsstaat inzake baten-lastendiensten: deze staat is in het BLS-jaarverslag opgenomen. Wel is zekerheidshalve een totaalstelling voor de baten, de lasten en het daaruit voor de gezamenlijke baten-lastendiensten resulterende saldo toegevoegd.

Toelichting bij de samenvattende verantwoordingsstaat inzake baten-lastendiensten: in dit deel wordt net als in het reguliere jaarverslag per baten-lastendienst ingegaan op met name de prestatiegegevens en de doelmatigheidsgegevens. Daar waar in het reguliere jaarverslag per baten-lastendienst eveneens een balans, resultatenrekening en kasstroomoverzicht wordt weergegeven wordt dat in het BLS-jaarverslag 2007 niet gedaan. Dit omdat deze informatie al is meegenomen in de geconsolideerde balans, resultatenrekening en het kasstroomoverzicht.

Toelichting verschillen BLS en KV

De verschillen tussen BLS en KV komen vooral tot uitdrukking bij uitgaven die gerelateerd zijn aan projecten die meerjarig lopen of investeringen die meerjarig gebruikt worden. Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit doet relatief weinig investeringen in bijvoorbeeld gebouwen of andere activa die meerjarig gebruikt worden. Daarom komt het verschil tussen BLS en KV binnen dit departement vooral tot uitdrukking in subsidies waarvoor de kasstromen

(bijvoorbeeld voorschotten) in een ander jaar plaatsvinden dan het jaar waarin de met de subsidie beoogde prestatie geleverd wordt.

Subsidieproces

In de figuur hieronder is weergegeven hoe het subsidieproces op hoofdlijnen verloopt. Indien het verstrekken van het voorschot in een ander kalenderjaar valt dan het afrekenen van de subsidie, ontstaan verschillen tussen BLS en KV. Dit omdat in het KV-stelsel de uitgaven verantwoord worden in het jaar waarin het voorschot verstrekt wordt, terwijl in BLS de kosten verantwoord worden in het jaar waarin de prestatie geleverd is (in de pilot is hiervoor het moment van afrekening van de subsidie genomen, omdat dit vanuit de bestaande systemen het beste aansluit bij de praktijk).

Voorbeeld stimuleringsprogramma's

Hieronder is de systematiek uitgewerkt voor de stimuleringsprogramma's binnen OD 26.14 'Ondersteunen van LNV-beleid met kennis'.

Op 1 januari 2007 staat op de balans een saldo van € 45,9 mln aan openstaande voorschotten. In 2007 is voor € 7,7 mln aan nieuwe voorschotten verstrekt en is voor in totaal € 29,4 mln afgerekend op de per 1 januari 2007 openstaande voorschotten. Het eindsaldo openstaande voorschotten op de balans is € 24,2 mln (de balansmutatie in 2007 is dus +/- € 21,7 mln).

In 2007 is bij de eindafrekening van subsidies in totaal nog voor € 0,4 mln aan bedragen verstrekt. In totaal is dus in 2007 voor € 29,8 mln afgerekend op in 2007 geleverde prestaties en dat bedrag wordt in BLS als kosten genomen. Binnen KV wordt voor 2007 voor een bedrag van € 8,1 mln (€ 7,7 mln + € 0,4 mln) aan uitgaven verantwoord. In totaal zijn de uitgaven die binnen KV (€ 8,1 mln) verantwoord worden, gelijk aan de binnen BLS verantwoorde kosten (€ 29,8 mln) en de binnen BLS verwerkte balansmutatie (-/- € 21,7 mln).

Overzicht mutaties stimuleringsprogramma's 2007				
	Beginsaldo balans	Verstekte voorschotten	Afrekening	Eindsaldo balans
Voorschotten	45,9 +	7,7	-/- 29,4	= 24,2
Kasstroom		7,7	0,4	8,1
			29,8	

Additional annotations: A red arrow labeled 'KV' points from the 8,1 value to the right. A red arrow labeled 'BLS' points down from the 0,4 value to the 29,8 value.

Beleidsverslag

Inleiding beleidsverslag 2007

In februari 2007 is het kabinet Balkenende IV aangetreden. De begroting voor het jaar 2007 was nog door het demissionaire kabinet Balkenende III opgesteld. In de zomer van 2007 is het beleidsprogramma "Samen werken, samen leven" uitgebracht, waarin de belangrijkste doelen staan beschreven. Bij de behandeling van het jaarverslag 2006 heeft de minister van LNV aangegeven in de toekomst meer focus te willen aanbrengen in de verslaglegging. Om die reden heeft de minister het idee omarmd deel te nemen aan het experiment jaarverslag 2007. Dit verslag is primair gericht op de hoofdoelen van het kabinet en doet verslag van de resultaten. Door het moment van aantreden van het huidige kabinet zijn in 2007 vooral processen in werking gezet. De werkelijke resultaten zijn meer in 2008 en later te verwachten. Niettemin is in 2007 al een aantal resultaten bereikt die in dit beleidsverslag staan beschreven.

Aangezien de indeling in kabinetsdoelen niet het gehele beleidsveld van LNV dekt, wordt in deze inleiding kort stilgestaan bij enkele additionele onderwerpen die in 2007 gespeeld hebben.

Diergezondheid

Eind 2007 heeft de minister de Nationale Agenda Diergezondheid naar de Tweede Kamer gestuurd. Deze Agenda bevat de beleidsvoornemens tot en met 2013. Daarnaast is inbreng geleverd voor de voornemens van de Europese Commissie voor een nieuwe 'Community Animal Health Policy' (CAHP).

In 2007 zijn de preventieve maatregelen ter voorkoming van de insleep van vogelgriep gedifferentieerd. Op basis van een risicoanalyse zijn de maatregelen voor hobbydierhouders toegesneden op de diverse vormen van houderij. Indien er geen veterinaire noodzaak is, worden geen gevaccineerde dieren geruimd, vinden er geen massale preventieve ruimingen van hobbydieren meer plaats en gelden er uitzonderingen voor het ruimen van bedreigde soorten en pluimveerassen. Ook de afschermplicht is gedifferentieerd.

De vaccinatieplannen voor Mond en Klauwzeer en Klassieke Varkens Pest inclusief post-vaccinatie surveillance zijn door de Europese Commissie positief beoordeeld.

In 2007 is de verplichte vaccinatie tegen de ziekte van Aujeszky bij varkens beëindigd en is ingestemd met het door het bedrijfsleven opgestelde bestrijdingsplan in het geval van een uitbraak.

In verband met de dreiging van enkele bestrijdingsplichtige dierziekte-uitbraken (Mond- en Klauwzeer (MKZ), Hoog Pathogene Aviaire Influenza (HPAI)) en de uitbraak van blauwtong is in 2007 een actieve bijdrage geleverd in de crisisorganisatie en is de Tweede Kamer veelvuldig geïnformeerd. Er zijn maatregelen genomen om te voorkomen dat de uitbraak van mond- en klauwzeer in het Verenigd Koninkrijk en vogelgriep in o.a. Duitsland en Frankrijk zich naar Nederland zouden verspreiden.

Perspectief voor een duurzame visserij

Eind 2007 heeft de Europese Commissie ingestemd met de wijze waarop Nederland gebruik wil maken van geld uit het Europees Visserijfonds voor de periode 2007-2013. Het plan dat inzet op vernieuwing, verduurzaming en sanering krijgt zo een financiële impuls van €48,6 mln Europees geld en eenzelfde bedrag aan co-financiering van de nationale begroting. Met de extra middelen uit het Beleidsprogramma en die van de Algemene Politieke Beschouwingen is er voor de periode 2007-2013 ruim € 140 mln beschikbaar voor de Nederlandse visserij.

Voedsel- en Waren Autoriteit (VWA)

Ten aanzien van de VWA speelden in 2007 vooral de financiële tekorten een rol. Zoals in de Kamerbrief van 18 oktober 2007 is beschreven (Tweede Kamer 2007-2008 26 991, nr. 158) is het uitgangspunt van het kabinet altijd geweest de positie van de VWA niet aan te tasten. Dit vanwege het belang van voedselveiligheid in het algemeen, diergezondheid, dierenwelzijn en het belang voor de Nederlandse export. De maatregelen die daartoe moeten leiden zijn efficiencymaatregelen, omvorming naar tweedelijns toezicht, het op termijn invoeren van

kostendekkende tarieven voor het bedrijfsleven en de evaluatie van het roodvleesconvenant teneinde ook in die sector tot kostendekkende tarieven te komen. Door implementatie van de nieuwe retributieregelingen per 1 maart 2008 wordt een deel van het financiële tekort opgelost.

Jachtbeleid

In het najaar van 2007 was veel aandacht voor het beheer van wilde zwijnen op de Veluwe. De populatie was dusdanig in omvang toegenomen dat de reguliere jachtmethode onvoldoende effectief zou zijn om het aantal zwijnen terug te brengen tot de gewenste voorjaarstand. De zwijnen zorgden door hun aantal voor veel overlast en schade voor burgers en bedrijfsleven, met name voor de agrarische en recreatieve sector. Op verzoek van LNV werkt provincie Gelderland samen met de Faunabeheereenheid en de wildbeheereenheden aan een structurele oplossing, waardoor de toepassing van de één-op-één methode niet meer nodig zal zijn.

Doelstelling nr. 1

Een Europa, met een stevig draagvlak onder de burgers, dat zich richt op terreinen waar het meerwaarde levert en zich niet begeeft op terreinen waar lidstaten het beter zelf kunnen regelen.

Resultaten van beleid

Sinds het aantreden van het nieuwe kabinet, heeft de minister van LNV zich breed georiënteerd op de toekomst van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB). In dat kader is een maatschappelijke dialoog geïnitieerd die o.a. heeft bestaan uit:

- Het TNS Nipo onderzoek onder een representatieve steekproef uit de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder.
- Rondetafelgesprekken met zo'n veertig Nederlandse en Europese vertegenwoordigers afkomstig uit de wetenschap, natuur-, landschaps- en milieuorganisaties, organisaties voor ontwikkelingssamenwerking, bedrijfsleven, retail, landbouworganisaties en organisaties voor dierenbescherming.
- Keukentafelgesprekken in verschillende regio's in Nederland waaraan 78 personen met verschillende achtergronden en kennis van de betreffende gebieden deelnamen.
- Een internetconsultatie die bestond uit een discussieforum en een internet enquête. 1090 personen namen deel aan deze internetconsultatie waarvan 936 personen de enquête invulden.

In de consultatieronde lag de nadruk op de verdere vermaatschappelijking van de landbouw en de toekomstige bijdrage van het GLB daarin. Volgens diverse deelnemers zouden GLB-gelden moeten worden ingezet om de transitie van de landbouw naar verdere verduurzaming te bewerkstelligen. Dat zou kunnen door investeringen en bedrijfsvernieuwingen (financieel) te stimuleren. Het GLB moet zorgen voor voedselzekerheid, duurzame productie en een ruime variatie in het aanbod. In diverse gesprekken is aan de orde gekomen dat bepaalde maatschappelijke waarden niet zomaar te verenigen zijn. Meest expliciet wordt daarin de keuze tussen dierenwelzijn en milieu genoemd. Voor het milieu kunnen koeien, varkens en kippen meestal beter binnen blijven, voor hun welzijn is buiten vaak beter. Ook dierenwelzijn en voedselveiligheid kunnen op gespannen voet staan. Net als de keuze tussen boerennatuur en 'echte' natuur. Deelnemers aan het internetforum pleiten voor een vereenvoudiging van het huidige GLB, met name gezien de complexe uitvoering er van. Tegelijkertijd is er het besef dat het moeilijk zal zijn om alle uiteenlopende wensen te realiseren in een eenvoudiger toekomstig GLB. Volgens diverse gespreksdeelnemers zal de schaalvergroting in de Nederlandse landbouw stevig doorzetten. Één van de belangrijke vragen wordt daarbij dan hoe de productie duurzaam kan blijven. Sommige deelnemers denken dat de trend naar (streekgebonden) kleinschaligheid voordelen biedt voor het milieu. Anderen waarschuwen juist dat kleinschaligheid niet beter is voor duurzaamheid en voedselveiligheid, in tegendeel zelfs. Ook is aangegeven dat verdere schaalvergroting juist een verdere verduurzaming mogelijk maakt. Vooral economisch gezonde bedrijven zullen dan kunnen investeren.

Met inzet van een verder te vermaatschappelijken Europees landbouwbeleid laat de consultatieronde zien dat er maatschappelijke steun is om:

- Duurzaam ondernemerschap in de landbouw verder te versterken.
- Maatschappelijk waardevolle natuurgebieden en landschappen te beschermen door de rol van de ondernemer in het behoud en beheer van deze gebieden te versterken.
- Na te gaan welke mogelijkheden er in Europees verband zijn om (ook) via het GLB dierenwelzijn verder te stimuleren.
- Voedselzekerheid als doel van het GLB niet uit het oog te verliezen en sterker te gaan plaatsen in het licht van de genoemde mondiale ontwikkelingen.

Uit recent onderzoek door TNS NIPO blijkt dat 90% van de Nederlanders vindt dat de Europese landbouw “belangrijk” of “zeer belangrijk voor onze toekomst” is (bijlage bij Tweede Kamer 2007-2008 28625, nr. 49). Ook recent onderzoek van CPB en SCP heeft laten zien dat er in Nederland meer belang wordt gehecht aan een communautair vormgegeven GLB dan in vrijwel alle andere EU-lidstaten.

Geconstateerd kan worden dat de consultatieronde onder maatschappelijke groeperingen de inzet van het kabinet ondersteunt om een betere koppeling tot stand te brengen tussen de inkomenssteun en het realiseren van maatschappelijke waarden zoals voedselveiligheid, voedselzekerheid, landschap, milieu en dierenwelzijn. Het beleid is dus erop gericht om inkomenssteun nog meer te koppelen aan duurzaam ondernemerschap.

In de Mededeling over de health-check (de tussentijdse herziening van het GLB in 2008) geeft de Commissie aan in te zetten op verdere ont koppeling en moet het GLB een bijdrage leveren aan maatschappelijk actuele en relevante thema's, zoals klimaat, energie en waterbeheer. De Commissie sluit daarmee aan op thema's van het Nederlandse kabinet. Ook in verdere vereenvoudiging van regelgeving vinden de Commissie en Nederland elkaar. Ook voor andere lidstaten is de vereenvoudiging een belangrijk aandachtspunt. De Commissie denkt ook aan een verhoogd percentage voor verplichte modulatie, het overhevelen van middelen van de eerste pijler naar de tweede pijler. Nederland staat hier samen met een groot aantal landen kritisch tegenover.

In de Lissabonstrategie staat het versterken van de concurrentiekracht van de Europese economie centraal. Voor de uitvoering van de Lissabonstrategie dragen de Europese Unie en de lidstaten beide verantwoordelijkheid. Aan drie van de vier, door de Voorjaarsraad van 2006 benoemde, prioritaire gebieden leveren LNV en het agrocluster een herkenbare bijdrage:

- Het verbeteren van het ondernemingsklimaat (hiervoor is de vermindering van de regeldruk en administratieve lasten één van de speerpunten).
- Kennis en innovatie (het faciliteren en stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van kennis en innovaties is een van de zwaartepunten op de LNV-begroting).
- Energie en klimaatverandering (zowel ten aanzien van mitigatie als adaptatie leveren landbouw en natuur een belangrijke bijdrage aan de EU- en nationale beleidsdoelen).

Beleidsconclusies en consequenties

Hervormingen van het GLB hebben de afgelopen jaren ertoe geleid dat steun in hoge mate is ontkoppeld van productie. De maatschappelijke context werd versterkt via de introductie van randvoorwaardenbeleid (cross compliance). De health check is voor het kabinet een evaluatie van deze hervormingen van het GLB. Afspraken die in de health check worden gemaakt staan vooral in het licht van de 2^e helft van de huidige programmeringsperiode die loopt tot 2013. In de brief van 10 december 2007 (Tweede Kamer 2007-2008, 28625, nr. 54) heeft de minister van LNV uitvoerig stilgestaan bij de health check, de mededeling van de Europese Commissie daarover en de consultatieronde die zij heeft uitgevoerd. Het kabinet blijft de vermaatschappelijking van het GLB steunen. Daarnaast heeft het maatschappelijk debat dat, geïnitieerd door LNV, in 2007 over het GLB is gevoerd, aangetoond dat er draagvlak is voor deze beleidslijn.

Het is nu zaak voor het kabinet om in de besluitvorming over de komende health check een Europees kader te creëren waarbinnen invulling kan worden gegeven aan een beleid van inkomenssteun dat meer aan maatschappelijke waarden is gekoppeld.

De Europese Commissie komt in het voorjaar van 2008 met wetgevingsvoorstellen waarop de lidstaten kunnen reageren. In de 2^e helft van 2008 zullen hierover besluiten worden genomen onder voorzitterschap van Frankrijk.

Doelstelling nr. 6

Duurzame economische ontwikkeling bevorderen en armoedebestrijding met kracht voortzetten en uitwerken in het project De Millennium Ontwikkelingsdoelen Dichterbij

Resultaten van beleid

Landbouw is de motor voor een bredere economische ontwikkeling in rurale gebieden en daarmee een belangrijk instrument voor honger- en armoedebestrijding. De verhoging van de productiviteit en vergroting van afzetmarkten, onder meer via de ontwikkeling van duurzame (agro-) ketens, zowel lokaal als internationaal is een voor de hand liggend doel, maar tevens geldt ook hierbij dat sociale aspecten (kleine boeren, lokale systemen) en ecologie bij landbouwontwikkeling betrokken moeten zijn.

De betekenis en rol van landbouwontwikkeling en rurale armoedebestrijding staan volop in de belangstelling. Het kabinet wil daarom meer nadruk op de agrarische sector in het ontwikkelingsbeleid. Daartoe komt het kabinet in de eerste helft van 2008 met een nota over landbouw, rurale bedrijvigheid en voedselzekerheid. De nota heeft tot doel de extra inzet van het kabinet op deze onderwerpen, zoals geformuleerd in het regeerakkoord, aan te geven. Bij deze intensivering van beleid zijn vier lijnen van belang: productiviteitsverbetering, duurzame ketenontwikkeling, markttoegang en internationale handel.

In 2007 zijn al veel activiteiten gericht op de ontwikkeling van de agrarische sector in ontwikkelingslanden. De World Summit of Sustainable Development (WSSD) over partnerschappen en markttoegang zijn gericht op een integrale aanpak van knelpunten in de gehele handelsketen, van de primaire productie in onze partnerlanden tot de consumptie in de Europese Unie. Overheden, bedrijven, non gouvernementele organisaties (NGO's) en kennisinstellingen uit zowel Nederland als de partnerlanden werken hierin samen. Er is aandacht voor de kwaliteit van producten in de brede zin van het woord variërend van voedselveiligheid tot duurzame productie. In totaal verkeren ruim 25 samenwerkingsprojecten in Zuidoost Azië (Indonesië, Maleisië, Vietnam) en Oost-Afrika (Ethiopië, Kenia, Oeganda en Tanzania) in de uitvoeringsfase (i.s.m. Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking). Deze projecten zijn gericht op bewustwording, capaciteitsopbouw, ander bodemgebruik en alternatieve productiewijzen.

Een concreet voorbeeld van zo'n samenwerkingsproject is het project waarbij zowel voor Indonesië, Maleisië als Vietnam een trainingsprogramma is opgezet om laboratoriumanalisten te trainen in het meten van de residuen van antibiotica in garnalen en vis. De trainingen zijn opgezet volgens het train-the-trainer principe om te waarborgen dat de opgedane kennis en vaardigheden ook met collega's van de cursisten zullen worden gedeeld.

De verduurzaming van internationale agrarische grondstoffen is een belangrijk streven. Daartoe zijn in 2007 diverse initiatieven genomen. De belangrijkste instrumenten die nu voorhanden zijn, betreffen de Round Table on Sustainable Palm Oil (RSPO) en de Round Table on Responsible Soy (RTRS). Deze internationale fora van bedrijven en NGO's hebben zich gecommitteerd om de ontwikkeling en implementatie van spelregels en criteria voor duurzaamheid in de keten, gericht op de bulkstroom, voortvarend ter hand te nemen. De Nederlandse overheid steunt deze initiatieven financieel. Ook stellen we onze expertise in deze processen ter beschikking. Zo werkt Wageningen Universiteit met het Braziliaanse EMBRAPA-instituut samen aan onderzoek naar duurzame teelt, waaronder die van soja. Ook in Argentinië zijn projecten opgezet met NGO's en bedrijfsleven om de sojateelt te verduurzamen.

Begin 2007 is een gezamenlijk missie van LNV en Buitenlandse Zaken in Afghanistan op bezoek geweest. Doel van de missie was het inventariseren van de mogelijkheden van een duurzaam alternatief voor papaverteelt. De Universiteit van Wageningen heeft daartoe een voorstel geschreven. In november 2007 heeft de Afghaanse minister van Onderwijs een bezoek aan de minister van LNV gebracht. Hij heeft gevraagd om steun van Nederland bij landbouwkundig onderwijs en training. Afgesproken is dat daartoe in het voorjaar van 2008 een expertmissie naar Afghanistan zal afreizen. Ter ondersteuning van het landbouwonderwijs in Afghanistan op zowel academisch als praktijk niveau heeft de Universiteit van Wageningen, samen met de Agrarische Opleidingen Van Hall/Larenstein en de organisatie van landbouwpraktijkscholen PTC+, een programma geschreven.

Beleidsconclusies en consequenties

De lopende inzet op het gebied van landbouw in ontwikkelingslanden is succesvol. De rapportage over de voortgang van het internationale actieprogramma "duurzame daadkracht" wordt jaarlijks door de minister van Buitenlandse Zaken aan de Kamer aangeboden. De potentie van de landbouwsector in ontwikkelingslanden is groot en daarom wordt er hard gewerkt aan een vernieuwde inzet op de agrarische sector in ontwikkelingslanden. Het kabinet zal daartoe op korte termijn een nota naar de Kamer sturen. Daarna kan met de uitvoering voortvarend gestart worden.

Doelstelling nr. 11

Hoger onderwijs met meer kwaliteit en minder uitval

Resultaten van beleid

LNV volgt het algemeen onderwijsbeleid van OC&W. Als vakministerie stuurt LNV op de inzet en functies van het groen onderwijs voor de sector en effectieve samenwerking. In dit kader wordt hier een beeld gegeven van het groen onderwijs over de volle breedte.

Het groene hoger onderwijs in Nederland is al jaren van uitstekende kwaliteit. Mede door de goede samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en de praktijk is het agro-cluster zelfs één van onze sterkste economische sectoren met internationale allure. Toch blijft het streven de kwaliteit van het onderwijs te verhogen en de uitval te verlagen. Uit de in 2007 afgeronde beleidsdoorlichting van het begrotingsartikel 'Kennis en Innovatie' blijkt dat het kennissysteem voor de agrofoodsector en groene ruimte goede prestaties heeft geleverd in termen van kwaliteit van onderwijs, onderzoek en doorgevoerde innovaties. Er zijn ook goede resultaten geboekt op het gebied van de bevordering van samenhang, samenwerking en de verbetering van de programmering van onderzoeksvragen. Tevens blijkt dat de positie van LNV als verantwoordelijk Ministerie voor het groene onderwijsstelsel toegevoegde waarde heeft en dat de langdurige relatie tussen LNV en de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) positief uitwerkt voor de instandhouding van funderende kennis. Enkele succesvolle voorbeelden van innovatie en benutting van kennis zijn het programma Flowers en Food, innovatievouchers, smaaklessen en het project 'Kas als energiebron'. In de beleidsreactie op de doorlichting heeft minister Verburg de ankerpunten beschreven op basis waarvan het LNV-kennis- en innovatiebeleid de komende jaren vorm gaat krijgen (Tweede Kamer 2006-2007, 31104, nr.1).

LNV heeft in 2007 haar bijdrage geleverd aan het nakomen van de Lissabonafspraken (de vermindering van het voortijdig schoolverlaten, de verhoging van het opleidingsniveau, de deelname aan leven lang leren, het stimuleren van bèta-studies). Het groene onderwijs in de volle breedte heeft ca. 16000 gediplomeerden en 250 promovendi afgeleverd. Uit de in 2006 uitgevoerde benchmark MBO (zowel de OCW als de LNV-opleidingen) blijkt dat het opleidingssucces (het aantal deelnemers dat de opleiding heeft verlaten met een diploma gedeeld door het totaal aantal deelnemers dat de opleiding heeft verlaten) het hoogst is in de sector landbouw en natuurlijke omgeving.

Benchmark opleidingssucces naar niveau en sector

Niveau	Economie	Landbouw en natuurlijke omgeving	Techniek	Zorg en Welzijn
Niveau 1	33%	70%	26%	45%
Niveau 2	39%	50%	43%	42%
Niveau 3	46%	70%	66%	61%
Niveau 4	67%	75%	63%	68%
Gemiddeld	52%	66%	53%	61%

Bron: Benchmark MBO 2006, Price, Waterhouse & Coopers.

De volgende in 2007 genomen maatregelen beogen het groen onderwijs over de volle breedte verder te verbeteren:

- Voor het MBO is in juni 2007 een nieuwe competentiegerichte kwalificatiestructuur ingevoerd. Door te leren via de praktijk neemt de motivatie van leerlingen toe en krijgen zij een betere aansluiting met de arbeidsmarkt.
- Binnen de Groene Kenniscoöperatie zijn vijftien vraaggestuurde kennisprogramma's in uitvoering. Deze programma's beogen de onderlinge samenwerking te versterken tussen groene onderwijsinstellingen en tussen onderwijsinstellingen, praktijk en onderzoek. De invulling van projecten binnen deze programma's is in volle gang.
- LNV bevordert de samenwerking tussen het groene onderwijs en Wageningen UR in een landelijk dekkend en werkend netwerk van regionale kenniscentra. Diverse instellingen, met name Hogere Agrarische Scholen (HAS), experimenteren met loketten voor ondernemers. Hierdoor worden niet alleen kenniscirculatie en innovatie bevorderd maar worden ook de motivatie en praktijkgerichtheid van onderwijsdeelnemers versterkt.
- Praktijkgerichtheid: verdere verbetering van de interactie tussen beroepsonderwijs en de praktijk.

Prestatiegegevens

Kwaliteit onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

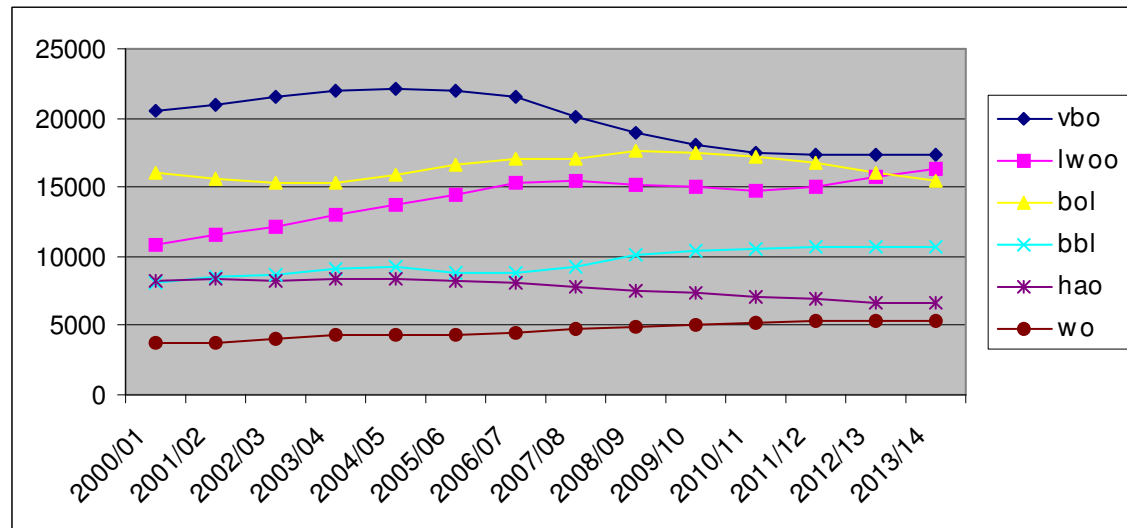
Kwaliteit onderwijs en wetenschappelijk onderzoek	Referentie-waarde	Peil-datum	Realisatie 2005	Realisatie 2006	Streef-waarde 2007	Realisatie 2007	Bron
Positieve beoordeling van de kwaliteit							
• WO / HBO	100%	2005	100%	100%	100%	100%	NVAO/Croho
• Onderzoekscholen	100%	2005	100%	100%	100%	100%	KNAW
• MBO/VMBO	83%	2005	83%	92%	92%	92%	Onderwijs-inspectie

De kwaliteit van alle opleidingen WO/HBO-groen wordt gewaarborgd via accreditatie (op basis van positieve beoordelingen in visitatierapporten) en de toets nieuwe opleidingen door de Nederlandse Vlaamse Accreditatie Organisatie. Alle door LNV bekostigde opleidingen WO/HBO waren in 2007 geaccrediteerd. Een indicatie voor de kwaliteit is dat HAS Den Bosch in de Keuzegids Hoger Onderwijs 2008 is gekozen als de op twee na beste hogeschool. Alle onderzoeksscholen zijn erkend. De kwaliteit van de opleidingen VMBO en MBO wordt beoordeeld door de Inspectie van het onderwijs. Op basis van rapporten uit het driejaarlijks beoordelingstraject moet governance (kwaliteitszorg) bij 70% van de MBO-instellingen en 45% van de vmbo-instellingen verbeterd worden. Bij 37% van de VMBO-instellingen wordt niet geheel voldaan aan de wettelijke vereisten, met name de minimale onderwijstijd. Het rendement laat bij 38% van de MBO en 31% van het VMBO te wensen over. Volgens het Onderwijsjaarverslag 2006 scoort het groen vmbo beter dan het overig vmbo wat betreft systematisch ingerichte kwaliteitszorg, begeleiding van het leerproces en onvertraagde doorstroom. Het groen vmbo scoort minder wat betreft verantwoording aan belanghebbenden, kwaliteit schoolexamens,

voldoen aan minimale onderwijstijd en examenresultaten. De MBO-groen opleidingen laten over het geheel een lagere kwaliteit zien dan de ROC's.

Deelnemers groen onderwijs

Ontwikkeling aantallen studenten/leerlingen groen onderwijs van 2000 t/m 2014

Bron: Referentieraming OC&W

Conclusie: op basis van de referentieramingen zullen de leerlingenaantallen voor het voortgezet beroepsonderwijs en het hoger agrarisch onderwijs afnemen. Het aantal leerlingen voor het leerwegondersteunend onderwijs blijft vanaf redelijk 2007 stabiel terwijl het aantal leerlingen voor de BBL-opleiding en het aantal studenten op het WO licht zal toenemen.

Kwalificaties

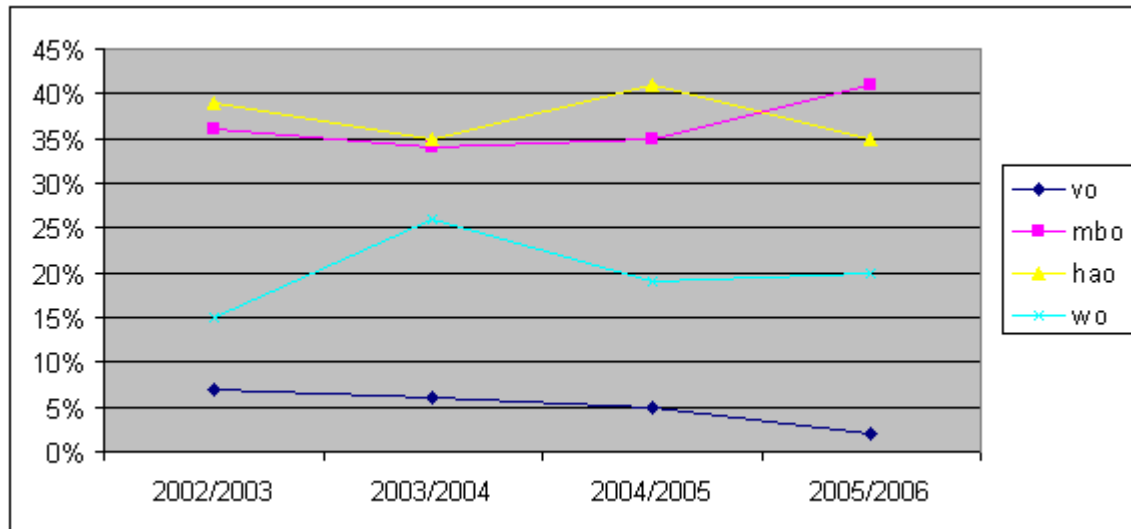
Ontwikkeling aantal diploma's en promoties

Gediplomeerden groen onderwijs	Referentie waarde	Peildatum	Realisatie 2005	Realisatie 2006	Streefwaarde 2007	Realisatie 2007	Bron
-VO (AOC's)	7200	2004/2005	7200	7326	7200	Nog niet bekend	LNV/Cfi
-MBO	6531	2004/2005	6531	6097	6531	Nog niet bekend	LNV/Cfi
-HBO	1 808	2004/2005	1 887	1 929	1 808	1 854	LNV/Cfi
-WO	1 038	2004/2005	1 287	1 384	1 038	1 266	LNV/Cfi
Aantal promoties WU	192	2005	192	224	192	251	WU

Gediplomeerde uitstroom

Gediplomeerde uitstroom als percentage van de totale uitstroom	Referentie waarde	Peildatum	Realisatie 2005	Realisatie 2006	Streefwaarde 2007	Realisatie 2007	Bron
• VO	95 %	2004/2005	94 %	98 %	≥ 95 %	Nog niet bekend	VO-instellingen/Cfi
• MBO	65 %	2004/2005	65 %	59 %	≥ 95 %	Nog niet bekend	MBO-instellingen/Cfi
• HBO	65 %	2004/2005	59 %	65 %	≥ 65 %	64 %	HAO-instellingen/Cfi
• WU	81 %	2004/2005	81 %	80 %	≥ 81 %	Nog niet bekend	WU/Cfi

Onderstaande grafiek geeft de ontwikkeling aan van het percentage deelnemers binnen het groen onderwijs dat de opleiding heeft verlaten zonder diploma t.o.v. het totaal aantal deelnemers dat de opleiding heeft verlaten.

Bron: Onderwijsinstellingen/CFI

Beroepspraktijk

Afgestudeerden met een baan op minimaal het eigen niveau	Referentie waarde	Peil-datum	Realisatie 2005	Realisatie 2006	Streef-waarde 2007/2008	Realisatie 2007
• MBO-BBL	45 %	2004	52 %	50 %	45 /52%	nog niet bekend
• MBO-BOL	49 %	2004	55 %	60 %	49/55 %	nog niet bekend
• HBO	66 %	2004	69 %	77 %	66/69 %	nog niet bekend
• WU	60 %	2004	60 %	63 %	60/60 %	nog niet bekend

Bron: STOAS/IVA

In de kolom referentiewaarde zijn de gerealiseerde cijfers opgenomen in het betreffende jaar (peildatum). In de kolom "streefwaarde 2007/2008" zijn de percentages opgenomen zoals die in de betreffende begrotingen zijn vermeld. Aangezien het aantal afgestudeerden met een baan op minimaal het eigen niveau in 2006 aanzienlijk hoger is uitgevallen dan de betreffende referentiewaarde ligt het ambitieniveau voor 2008 inmiddels hoger dan in de begroting 2008 is aangegeven.

Beleidsconclusies en consequenties

De kwaliteit van het groene hoger onderwijs is hoog. De streefwaarden worden gehaald. Toch is er constant aandacht voor verbeteringen. Belangrijk punt van zorg is de dalende instroom in het groen HBO. Er is meer vraag naar afgestudeerde HBO-ers in de sectoren tuinbouw en voedingsmiddelen dan er aanbod is op de scholen. Daarnaast is de instroom van allochtonen te gering. Daarom is de ontwikkeling van groene beroepsopleidingen die ook voor allochtone jongeren aantrekkelijk zijn een aandachtspunt. Ook is er zorg over een voldoende aanbod van leraren groen onderwijs via de STOAS. Dit vraagt om initiatieven en een vernieuwende aanpak van de instellingen om tot een hogere instroom te komen. Voor de komende periode zal invulling worden gegeven aan de doelen die in de Strategische Agenda Hoger Onderwijs zijn geformuleerd. Met de groene instellingen zal naar een specifieke groene invulling worden gekeken. Er worden prestatieafspraken gemaakt met de instellingen, gekoppeld aan toezichtgesprekken. Belangrijk accent voor de komende periode is ook de internationale

profilering van de instellingen voor hoger onderwijs. Blijvende aandacht is er voor doorlopende leerlijnen VMBO-HBO. Tot slot wordt de samenwerking in de onderwijskolom en met onderzoek en beroepspraktijk via de Groene Kennis Coöperatie gestimuleerd. De rol van het hoger onderwijs bij kennisdoorstroming naar de beroepspraktijk wordt versterkt (instellingen HBO-groen dienen als kenniscentrum in de regio).

De kwaliteitszorg en het rendement vraagt op enkele AOC-instellingen de aandacht.

Doelstelling nr. 14

Het versterken van het innovatief vermogen van de Nederlandse economie

Resultaten van beleid

De Nederlandse agrosector is een koploper in de wereld op het gebied van innovatie. Die voorsprong dient zeker behouden te blijven.

LNV draagt hieraan bij door ondernemers te faciliteren bij hun innovaties. Via een goed werkend kennissysteem vindt vervolgens verspreiding van innovatieve ontwikkelingen plaats bij andere ondernemers, onder andere via demonstratieregelingen. Ook wordt via competentieontwikkeling de kwaliteit voor goed ondernemerschap gestimuleerd. Tenslotte vindt gerichte financiële ondersteuning plaats voor innovatieve ondernemers via stimuleringsregelingen.

De innovatieagenda's van de sectoren melkveehouderij, varkenshouderij en het programma 'Winnen aan waarde' voor de tuinbouw hebben sterke aangrijpingspunten voor de samenwerking tussen LNV en de betreffende sectoren.

Op 6 juni 2007 is door de Nederlandse varkensvleessector aan de minister van LNV de innovatieagenda "Naar een duurzame Europese marktleader in vers varkensvlees" aangeboden.

Duurzame inpassing, efficiënte geborgde ketens en consumentgerichte productinnovatie zijn de drie speerpunten op de agenda. Vervolgens is de uitwerking in werkprogramma's met alle betrokken partijen ter hand genomen. Deze werkprogramma's monden in 2008 uit in innovatieprojecten.

Het Innovatieprogramma Flowers & Food 2007 – 2012 "Winnen aan waarde" is door het tuinbouwbedrijfsleven op 5 oktober 2007 aan de ministers van LNV en EZ aangeboden. Het programma is een uitwerking van de innovatieagenda en omvat drie programmalijnen: "Waardecreatie in het tuinbouwcluster", "Duurzame, responsieve ketennetwerken" en "Investeren in competenties". Deze programma's en onderliggende projecten worden door LNV gefaciliteerd door innovatie gerichte subsidieregelingen (o.a. Samenwerking bij innovatie) en door middel van gerichte inzet van onderzoek en onderwijsprogramma's.

Met name in de tuinbouw worden impulsen voor procesondersteuning zoals competentieontwikkeling ontleend aan de innovatieagenda. Een voorbeeld hiervan is de gecontinueerde inzet van Syntens voor vernieuwing in de tuinbouwsector en plattelandsontwikkeling. Daarnaast komt facilitering tot uiting via financiële ondersteuning van innovatieve ondernemers (pilot innovatievouchers voor primaire bedrijven). Facilitering komt ook tot uitdrukking in de versterkte inzet voor het interdepartementale Koplopersloket. Het Koplopersloket neemt de ambities van ondernemers als uitgangspunt en zet zich in om over scheidslijnen en remmende regelgeving heen gewenste ontwikkelingen te faciliteren.

Interdepartementaal lag de belangrijkste impuls in de participatie in het traject 'Nederland Ondernemend Innovatieland'. Voor de uitvoering hiervan is de Interdepartementale Programmadirectie Kennis & Innovatie ingesteld. LNV neemt deel aan alle programmalijnen: de lange termijn strategie, de maatschappelijke innovatieagenda's en het programma dat moet zorgen voor meer samenhang in het beleid voor kennis, innovatie en ondernemerschap.

Ten behoeve van regionale kenniscirculatie en innovatie is de interactie tussen beroepspraktijk en onderwijs verbeterd en is de samenwerking tussen het groene onderwijs en Wageningen UR in een landelijk dekkend en werkend netwerk van regionale kenniscentra bevorderd. Diverse instellingen, met name Hogere Agrarische Scholen, experimenteren met loketten voor ondernemers.

Binnen het sleutelgebied Flowers & Food zijn in het innovatieprogramma “Food & Nutrition Delta” projecten opgenomen van MKB bedrijven. Een ander onderdeel, het Technologisch Topinstituut Groene Genetica, is in 2007 van start gegaan. Verder heeft met name de verduurzaming van de tuinbouw impulsen gekregen, vooral tot uiting komend in de energietransitie in de glastuinbouw (Kas als energiebron).

Prestatiegegevens

In 2007 is de nieuwe regeling “Kennisvouchers” twee keer opengesteld voor ondernemers in de land- en tuinbouw. Er zijn 3000 aanvragen ingediend, uiteindelijk zijn 732 vouchers (via loting) voor kennisoverdracht aan ondernemers in de land- en tuinbouw beschikbaar gesteld. Met de vouchers, ter waarde van € 3000,-, konden ondernemers kennis inkopen bij kennisinstellingen om vernieuwingen op hun bedrijf door te voeren. Uit de grote belangstelling voor deze regeling blijkt dat er bij veel ondernemers behoefte bestaat aan kennis om de bedrijfsvoering van hun bedrijf te verbeteren. Van de kennisvragen had 53% betrekking op grond of grondstoffen, 33% op procesmatige aspecten van de productie van goederen, 12% op investeringen en 2% op arbeidsvraagstukken en overig. Tevens zijn in 2007 in het kader van de regeling “Samenwerking bij innovatie” 30 projecten goedgekeurd.

De verspreiding van innovatie in duurzame sectoren heeft LNV ondersteund door de demonstratieregeling. Via deze regeling krijgen ondernemers de kans om demonstratieprojecten uit te voeren waarin vernieuwende aanpakken op het gebied van biologische landbouw, landbouw en energie, en intensieve veehouderij worden opgezet.

Het totaal aantal aanvragers voor de demonstratieregeling in 2007 bedraagt 104, het aantal begunstigden 17.

Indicatoren inzake versterken innovatief vermogen van de Nederlandse economie

Indicator	Referentie- waarde	Peil- datum	Realisatie 2005	Realisatie 2006	Streef- waarde	Realisatie 2007	Bron
% innoverende agrarische bedrijven	6,5 %	2004	9,7 %	11,5 %	p.m.	≥11,5 %	LEI
Toegevoegde waarde per werknemer/ fte in Ned.primaire sector	€ 42 300	2005	€ 42 300	€ 47 100	Hoger dan EU-15	€ 47 900	LEI
Toegevoegde waarde per werknemer/fte in primaire sector van de EU-15	€ 22 000	2005	€ 22 000	€ 21 200	n.v.t.	€ 22 900	LEI
Overschot agrarische handelsbalans	€ 21,8 mld.	2005	€ 21,8 mld.	€ 22,9 mld.	Minimaal op peil	€ 24,0 mld.	LEI
Investeringsbedrag garant gesteld door Borgstellingsfonds	€71,4 mln	2005	€71,4 mln	€83,3 mln	n.v.t.	€67,1 mln	BF
Maatschappelijke appreciatiescore	8	2005	8	7,7	p.m.	7,7	TNS/NIPO

Toelichting bij de tabel:

- De referentiewaarde geeft het bedrag of percentage aan dat in een bepaald jaar (peildatum) is gerealiseerd. Meestal betreft dit het startjaar van het bijhouden van de desbetreffende indicator. De streefwaarde betreft het ambitieniveau dat men wil halen. De gerealiseerde bedragen of percentages in latere jaren en de streefwaarden kunnen met de referentiewaarden worden vergeleken zodat de ontwikkelingen zichtbaar worden.
- Percentage innoverende agrarische bedrijven. Het percentage innoverende agrarische bedrijven geeft het percentage van de bedrijven weer dat product- of procesinnovaties heeft doorgevoerd in het betreffende jaar. Het gaat hierbij zowel om bedrijven die als eerste bedrijf iets nieuws hebben doorgevoerd alsom innovatieve volgers. Uit de resultaten blijkt dat het

aantal bedrijven dat een technische vernieuwing heeft doorgevoerd in 2006 lag op 11,5%. Daarmee wordt een stijgende lijn voortgezet na het dieptepunt in 2004. Voor 2007 zijn de gegevens nog niet bekend, deze komen eind 2008 beschikbaar. De verwachting is dat er sprake zal zijn van een verdere stijging van het aantal vernieuwingen en innovaties.

- Het investeringsbedrag is garant gesteld door het Borgstellingsfonds. In 2007 is via het Borgstellingsfonds € 67,1 mln aan garantstellingen op investeringen in de land- en tuinbouw afgegeven. Vanaf 2005 is er sprake van fluctuaties in het bedrag aan garantstellingen. Deze fluctuaties zijn in grote mate het gevolg van het wisselende investeringsklimaat in de desbetreffende jaren en daarmee van de bereidheid van ondernemers om te gaan investeren.
- De maatschappelijke appreciatiescore is gebaseerd op een door TNS/Nipo uitgevoerd onderzoek en geeft in een rapportcijfer uitgedrukt de waardering weer van Nederlandse burgers voor de agrosector. Deze waardering ligt de afgelopen 3 jaren op een nagenoeg onveranderd hoog niveau.

Beleidsconclusies en consequenties

Het gaat goed met de innovatie in de agrosector. Het beleid van het rijk is primair gericht op kennisoverdracht, door onderzoek en praktijk sterker aan elkaar te verbinden en door de kennis binnen de sector zich breder te laten verspreiden. Beide zijn succesvol.

Veel activiteiten zijn in de loop van 2007 gestart. De resultaten daarvan zijn nu nog niet bekend. Vergelijkt men de netto toegevoegde waarde per werknemer (fulltime equivalent (fte) in Nederland met die van de oorspronkelijke 15 EU-lidstaten, dan blijkt Nederland daarop zeer goed te scoren.

Doelstelling nr. 16

Minder regels, minder instrumenten, minder loketten

Resultaten van beleid

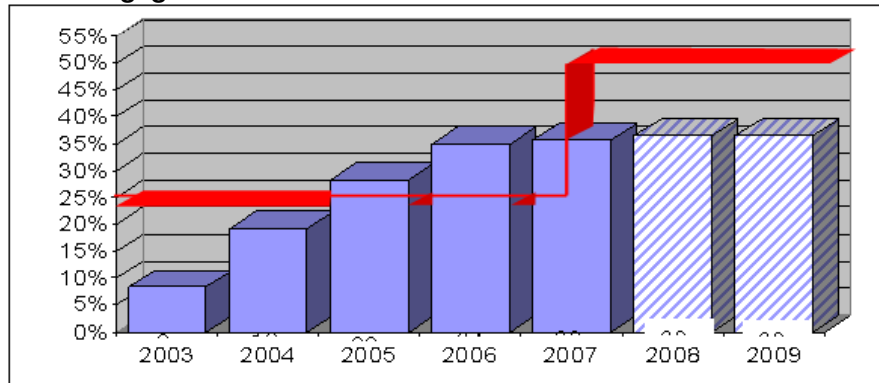
In het coalitieakkoord is een nieuwe reductie van de administratieve lasten afgesproken van 25% in de periode 2007-2011. Eind 2007 waren de administratieve lasten ten opzichte van 2003 met 36,4% gedaald. Vanuit de aspecten administratieve lasten, nalevingslasten, verkrijgingskosten van subsidies, toezichtlasten, dienstverlening (incl. de begrijpelijkheid van formulieren), interbestuurlijke lasten, EU en de burger, wordt informatie verzameld bij de verschillende doelgroepen die het volledige beleidsveld van LNV bestrijken. De door de 'LNV-klanten' aangedragen prioriteiten, problemen en oplossingsuggesties zullen waar mogelijk worden vertaald in maatregelen die de regeldruk merkbaar verminderen en tevens het publiek belang goed borgen. Daarnaast zijn het vergroten van de transparantie van de LNV-regelgeving en de vereenvoudiging daarvan lopende programma's. Voorts is in het licht van de vereenvoudiging en vermindering van vergunningprocedures voortgang geboekt.

Concreet heeft dit onder meer opgeleverd:

1. Administratieve lasten;
  - de landbouwkwaliteitsregelgeving is gemoderniseerd;
  - de wet op de openluchtrecreatie is ingetrokken;
  - de bestrijdingsmiddelenregelgeving is vervangen door een geheel nieuwe Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden;
  - de regels voor het houden van paarden in de Benelux zijn versoepeld.
2. Nalevingslasten;
  - inrichten van de Gegevensautoriteit Natuur waardoor de gegevensvoorziening aan bedrijven/organisaties wordt verbeterd;
  - van het voornemen om 56 vergunningen of vergunningenstelsels af te schaffen of om te zetten in algemene regels is een groot deel gerealiseerd. Zo zijn in 2007 specifieke regels voor de kwaliteit van meststoffen omgezet in algemene regels, en zijn ook op het gebied van de visserij een aantal vergunningen gebundeld of vervallen;

- daarnaast is in een viertal gevallen de lex silencio toegepast;
  - in het kader van de opschoning en vereenvoudiging van de LNV-regelgeving is in 2007 het aantal stuks regelgeving met 135 verminderd.
3. Toezichtslasten;
- door betere samenwerking tussen de inspectiediensten moet de toezichtlast voor het bedrijfsleven met 25% worden verminderd. Als onderdeel hiervan is sinds 16 januari 2007 het inspectieloket primair domein (doelgroep: veeteelt, akker-en tuinbouw, visserij en jacht) in bedrijf;
  - er is een start gemaakt met de vernieuwing van het toezicht in de vleesketen;
  - in 2007 zijn de fytosanitaire inspecties en de kwaliteitskeuringen groenten en fruit die door de PD werden verricht, overgedragen aan vier keuringsdiensten ("Plantkeur").
4. Dienstverlening;
- met het programma Elektronische Dienstverlening wordt de dienstverlening aan de doelgroepen verbeterd. Inmiddels is circa 70% van de formulieren voor ondernemers via het Internet beschikbaar. Waar mogelijk worden op deze formulieren al gegevens vooraf ingevuld en worden online geautomatiseerde controles op de juistheid van het invullen uitgevoerd. Bij de Mestregelgeving is als gevolg hiervan een snelle en soepele afhandeling van verplichte opgaven mogelijk gebleken. Deze aanpak heeft in een aantal gevallen geleid tot 80% internetgebruik. Voor zeer complexe formulieren ligt dit gebruik nog op 25%. Ook is in 2007 gestart met elektronische inzage in de LNV-registers, zodat de relaties de eigen gegevens kunnen inzien;
  - de gemeenschappelijke datainwinning (GDI) vond in 2007 voor ruim 20% elektronisch plaats. Streven is dit percentage te verhogen tot 40% in 2008. In dat jaar wordt het ook mogelijk de aanvraag Probleemgebiedenvergoeding via GDI in te dienen;
  - het programma Cliënt / exportdeel beoogt een verbetering van administratieve en logistieke processen bij overheid en bedrijfsleven rond import en export van landbouwgoederen. Er komen geautomatiseerde, ondersteunende systemen voor de elektronische exportcertificering van alle landbouwgoederen, met als eerste sectoren pootaardappelen en zuivel. Deze worden in de loop van 2008 en 2009 gevolgd door alle andere landbouwsectoren;
  - met TRACES wordt een administratieve lastenvermindering gerealiseerd voor importen en het intraverkeer van dieren en dierlijke producten. Dit gebeurt door in te zetten op elektronische certificering en een volledige elektronische workflow.
5. EU;
- De EU is naar Nederlands voorbeeld gestart met de vermindering van de administratieve lasten met 25% in 2012. Voor het LNV domein worden aangepakt;
- regels m.b.t. GLB inkomenssteun;
  - de statistiekverplichtingen voor varkens, runderen en fruitteelt;
  - vereenvoudiging van de verplichtingen voor telers en verwerkers van energiegewassen;
  - regels voor voedselveiligheid en diertransport;
  - regels voor import en export certificering;
  - regels voor de toekenning van exportrestituties voor bepaalde producten;
  - ontwikkelen controlesysteem t.b.v. het gemeenschappelijk visserijbeleid.

Prestatiegegevens

Bron: LNV

De rode lijn geeft de kabinetsdoelstelling aan. De doelstelling is in 2007 verhoogd met nogmaals 25%.

Beleidsconclusies en consequenties

Nadat LNV de reductie van –25% van het vorige kabinet ruim had behaald, is in 2007 van start gegaan met een verdere reductie van de administratieve lasten en regeldruk. Zoals hierboven beschreven zijn daarvoor vele initiatieven gestart.

Zaak is wel dat de gemakkelijkst te behalen reducties behaald zijn en dat verdere verlaging van administratieve lasten en regeldruk moeizamer zal verlopen. Daartoe zal de Kamer in 2008 een nieuw plan van aanpak kunnen verwachten. Ook de extra regeldruk die ontstaat als gevolg van regeldruk verhogende initiatieven (bijvoorbeeld extra eisen aan cross-compliance verplichtingen ten behoeve van weidegang koeien) leiden ertoe dat een verdere verlaging van de administratieve lasten en regeldruk moeizamer zal verlopen. Dat wordt goed bijgehouden.

Doelstelling nr. 22

Het stimuleren van duurzame consumptie en productie

Resultaten van beleid

Het beleid van LNV richt zich vooral op het bijbrengen van kennis over duurzaamheid en gezondheid, het vergroten van het bewustzijn van mensen ten aanzien van duurzame consumptie, en het stimuleren van duurzame productie. Naast de producent speelt de consument dus een belangrijke rol met zijn keuzes.

In 2007 heeft LNV op het gebied van duurzaamheid ten aanzien van consument en producent het volgende gerealiseerd.

Energie transitie en glastuinbouw

De snel gestegen energieprijzen zijn een hoge kostenpost in de glastuinbouw. Daarnaast maakt ook het klimaatbeleid een versnelde transitie naar minder gebruik van fossiele brandstoffen dringend gewenst. LNV werkt hier samen met het Productschap Tuinbouw en het bedrijfsleven aan via het programma 'Kas als Energiebron'. Er worden innovatieve energieconcepten ontwikkeld, zoals de semi-gesloten kas. Dit vraagt om forse investeringen. Het kabinet helpt de glastuinbouwsector met een krachtige investeringsimpuls om de transitie mogelijk te maken. Om het gebruik van fossiele brandstoffen te beperken en een efficiënt energiegebruik binnen de glastuinbouw te stimuleren zijn in het afgelopen jaar de regelingen Marktintroductie Energie Innovatie (MEI) en Investeringsregeling Energie (IRE) opengesteld. Op basis van deze regelingen zijn in 2007 subsidieverplichtingen aangegaan voor een bedrag van € 41 mln.

Inzake energiebesparing hebben het kabinet en het bedrijfsleven, waaronder LTO Nederland, het Duurzaamheidsakkoord ondertekend waarin zij overeenkomen om “maximaal aan de slag te gaan” om resultaat te bereiken op de gebieden van reductie van broeikasgassen, energiebesparing en hernieuwbare energie. Bedrijfsleven en overheid zijn overeengekomen om zo spoedig mogelijk tot sectorakkoorden te komen, waaronder een overeenkomst met de land- en tuinbouw.

In de loop van 2007 is gebleken dat telen in een semi-gesloten kas naast ervaring ook nog nadere kennis vraagt. Hiertoe is samen met het productschap Tuinbouw een ‘versnellingsprogramma implementatie semi-gesloten kas’ opgezet. Hiermee is voor de komende drie jaar jaarlijks een bedrag van € 12 mln gemoeid, de sector neemt hetzelfde bedrag voor haar rekening.

In juni 2007 hebben alle bij Greenports Nederland betrokken partijen, waaronder ook de rijksoverheid, een intentieverklaring ondertekend om gezamenlijk uitvoering te geven aan bestuurlijke afspraken. De afspraken zijn vastgelegd in een actieprogramma dat voortvloeit uit het eerder opgestelde manifest Greenports Nederland en heeft een looptijd tot en met 2011. De ambitie van alle partijen is dat Nederland ook in 2020 een vitaal en concurrerend tuinbouwcluster van wereldformaat heeft.

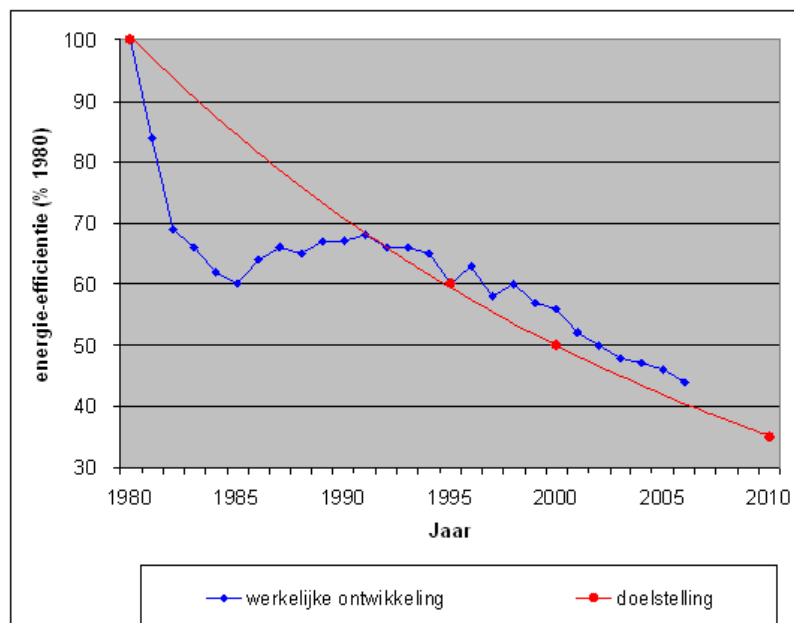
Prestatiegegevens

Onderstaande grafieken geven inzicht in de ontwikkeling van de energie-efficiëntie in de productieglastuinbouw en de ontwikkeling van de CO₂-emissie glastuinbouw. De energie-efficiëntie is een maat voor de duurzaamheid van de productie en de CO₂-emissie geeft informatie over de milieubelasting.

Energie-efficiëntie

In het convenant Glastuinbouw en Milieu is afgesproken dat de energie-efficiëntie, zijnde het primair brandstofverbruik per eenheid product, in 2010 65% lager zal zijn dan in 1980.

Ontwikkeling energie-efficiëntie (=primair brandstofverbruik per eenheid product) in de productieglastuinbouw, uitgedrukt in procenten van het niveau in 1980.

Bron: LEI/Wageningen UR Energiemotor van de Nederlandse glastuinbouw 2000-2006, Rapport 2.07.15, oktober 2007

Toelichting:

De energie-efficiëntie (=het primair brandstofverbruik per eenheid product) van de productieglastuinbouw is uitgedrukt in procenten van het niveau in 1980. De doelstelling om in 2010 65% minder energieverbruik te gebruiken per eenheid product ten opzichte van 1980 is in de grafiek zichtbaar gemaakt doordat de efficiëncie-index in 2010 35% bedraagt van het niveau in 1980.

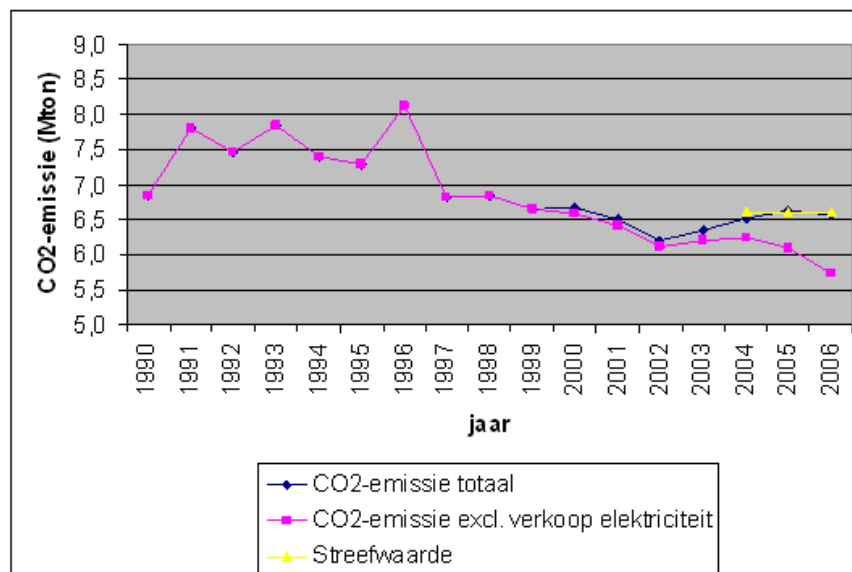
Uit de grafiek blijkt dat tussen 2000 en 2005 de energie-efficiëntie ten opzichte van 1980 verbeterde van 56% in 2000 tot 46% in 2005. Dit betekent dat er in 2000 sprake was van 44% minder energie-verbruik per eenheid product ten opzichte van 1980 en dat er in 2005 sprake is van 54% minder energie-verbruik per eenheid product ten opzichte van het niveau 1980.

De verbetering van de energie-efficiëntie in de periode 2000-2005 is het gevolg van een toename van de productie per m² kas met 14% en een vermindering van het primair brandstofverbruik per m² met 7%.

CO₂-emissie

Doelstelling is een CO₂-streefwaarde van 6,6 Mton per jaar bij een glasareaal van 10.500 ha en 7,2 Mton bij een areaal van 11.500 ha in de periode 2008-2012.

Ontwikkeling van de CO₂-emissie van de glastuinbouw zowel zonder als met correctie voor de elektriciteitsverkoop

Bron: LEI/Wageningen UR Energiemotor van de Nederlandse glastuinbouw 2000-2006, Rapport 2.07.15, oktober 2007

Toelichting grafiek CO₂-emissie:

Bij de CO₂-emissie wordt onderscheid gemaakt tussen de totale CO₂-emissie en de CO₂-emissie exclusief elektriciteitslevering. De totale CO₂-emissie nam tussen 2000 en 2005 eerst af en daarna toe. In 2005 bedroeg de totale emissie 6,6 Mton. Dit is 3% minder dan de 6,8 Mton in 1990. Het patroon van afnemende en weer stijgende emissie hangt samen met het gelijkblijvende areaal, een vermindering van het fossiele brandstofverbruik per m² tot en met 2002 en een toename in de jaren daarna.

De CO₂-emissie als gevolg van elektriciteitslevering door de glastuinbouw bedroeg circa 0,5 Mton in 2005 en ongeveer 0,8 Mton in 2006. Na correctie voor elektriciteitsverkoop resulteren CO₂-emissie van 6,1 Mton in 2005 en 5,7 Mton in 2006. Deze waarden liggen onder de streefwaarden

van 6,6 Mton en zijn de laagste sinds 1990. Indien alleen de CO₂-emissie voor de teelt wordt meegewogen, dan was de CO₂-emissie van de glastuinbouw in 2005 11% lager dan in 1990.

Bio-based Economy

In oktober 2007 is mede namens de ministers Cramer, Koenders en Van der Hoeven, de "Overheidsvisie op de Bio-based Economy in de Energietransitie" aan de Tweede Kamer aangeboden. Hierin wordt de duurzaamheid van biomassa als belangrijk uitgangspunt genoemd. In deze visie worden economie en ecologie met elkaar verbonden en zet de overheid in op vijf paden waarlangs bestaand beleid wordt beschreven en nieuw beleid wordt ontwikkeld:

- bioraffinage door middel van co-productie;
- duurzame productie van biomassa wereldwijd;
- groen gas en duurzame elektriciteit;
- marktontwikkeling;
- onderwerpen van algemene aard.

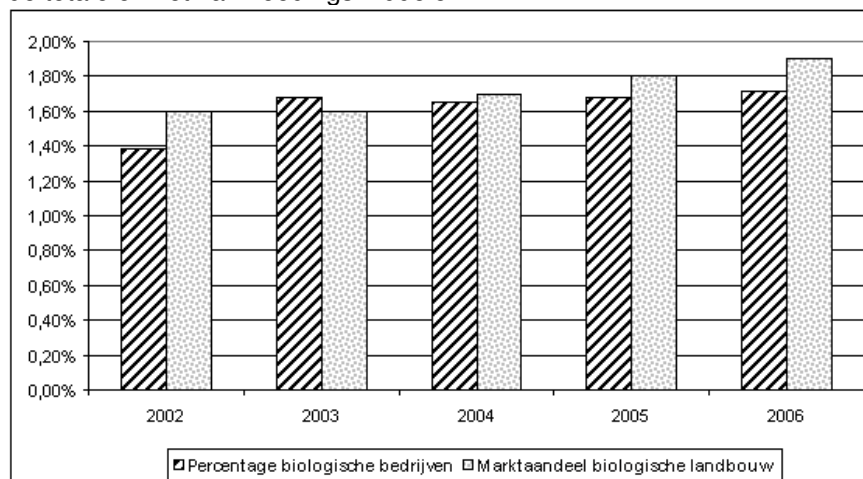
Tevens is in 2007 een zogenaamde Small Business Innovation Research (SBIR)-pilot uitgevoerd op het terrein van de bio-based economy waarbij de rol van het MKB centraal staat.

Biologische landbouw

Het beleid voor biologische landbouw richt zich vooral op de vraagkant van de biologische markt. Dat begint zijn vruchten af te werpen: de vraag stijgt sneller dan het aanbod. Dit is gerealiseerd via generieke voorlichtingscampagnes, het implementeren van meerjarige opschalingsplannen en het subsidiëren van voorlichtings- en demonstratieprojecten. Van de regeling voor de vergoeding van de certificeringskosten van biologische bedrijven is volop gebruik gemaakt. Ook zijn kosten gemaakt voor projecten en organisaties (o.a. Biologica) die bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de biologische landbouw. Op 7 november 2007 is een intentieverklaring getekend door alle belangrijke marktpartijen en maatschappelijke organisaties over de voortzetting van de samenwerking op basis van de nieuwe beleidsnota Biologische Landbouw 2008-2011. De beleidsnota is op 13 december 2007 aan de Tweede Kamer gepresenteerd (Tweede Kamer 2007-2008, 29842, nr. 15). In de beleidsnota wordt ingezet op vraagstimulering, ketenverbindingen, ontwikkeling van de sector zelf, het stimuleren van regionale initiatieven en kennis en innovatie om ook de biologische en gangbare landbouw met elkaar te verbinden. Om de productie van biologische producten te stimuleren zal in samenwerking met ketenpartijen getracht worden de groep potentiële omschakelaars te vergroten, waarbij kennis en communicatie ingezet worden. Omschakelen kost echter tijd en geld en daarom zal het aanbod niet altijd het tempo van de gestegen vraag kunnen bijhouden.

Prestatiegegevens

Ontwikkeling aantal biologische bedrijven als percentage van het totaal aantal agrarische bedrijven en ontwikkeling van het marktaandeel van de biologische producten als percentage van de totale omzet van voedingsmiddelen.

Bron: Bio-monitor, jaarrapport 06, cijfers en trends

In hiervoor opgenomen grafiek is voor de periode 2002 t/m 2006 het aantal gecertificeerde bedrijven opgenomen als percentage van het totaal aantal agrarische bedrijven en de ontwikkeling van het marktaandeel van de biologische voedingsmiddelen in verhouding tot de totale omzet van voedingsmiddelen.

Niet opgenomen in de grafiek is het areaal (in ha) van de biologische landbouw als percentage van het totale landbouwareaal. Deze bedroeg in 2003 2,2% en was in 2004, 2005 en 2006 stabiel op 2,5%. In die zelfde periode is het aantal gecertificeerde biologische bedrijven gedaald van 1434 in 2003 naar 1362 in 2006. Er heeft zich dus een schaalvergroting voorgedaan waardoor het totaal areaal biologische landbouw niet is afgenomen.

Volgens de voorlopige cijfers over 2007 is het areaal voor 2007 gestabiliseerd op 2,5% en is het aantal aangeslotenen met circa 5% gestegen. Deze ontwikkeling is nu nog niet zichtbaar in de statistieken en dus ook niet in de grafiek omdat in het eerste jaar van aansluiting deze bedrijven niet meegenomen worden in de areaalberekening biologisch of "in omschakeling". Omschakelen kost immers 1 à 2 jaar, afhankelijk van het soort bedrijf.

Bewustwording consumenten

In 2007 is door het Voedingscentrum Nederland de campagne over dierenwelzijn gestart. Onder de titel 'een kip of varken kan niet kiezen, jij wel!' wordt getracht het bewustzijn van consumenten bij hun keuzes te vergroten. Na 6 maanden campagne is het te vroeg voor het meten van resultaten. Wel is duidelijk dat de campagne effect heeft in de primaire sector. Voedingscentrum Nederland krijgt signalen dat het onderwerp daar bespreekbaar is gemaakt dankzij de campagne. De campagne wordt in 2008 voortgezet.

Via zogenaamde smaaklessen worden kinderen van basisscholen bewuster gemaakt van het voedsel dat ze eten. Kinderen leren op jonge leeftijd waar het voedsel vandaan komt en hoe het geproduceerd wordt. Op die manier kunnen zij later betere afwegingen maken ten aanzien van duurzaamheid en gezondheid.

De Smaaklessen zijn in 2006 gestart en in 2007 succesvol doorgroeid. In februari 2007 moest al een stop op nieuwe aanmeldingen worden afgekondigd. Het streefaantal van 500 aangemelde basisscholen voor het schooljaar 2006/2007 was op dat moment reeds gehaald. Daarom is besloten voor het schooljaar 2007/2008 meer smaaklessen aan te bieden. Het streefcijfer voor het lopende schooljaar is om op 1.000 scholen (14% van de totale scholen) smaaklessen aan te bieden waarvan 650 nieuwe scholen en 350 scholen behouden uit het vorig jaar. Verder zijn in samenwerking met het Ministerie van VWS stappen gezet tot verdere ontwikkeling van Smaaklessen.

Transitie Noordzeeverij

Voor een goed perspectief van de visserijsector is het van belang dat er een transitie plaatsvindt naar een meer duurzame visserijsector waarbij tegelijkertijd sprake is van een rendementsverbetering. De sector is zich dat bewust en werkt actief mee dit te bereiken.

De transitie is noodzakelijk omdat de Noordzeeverij economisch onder grote druk staat, er is sprake van negatieve bedrijfsresultaten en weinig eigen vermogen. Daarnaast ziet de sector zich geconfronteerd met vragen over de duurzaamheid van zijn activiteiten. LNV faciliteert het transitieproces. Het kabinet heeft eind 2007 € 30 mln uitgetrokken voor de sanering van de platvisserijvloot (onder andere tong en schol). Voor de sanering van de vloot is € 29 mln beschikbaar en voor sociaal-economische maatregelen € 1 mln. Ultimo 2007 waren 23 viskotters aangemeld voor sanering. Met deze sanering wordt 16% van de vlootcapaciteit voor platvis uit de vaart genomen. Dit betreft ca. 8,5% van het aantal vaartuigen. De verplichtingen en de uitbetaling in verband met deze sanering vinden in 2008 plaats.

Onderdeel van de saneringsregeling is dat de schepen worden gesloopt om te voorkomen dat ze op andere plaatsen in de wereld worden gebruikt.

De minister heeft op drie manieren aan de verbetering van de sector gewerkt: innovatie door bijvoorbeeld verbetering van vistuig of het stimuleren van samenwerking in de hele keten, het op peil brengen van de visstand via de vangstquota en als sluitstuk sanering van de vloot om de economische positie van de rest van de vloot te verbeteren.

Om middelen uit het Europees Visserijfonds (EVF) te kunnen gebruiken heeft Nederland in Brussel een Nationaal Strategisch Plan en een Operationeel Programma ingediend. De Europese Commissie heeft de Nederlandse plannen eind december 2007 goedgekeurd.

Duurzame veehouderij

Het debat over de duurzame veehouderij heeft zich nog sterker dan voorheen gericht op het aspect van dierenwelzijn. Daarnaast is de inzet op de vermindering van uitstoot van schadelijke stoffen en van fijn stof van belang.

De aandacht is in 2007 verschoven van innovaties die alleen op het primaire bedrijf toegepast worden naar ketengerichte innovaties waarbij ook maatschappelijke organisaties betrokken zijn. Voorbeeld hiervan zijn de succesvolle introductie in 2007 van de Volwaardkip. Een ander voorbeeld is het starten van de praktijkimplementatie van het Rondeelconcept, een nieuwe duurzame vorm van houden van legkippen.

De Maatlat Duurzame Veehouderij is in werking getreden, waarbij bovenwettelijke investeringen in dierenwelzijn en milieu in de varkens- en pluimveehouderij voor fiscale tegemoetkoming in aanmerking komen (MIA/Vamil). Er is een intentiebesluit van LNV en de legpluimveesector getekend om de regelgeving m.b.t. handelsnormen, dierenwelzijn en hygiëne via een Toezicht op controle arrangement op basis van private certificeringssystemen (IKB) te gaan controleren.

De investeringsregeling gecombineerde luchtwassers (ammoniak en stof) is in 2007 van start gegaan en kende een grote belangstelling. Het aantal aanvragen overtrof het beschikbare budget. Van de 324 aanvragen zijn er 127 aanvragen toegewezen waarbij voor € 15,8 mln aan verplichtingen is aangegaan. De regeling wordt ook na 2007 opengesteld.

Gelet op het grote succes van de investeringsregeling voor gecombineerde luchtwassers wordt deze regeling in 2008 ook voor pluimveehouders opengesteld, omdat hier meer milieuwinst te boeken is dan bij de varkenshouders. Dit wordt samen met VROM opgepakt.

LNV heeft in januari 2008 een toekomstvisie op de veehouderij naar de Tweede Kamer gezonden. (Tweede Kamer 2007-2008, 28973, nr.18). Kern van deze visie is dat de veehouderij zich in 15 jaar moet hebben ontwikkeld tot een in alle opzichten duurzame veehouderij met een breed draagvlak in de samenleving. Dat betekent een veehouderij die produceert met respect voor mens, dier en milieu, waar ook ter wereld.

Nieuw Mestbeleid

Het slagen van het nieuwe mestbeleid is vanzelfsprekend sterk afhankelijk van het naleven van de mestgebruiksnormen in de praktijk. LNV heeft hard gewerkt aan een handhavingssystematiek waarmee vermoedelijke overtreders van primaire en secundaire gebruiksnormen over 2007 kunnen worden aangesproken.

De evaluatie van de meststoffenwet is afgerond. De evaluatie laat zien dat de sector de mineralenbelasting van grond en oppervlaktewater fors heeft teruggebracht, maar dat de doelstellingen nog niet gehaald zijn, met name voor de mineralenbelasting op de zandgronden. In goed overleg met de sector is gekomen tot de implementatie van de laatste openstaande onderdelen van het derde nitraatactieprogramma en tot een invulling van de aanscherping van de stikstofgebruiksnormen 2008 en 2009.

Een start is gemaakt met de voorbereiding van het vierde nitraatactieprogramma en een nieuw verzoek tot derogatieverlening. Daarbij wordt onder andere gekeken naar de mogelijkheden tot meer afzetruimte voor producten uit verwerkte dierlijke mest. LNV en het bedrijfsleven zijn begonnen om samen de koers uit te zetten voor mestverwerking gedurende de komende jaren.

Prestatiegegevens

Grondwater

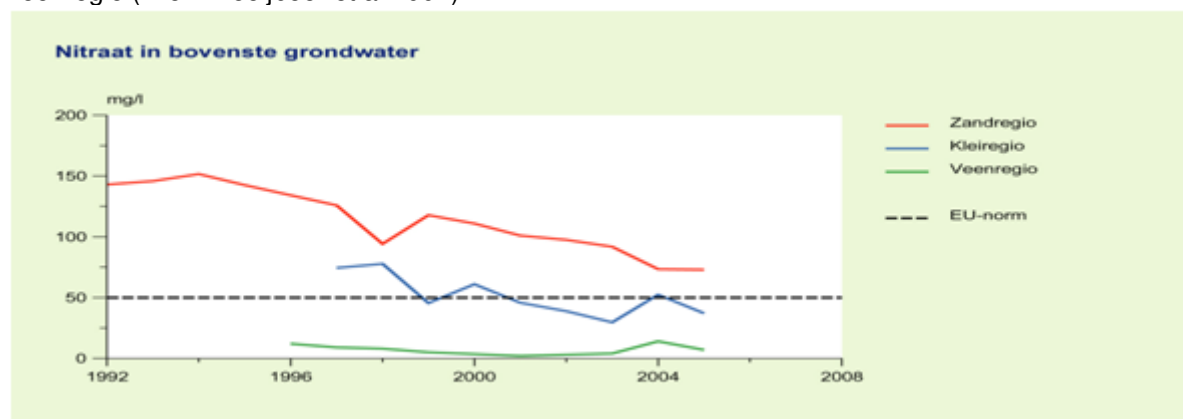
Onderstaande figuur laat zien dat sinds 1992 de nitraatconcentratie in het bovenste grondwater is afgenomen voor zowel de zand- als de kleiregio. Daarmee is het doel echter nog niet behaald: in de evaluatie meststoffenwet (Tweede Kamer 2007-2008, 28385, nr.93) luidt de conclusie: 'In de periode 2003-2005 voldeed ruim de helft van de bedrijven in het zand- en lössgebied nog niet aan de norm van 50 mg nitraat/l. De gemiddelde nitraatconcentratie onder de zandgronden

bedroeg in genoemde periode 72 mg nitraat/l. De hoogste concentraties worden gevonden in het oostelijk deel van Noord-Brabant, Oost-Gelderland en Limburg.

De verschillen in nitraatconcentraties per bedrijfstype zijn in de zandregio groot. De melkveebedrijven benaderen de nitraatdoelstelling van maximaal 50 mg nitraat/l in het grondwater, de akkerbouwbedrijven zitten hier gemiddeld genomen nog ruim boven.

Gemiddeld voldoen de klei- en veenregio's aan de norm van 50 mg nitraat/l.

Trends van de nitraatconcentratie in het bovenste grondwater voor de zand- en kleiregio, na correctie voor neerslaghoeveelheid en steekproefsamenstelling, en voor de veenregio (Bron: Hooijboer et al.2007).

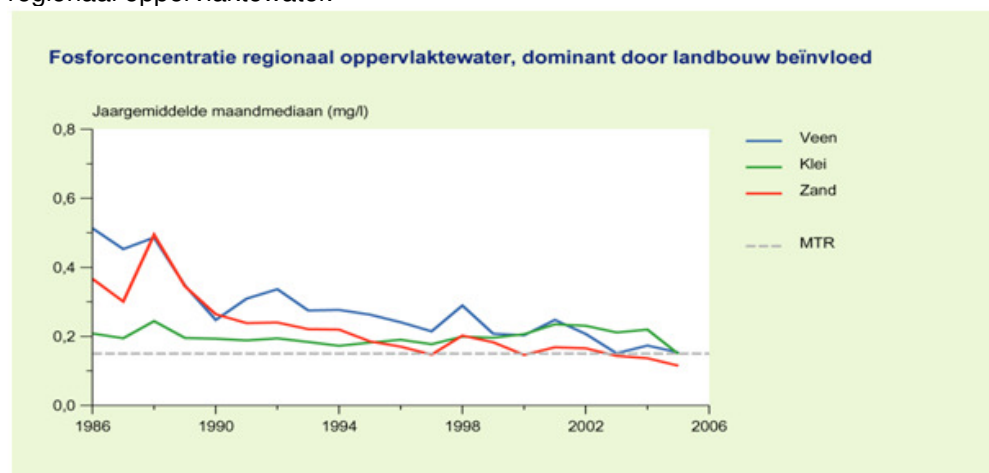
Bron: MNP, Werking van de Meststoffenwet 2006, Bilthoven, oktober 2007. Rapportnummer 500124001, pagina 28, 35)

Oppervlaktewater

Onderstaande figuur laat zien dat na 1994 de fosforconcentratie in dominant door landbouw beïnvloede wateren overwegend is gedaald.

In de brief van de Minister aan de TK van 3 december 2007 over de evaluatie meststoffenwet wordt het volgende geconcludeerd: 'Op grond van monitoringsgegevens blijkt dat grofweg de helft van de oppervlaktewateren al voldoet aan de voorlopige eisen voor de Kaderrichtlijn Water. De uitgevoerde ex-post evaluatie leert verder dat de verbetering van kwaliteit van oppervlaktewater zich voortzet, maar dat er met name voor fosfor grote verschillen bestaan tussen locaties.

Ontwikkeling van de gemeten mediane fosforconcentraties tussen 1986 en 2005 in dominant door landbouw beïnvloed regionaal oppervlaktewater.

Bron: MNP, Werking van de Meststoffenwet 2006, Bilthoven, oktober 2007. Rapportnummer 500124001, pagina 28, 35)

Gewasbescherming

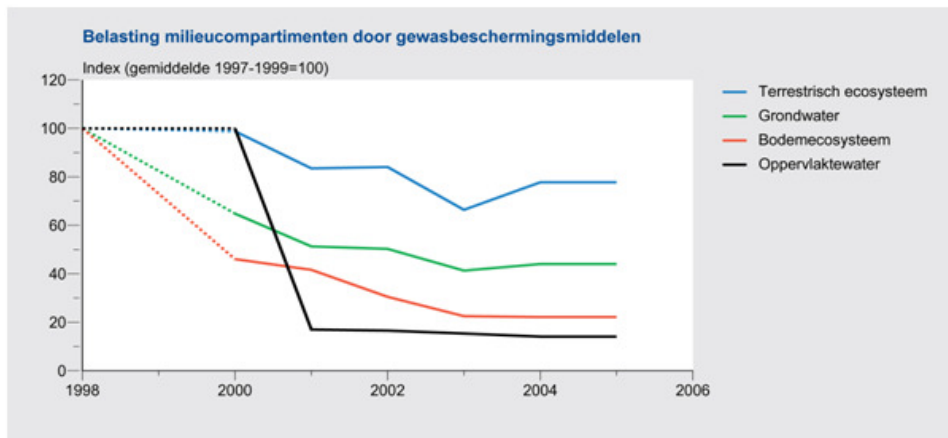
Het beleid is erop gericht de milieudoelstellingen van de Nota Duurzame Gewasbescherming te realiseren. Daartoe is de Wet Gewasbeschermingsmiddelen en biociden aangepast en op 17 oktober 2007 in werking getreden.

De Kabinetsvisie op de tussenevaluatie van de nota duurzame Gewasbescherming is aan de Tweede Kamer gezonden. Het vervolg op de tussenevaluatie van de Nota Duurzame gewasbescherming is in uitvoering. Het betreft de emissieroutes van stoffen en het opnieuw vaststellen van een aantal MTR's (maximaal toelaatbare stoffen). De MTR's geven het maximale gehalte aan stoffen aan waaraan de kwaliteit van het water moet voldoen.

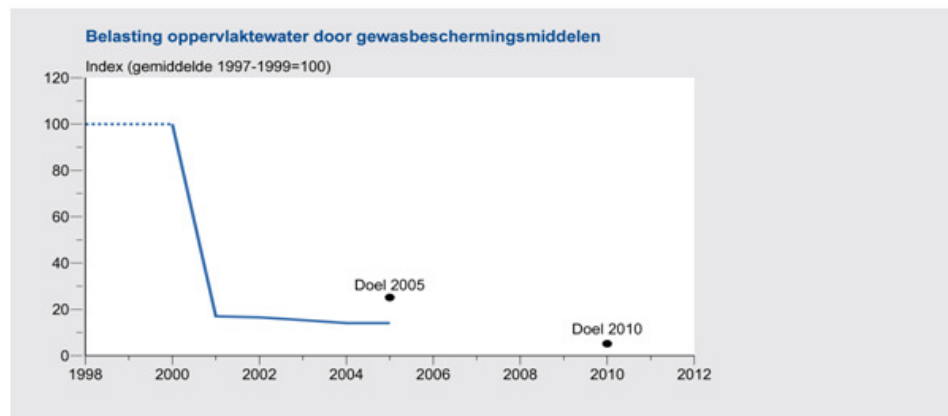
De herbeoordeling van middelen conform art. 25d van de nieuwe wet is door het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) afgerond. De gevolgen hiervan zijn door de Plantenziektkundige Dienst (PD) in kaart gebracht en aan de Kamer meegedeeld. De berekende milieubelasting van het oppervlaktewater door gewasbeschermingsmiddelen is in 2005 verminderd met 86% ten opzichte van 1998. Daarmee is de tussendoelstelling van 75% ruimschoots gerealiseerd.

Uit de tussenevaluatie blijkt dat voor het realiseren van de doelstellingen het convenant Duurzame gewasbescherming van bijzonder belang is. Hierin hebben belanghebbenden een akkoord gesloten over de gezamenlijke uitvoering van een pakket aan afspraken dat moet leiden tot een duurzame gewasbescherming.

Het MNP constateert dat de verduurzaming van de gewasbescherming de afgelopen jaren is voortgeschreden en dat mede als gevolg van het convenant bij alle betrokken partijen een goed draagvlak is ontstaan voor geïntegreerde gewasbescherming. Dit geeft vertrouwen dat de komende jaren de noodzakelijke vermindering van de milieubelasting ook daadwerkelijke zal worden gerealiseerd.

Bron: Milieu- en Natuurplanbureau, Evaluatie Duurzame gewasbescherming 2006

Bron: Milieu- en Natuurplanbureau, Evaluatie Duurzame gewasbescherming 2006

De berekende milieubelasting van het oppervlaktewater door gewasbeschermingsmiddelen is in 2005 verminderd met 86% ten opzichte van 1998. Daarmee is de tussendoelstelling van 75% ruimschoots gerealiseerd.

Beleidsconclusies en consequenties

De inspanningen die zich richten op het beïnvloeden van het consumentengedrag zullen pas op de langere termijn effect sorteren. De bewustwordingscampagnes zijn in 2007 van start gegaan en de resultaten ervan zullen onderzocht worden. De beleidsinzet zal de komende jaren gecontinueerd worden.

Ten aanzien van de duurzame productie zijn de effecten eerder te verwachten. Op veel terreinen, zoals bijvoorbeeld de glastuinbouw, is de transitie naar een duurzamere productie al jaren gaande. Daarvoor zijn de resultaten goed te noemen.

De groei van de biologische landbouw blijft achter bij de doelstellingen. Terwijl de vraag naar biologische producten sterk stijgt, blijft de groei van het aanbod achterwege. Het beleid richt zich de komende jaren daarom enerzijds op het verbinden van de biologische sector met de voorlopers op duurzaamheid in de reguliere landbouw en anderzijds op het doen ontstaan van een robuuste zelfstandige sector. Dat is ook beschreven in de *Beleidsnota biologische landbouwketen 2008-2011* (Tweede Kamer 2007-2008, 29842, nr. 15).

De Noordzeevervisserij maakt momenteel een grote omslag naar duurzaamheid, in economische, sociale én ecologische zin. Daarvoor heeft het kabinet in 2007 extra middelen uitgetrokken. Tevens is de saneringsregeling ingegaan die ongeveer 25 kotters uit de vaart moet nemen. In 2008 moeten daar echt grote resultaten geboekt worden.

Ten aanzien van de duurzame veehouderij is de aandacht het afgelopen jaar nog sterker komen te liggen op dierenwelzijn. Dat heeft geresulteerd in de toekomstvisie op de veehouderij die in januari 2008 aan de Kamer is verzonden. Er zal met de sector stevig ingezet moeten worden op de implementatie van deze visie.

De doelstellingen van de nitraatrichtlijn zijn fors naderbij gekomen en zullen in het 4^e actieprogramma gerealiseerd kunnen worden.

Doelstelling nr. 24

In 2011 moeten Nederlanders meer tevreden zijn over het landschap, zijn groene gebieden gerealiseerd, is het platteland vitaler en dynamischer en wordt geïnvesteerd in natuurgebieden.

Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)

Het jaar 2007 was het jaar van de inwerkingtreding van het ILG. De budgetten voor natuur, landschap, recreatie en reconstructie staan op de begroting van LNV en worden voor de periode 2007-2013 overgemaakt aan de provincies, die voor de uitvoering zorgdragen. Het Rijk volgt de voortgang in de realisatie van de prestaties via jaarlijkse voortgangsrapportages van de provincies. Deze voortgangsrapportages zullen jaarlijks, voorzien van een analyse van de minister van LNV, aan de Kamer worden aangeboden. De eerste rapportage zal voor Prinsjesdag 2008 verschijnen. Deze voortgangsrapportages betreffen uitdrukkelijk geen jaarlijkse verantwoordingsrapportages van de provincies. De provincies leggen in 2014, na afloop van de ILG-periode, verantwoording af aan het Rijk over de geleverde prestaties over de periode 2007-2013 en over de besteding van de Rijksmiddelen. In 2010 vindt er een tussenevaluatie plaats. Het bovenstaande betekent dat het Rijk formeel niet eerder dan na afloop van de ILG-periode verantwoording kan afleggen over de rechtmatigheid van de uitgegeven middelen en de gerealiseerde prestaties. Concreet betekent dit dat in het LNV jaarverslag over 2007 geen prestaties zijn opgenomen op het terrein van de ILG-doelen.

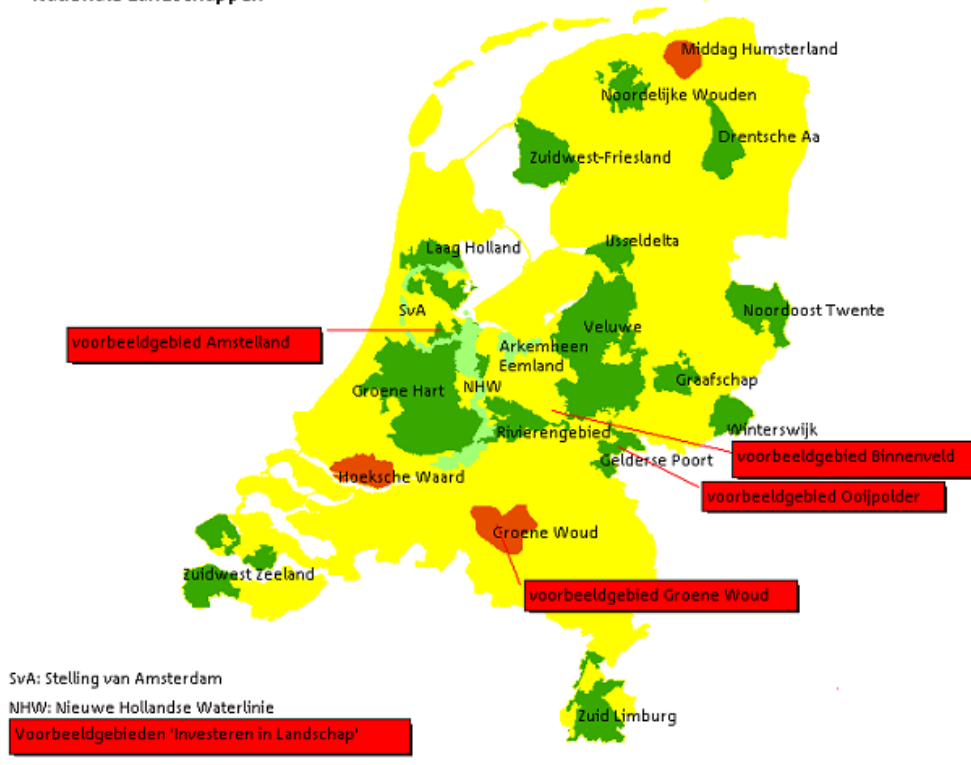
Landschap/Nationale Landschappen

In 2007 is een maatschappelijke kosten-batenanalyse landschap uitgevoerd, waaruit bleek dat het lonend is in landschap te investeren. De combinatie van natuurlijke elementen, cultuurhistorische gebouwen en objecten en de toegankelijkheid van het gebied voor recreatief gebruik, zorgen voor een hoge maatschappelijke waardering en verbetering hiervan is nodig om aan de doelstellingen te voldoen. Het probleem is dat de baten die hieruit voortvloeien en lasten om het te realiseren of te behouden, zeer scheef verdeeld zijn. De uitdaging is om de betrokken partijen bij elkaar te krijgen en via financieringsconstructies baten en lasten beter te verdelen. Daarvoor zijn in 2007 twee acties aangekondigd en opgestart: het selecteren van 4 voorbeeldgebieden en de in te stellen task force financiering landschap. De task force zal de minister adviseren over mogelijke financieringsvormen voor investeringen in het landschap.

In de 20 Nationale landschappen zien we die combinatie van natuur, cultuur-historie en toegankelijkheid nu al het meest terug. Dit blijkt ook uit de hogere waardering voor deze gebieden ten opzichte van de rest van Nederland. Deze landschappen zijn onderdeel van de ruimtelijke hoofdstructuur en vertellen het verhaal van het Nederlandse landschap. Maar de druk op deze gebieden door verstedelijking en versnippering neemt ook toe. In 2007 zijn er resultaten geboekt om deze mooie landschappen te behouden, toegankelijker te maken en meer bekendheid te geven. Provincies hebben voor de landschappen een concrete begrenzing uitgewerkt en deels ook al vastgelegd in streekplannen. In uitvoeringsprogramma's zijn de projecten benoemd die met rijks- en provinciale financiering in de huidige ILG-periode worden uitgevoerd. In het voorjaar is de eerste documentaire-serie over 6 landschappen uitgezonden op TV en is een website (www.nationalelandschappen.nl) gelanceerd waarin rijk en provincies informatie over het gebied beschikbaar maken voor een breed publiek.

Het rijk assisteert gemeenten en provincies ook bij hun algemene landschapsbeleid. Daartoe zijn geslaagde Kwaliteitsdagen Landschap georganiseerd voor gemeenten (1 februari 2007) en provincies (1 november 2007).

Nationale Landschappen

Kaart: de Nationale Landschappen. Bron: Nota Ruimte (VROM)

EHS

In 2007 is de ecologische evaluatie door het Milieu en Natuurplanbureau van het beheer van de EHS afgerond. Hieruit blijkt dat voor wat betreft de areaalgroei de EHS door verwerving op schema ligt. Het particulier natuur beheer (omvorming van agrarische grond naar natuur) blijft achter bij de planning. Hiervoor zijn maatregelen genomen in de vorm van een intensief communicatie project en door de instelling van het servicepunt EHS.

Voor wat betreft de kwaliteit van het beheer kan worden gesteld dat de kwaliteitsdoelen conform de voorschriften van Programma Beheer worden gerealiseerd. Met name in de delen van de EHS die samen vallen met de Natura-2000 gebieden is nog een stevige kwaliteitsimpuls nodig. Dit betreft vooral de verdrogingbestrijding. Ten behoeve van de verdrogingbestrijding zijn in 2007 de zogenaamde TOP lijsten door de provincies vastgesteld. Met het vaststellen van deze lijsten kunnen de provincies aan de slag met het uitvoeren van de maatregelen.

Er staan veel veranderingen op stapel voor het natuurbeheer. De diverse evaluaties en rapporten bevestigen dat er een noodzaak is om stevig in te zetten om onze ambities voor de natuur te realiseren. Kennis en bewustwording is gegroeid en er is meer bereidheid bij burgers en andere doelgroepen om hieraan mee te werken. De bereidheid bij bedrijven om hierin te investeren neemt toe.

Daarmee zie ik een toekomst ontstaan, waarin het natuurbeheer midden in de samenleving staat. Verschillende soorten beheerders werken dan gelijkwaardig samen aan het beheer van natuur en landschappelijke waarden in het landelijke gebied, waarmee een grote rijkdom aan biodiversiteit in stand wordt gehouden. Deze natuur is te vinden in het landelijk gebied, dat ook verbonden is met stedelijk groen en ruime gelegenheid biedt voor natuurbeleving aan een diversiteit van bevolkingsgroepen.

Met ingang van 2007 hebben de provincies Programma Beheer overgenomen. Tegelijkertijd zijn de provincies onder de coördinerende leiding van het IPO begonnen met het ontwikkelen van een visie over de omvorming van Programma Beheer. In samenwerking met LNV en de provincies heeft het IPO een visie ontwikkeld inzake de herziening van het subsidiestelsel. Uitgangspunt is hierbij dat het een eenvoudig robuust subsidiesysteem voor het beheer van de EHS wordt, met geringe administratieve lasten. De provincies mikken op een start van het herziene systeem in 2009.

Leefgebiedenbenadering

Begin oktober 2007 is de nieuwe beleidsstrategie voor het actieve soortenbeleid, de leefgebiedenbenadering, gepresenteerd aan de Tweede Kamer. De strategie is gezamenlijk met de provincies, soortenbeschermingsorganisaties en terreinbeherende organisaties opgesteld en kent daarmee een groot draagvlak. Het nieuwe soortenbeleid richt zich op de instandhouding en actieve ontwikkeling van leefgebieden voor groepen van soorten.

Daarnaast stond 2007 vooral in het teken van de uitvoering, het testen van de leefgebiedenbenadering in de praktijk. Gesteund door het amendement Waalkens (Tweede Kamer 2006-2007, 30 800 XIV, nr 38) zijn er maar liefst 41 uitvoeringsprojecten gerealiseerd, verspreid over 10 leefgebieden en 12 provincies.

Als voorbeeld noemen we het project stroomdal Drentsche Aa. De maatregelen voor de soorten uit het leefgebied Beekdalen zijn zeer divers zoals het herstel van natuurvriendelijke oevers, het aanleggen van vistrappen en het herstellen van oude meanders. De uitvoeringsspartijen werden verrast door de bereidwilligheid van de aangrenzende grondeigenaren (Defensie, zorginstelling). Zij stelden belangeloos ruimte ter beschikking voor de uitvoeringsmaatregelen en traden, net als de deelnemende waterschappen, als co-financier op.

De tussen- en eindrapportages van de 41 projecten bevestigen dit beeld. Het draagvlak voor de leefgebiedenbenadering is groot en de cofinanciering bedroeg ruim € 0,9 mln.

Hiervoor zijn in 2007 de gesprekken met de provincies geopend, zodat vanaf 2009 een structurele aanpak via het ILG gerealiseerd kan worden.

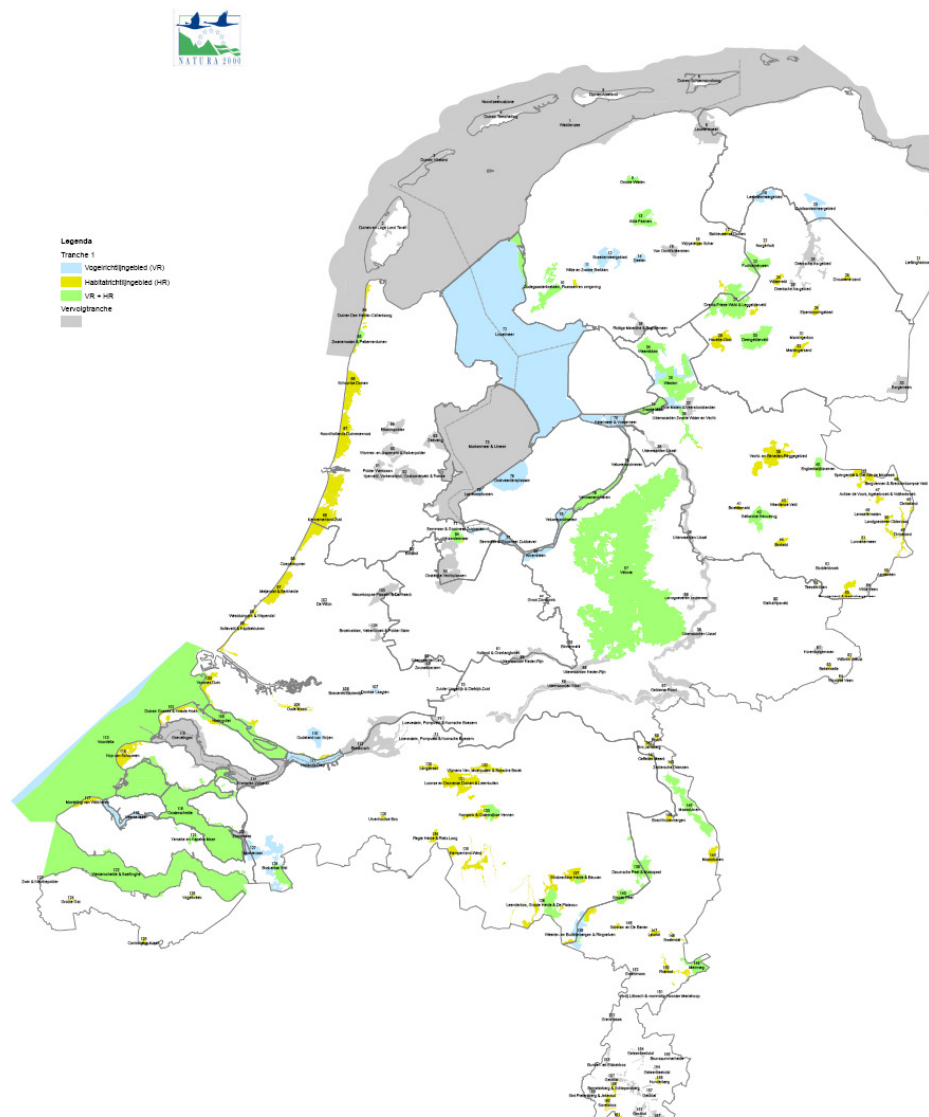
Ondertussen zijn ook verschillende pilots in uitvoering genomen, die vooral gericht zijn op het leren samenwerken van verschillende organisaties op het gebied van soorten. De positieve en zo

mogelijk beperkende effecten van de nieuwe soortenaanpak op economische activiteiten zijn nog onderwerp van gesprek tussen LNV en VNO-NCW en dat vormt nog een belangrijk aandachtspunt.

Natura 2000

In 2007 is begonnen met het aanwijzen van de 162 beoogde Natura 2000-gebieden in Nederland. In januari 2007 is gestart met de ontwerp-aanwijzing van de eerste 111 gebieden. In mei 2007 gevolgd door 7 Waddengebieden. De overige gebieden worden in 2008 in ontwerp aangewezen. Om natuurdoelen te bereiken en een evenwicht met economische activiteiten te bewerkstelligen wordt voor ieder gebied een beheerplan opgesteld. In verschillende gebieden werd in 2007 al gewerkt aan het opstellen van beheerplannen. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van LNV, V&W, Defensie en de provincies.

Natura2000-gebieden in Nederland
ontwerpbesluiten 1e tranche

Coördinator:
Landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Bijdragen van LNV, Defensie natuur en
Dierlijke Husbandrie (D&H)

Partners en Coördinatoren:
ALTEIRA
WADDENZEE

© Ministerie Plattegronden 2006

Datum kaart: 1/10/2006

Overzichtkaart ligging Natura2000-gebieden

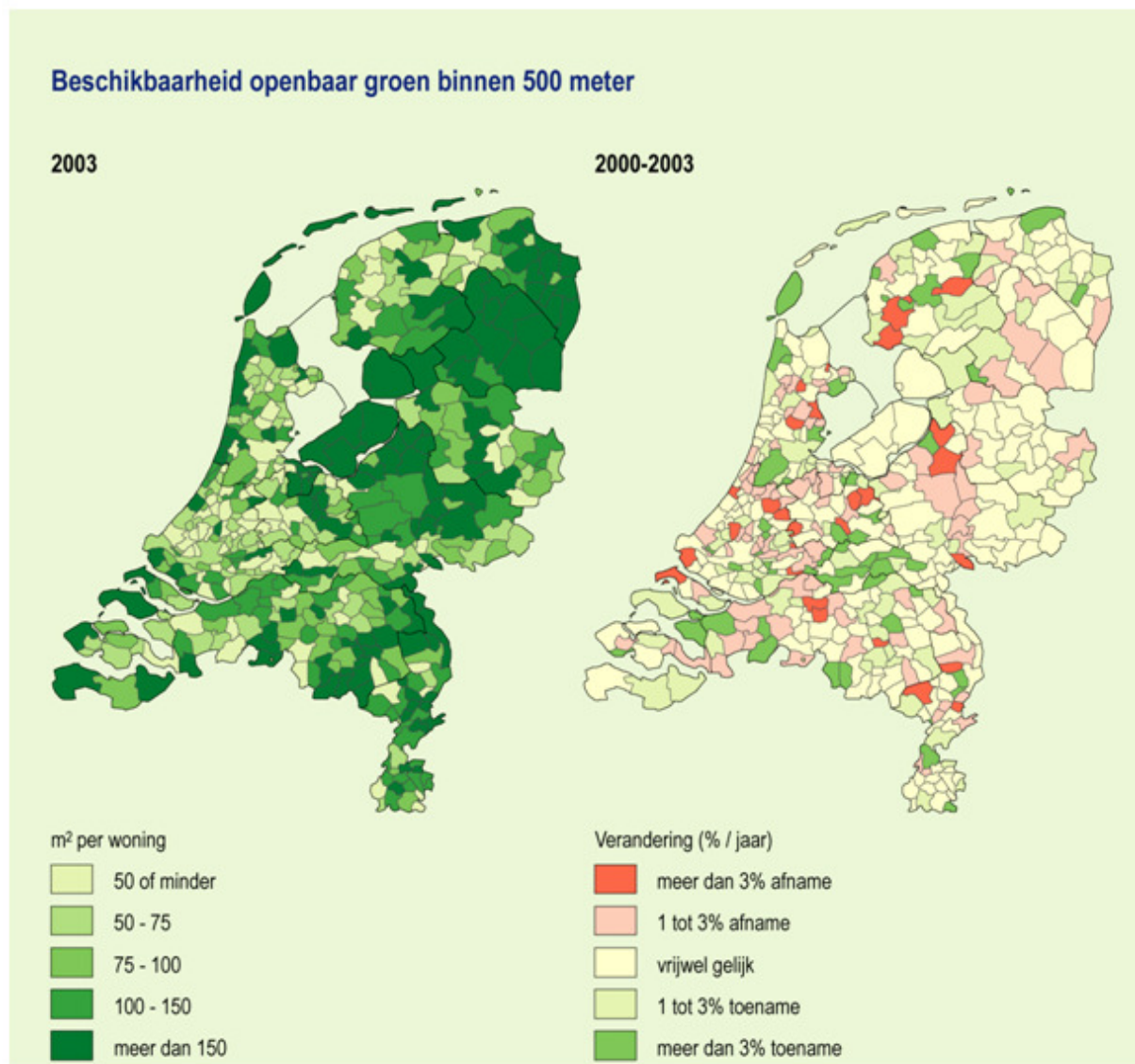
De begrenzing van de gebieden waarvan de ontwerpbesluiten in de 1e tranche ter inzage zijn gelegd, is conform die van de ontwerpkaarten van de betreffende gebieden. De overige gebieden zijn aangeduid volgens de aanwijzing (VR, 1986-2005) of de aanmelding (HR, 2003).

Bron: Alterra, Wageningen UR

Recreatie om de stad

LNV heeft in 2007 een tussenevaluatie uitgevoerd naar de oorzaken van het te trage tempo in de realisatie van Recreatie om de Stad (RodS).

Uit de tussenevaluatie blijkt dat realisatie van de taakstelling RodS in 2013 niet zonder extra inzet zal worden gehaald. De oorzaken hiervoor zijn enerzijds gelegen in het feit dat het rijksbudget voor verwerving en inrichting ontoereikend is om de restantopgave te realiseren, anderzijds is er de afgelopen jaren stagnatie in de uitvoering geweest als gevolg van onvoldoende bestuurlijke daadkracht (onder andere bij wijziging bestemmingsplannen, grondverwerving en bij het maken van afspraken over financiering van het beheer).

Bron: NMP

Basisgegevens voor de berekening is het Bestand Bodemgebruik (BBG) van het CBS en de meest recente versie daarvan bevat gegevens voor het jaar 2003. In 2009 komen gegevens voor 2006 beschikbaar.

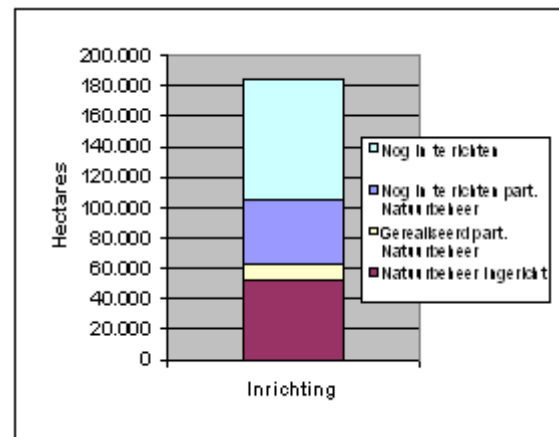
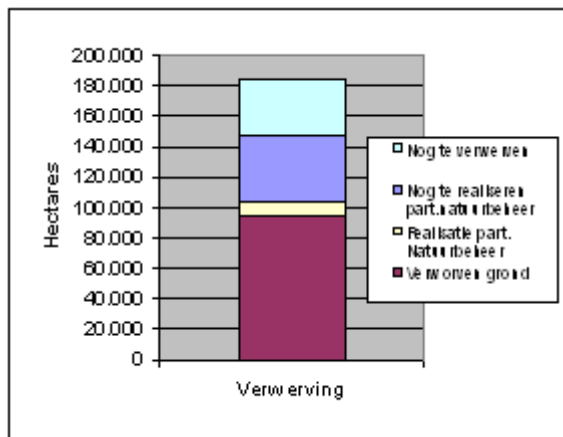

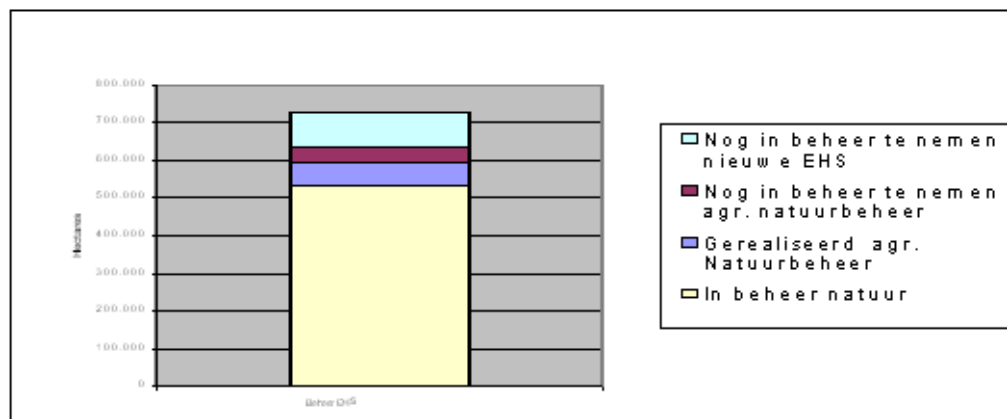
Prestatiegegevens

	Taakstellingen (streefwaarden) (ha)	Einddatum	Realisatie per 31-12- 2006 (cumulatief) (ha)	Resttaakstelling per 1-1-2007 (ha)	Verwachte realisatie ILG 2007- 2013
Natuurgebieden					
EHS- verwerving(na omslag)	130 904	2018	94 134	36 770	23 611
EHS- inrichting (inc. Functiewijziging)	175 921	2018	52 317	123 604	56 699
Groene gebieden					
Recreatie en de stad- verwerving	14 563	2013	10 871	3 692	1 739
Recreatie en de stad- inrichting	14 563	2013	6 466	8 097	1 739

Verwerven en inrichting per 1-1-2007

BEHEER EHS PER 1-1-2007

Bron: LNV

Beleidsconclusies en consequenties

De onder doelstelling 24 vallende beleidsterreinen zijn bijna alle ondergebracht in het ILG. Dat betekent dat formeel de financiering weliswaar via de rijksbegroting loopt, maar dat de uitvoering naar provincies en gemeenten is gedelegeerd. Daarvoor zijn einddoelen overeengekomen die ultimo 2013 bereikt moeten zijn. De jaarlijkse voortgangsrapportages en vooral de mid-term review zullen inzicht geven in de voortgang. Uit de tussenevaluatie blijkt dat realisatie van de taakstelling RodS in 2013 niet zal worden gehaald.

Doelstelling nr. 25

In 2011 worden productiedieren en gezelschapsdieren beter behandeld en moet 5% van de stallen integraal duurzaam en diervriendelijk zijn, waarbij voldaan wordt aan dierenwelzijnsnormen die verder gaan dan de huidige wettelijke eisen.

Resultaten van beleid

De Nota dierenwelzijn is op 12 oktober 2007 aan de Tweede Kamer gezonden (Tweede Kamer 2007-2008, 28286, nr. 76). De nota is het dierenwelzijnskompas voor de komende jaren. Begin 2008 wordt een werkprogramma afgerond waarin de in deze nota genoemde acties verder zijn uitgewerkt. De Kamer zal jaarlijks een voortgangsbrief krijgen.

Behalve het verschijnen van de Nota dierenwelzijn zijn de volgende resultaten geboekt ter bevordering van het dierenwelzijn:

- De concept-wet dieren is opgesteld en in oktober 2007 naar de Raad van State gestuurd. De behandeling van deze wet zal in 2008 plaatsvinden.
- Het onderzoek naar comfort stallen is voortgezet in 2007. Dit onderzoek vormt een belangrijke ondersteuning voor de doelstelling van 5% duurzame stallen per 2011.
- De Maatlat Duurzame Veehouderij is in werking getreden, waarbij bovenwettelijke investeringen in dierenwelzijn en milieu in de varkens- en pluimveehouderij voor fiscale tegemoetkoming in aanmerking komen (MIA/Vamil).
- Nieuwe concepten zijn ingevoerd als het rondelconcept, een nieuwe duurzame vorm van houden van legkippen, en de introductie van de Volwaardkip met meer (buiten)ruimte en verbeterde houderij omstandigheden.
- Eind 2006 is het Landelijk Informatiecentrum Gezelschapsdieren (LICG) opgericht en in 2007 is een start gemaakt met het LICG. Het LICG voorziet in een behoefte aan objectieve informatie over het houden van huisdieren. Het LICG vloeit voort uit de samenwerking van diverse maatschappelijke organisaties (Dierenbescherming, Dibevo, KNMvD, Platform Verantwoord Huisdierbezit) en overheid, en moet uitgroeien tot het centrale punt voor de informatievoorziening over gezelschapsdieren.
- Er is de nodige voortgang geboekt ten aanzien van het stoppen met onverdoofd castreren van biggen. In overleg tussen ketenpartijen en primaire sector is afgesproken om per 1 januari 2009 te stoppen met onverdoofd castreren voor de Nederlandse markt.

Beleidsconclusies en consequenties

Dierenwelzijn heeft een hoge prioriteit bij het kabinet. Het afgelopen jaar is dan ook al veel in gang gezet om dat welzijn te verbeteren. In aansluiting hierop is eind 2007 de Nota Dierenwelzijn verschenen. De implementatie daarvan zal vanaf 2008 meetbare resultaten opleveren. Zoals aangegeven zal de Kamer over de voortgang jaarlijks bericht worden.

Doelstelling nr. 29

Het realiseren van een beperkt aantal complexe, samenhangende ruimtelijke opgaven van nationale betekenis.

Resultaten van beleid

Tijdens de startconferentie op 29 oktober 2007 zijn door een aantal bewindspersonen en regionale bestuurders de overeenkomsten getekend over het Uitvoeringsprogramma Randstad (UPR). De minister van LNV is coördinerend bewindspersoon voor een 4 tal projecten: Greenports, Groene Ruggengraat voor natuur en recreatie (Groene Hart), Mooi en Vitaal Delfland en de Haarlemmermeer. Voorts is in de overeenkomst van de minister van V&W met de regio over A6-A9 afgesproken dat een bijdrage van € 116 mln voor groene doelen uit de FES-middelen ter beschikking zal worden gesteld.

De UPR contracten betreffen overwegend "verkenningprojecten" die uit de tranche 2011-2014 van het Nota Ruimte budget gefinancierd worden. De planning van deze projecten wordt bepaald door de Nota Ruimte procedure, conform de brief van de Minister van VROM aan de Kamer (Tweede Kamer 2006-2007 29 435, nr. 192).

Over de UPR- projecten Greenports en Groene Ruggengraat (Groene Hart) wordt hier kort een overzicht gegeven van de resultaten in 2007. Daarnaast wordt de stand van zaken met betrekking tot de Nieuwe Hollandse Waterlinie toegelicht.

Greenport Nederland

Op 21 juni jl. heeft de minister, namens het Rijk, een intentieverklaring getekend met concrete afspraken van de periode 2007-2011 voor de verdere ontwikkeling van Greenport Nederland. Op 16 november jl. heeft het Kabinet besloten om € 27,1 mln van de Nota Ruimte-middelen toe te kennen aan de versnellingsprojecten (1^e tranche) Herstructurering Greenports. Via het ILG zullen deze middelen ter beschikking komen van de gehonoreerde projecten in de greenports Westland-Oostland, Boskoop, Duin- en Bollenstreek en Venlo.

Voor de 2^e tranche zijn door LNV integrale gebiedsopgaven in de greenportregio's Westland-Oostland en de Duin- en Bollenstreek voorgedragen. De opgave in de regio Westland-Oostland is nu in de Verkenningfase van de procedure voor Nota Ruimte middelen. Duurzame herstructurering van glastuinbouwgebieden is hierin gekoppeld aan de opgaven voor waterberging, woningbouw en groen en recreatie waardoor een robuuste en toekomstgerichte randstedelijke woon- en werkomgeving gecreëerd kan worden.

Via de ILG-bestuursovereenkomsten zijn de resterende STIDUG-middelen ter beschikking gesteld aan de provincies voor de ontwikkeling van de locaties Zuidplaspolder, Terneuzen, West-Brabant en Berlicum-II. Voor de lopende STIDUG-ontwikkelingen worden de uitvoeringstermijnen tijdig verlengd naar de afgesproken nieuwe termijn, zodat de lopende projecten in uitvoering afgerond kunnen worden.

Nationale Landschappen

Groene Hart

In het rijksprogramma Groene Hart is in 2007 voldoende voortgang gerealiseerd. Door de provincies is een nulmeting opgeleverd die een goede basis vormt voor het monitoren van de uitvoering in dit nationale landschap. Verder is afgesproken dat de drie Groene Hart-provincies een gezamenlijke voorloper voor provinciale structuurvisies uitwerken. Hierin zullen de uitgangspunten van de belangrijke opgaven in het Groene Hart (bebouwing, verrommeling, ontwikkelingen veenweiden, water, etc.) gedefinieerd worden. Deze voorloper wordt in juni 2008 opgeleverd.

Op 16 november 2007 heeft het Kabinet besloten om € 35 mln uit de Nota Ruimte-middelen aan te wenden voor een aantal versnellingsprojecten Westelijke Veenweiden in het Groene Hart en in Laag Holland (1^e tranche). De betreffende versnellingsprojecten Krimpenerwaard, Wormer- en Jisperveld en Zegveld-Portengen zijn inmiddels in uitvoering. In deze projecten staan het remmen van de bodemdaling en het verduurzamen van het watersysteem kwalitatief en kwantitatief centraal. De 2^e tranche voor de westelijke veenweiden is nu in de verkenningfase van de procedure voor Nota Ruimte middelen. Nieuwe veenweideprojecten zijn geïdentificeerd en worden nader uitgewerkt. Drie experimenten ten behoeve van het Innovatieprogramma zijn gestart.

Voor de drie projecten Randstad Urgent in het Groene Hart (Groene Ruggengraat, Oude Rijnzone/venster en Groot Mijdrecht Noord) zijn contracten afgesloten. Provincies en rijk zijn hierbij een inspanningsverplichting aangegaan om de uitvoering van de projecten te versnellen. Aan deze uitvoering wordt nu eendrachtig door rijk en regio gewerkt.

Nieuw Hollandse Waterlinie

In de Nieuw Hollandse Waterlinie is de aandacht vooral gericht op het in evenwicht brengen van het ambitieniveau en de beschikbare middelen voor het uitvoeringsprogramma. Hiervoor zijn in 2007 veel inspanningen verricht. Dit heeft ertoe geleid dat op 11 februari 2008 voor de Nieuw Hollandse Waterlinie een pact is gesloten tussen de vijf betrokken departementen (LNV-coördinerend, VROM, V & W, OC&W, en Defensie) en vijf provincies (Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Gelderland en Noord-Brabant). Met dit Pact willen de ondertekenaars ervoor zorgen dat dit unieke onderdeel van de Nederlandse cultuurgeschiedenis herkenbaar en beleefbaar wordt. In dit Pact zijn alleen die projecten opgenomen die naar verwachting in periode 2008-2011 tot uitvoering zullen komen. Er is een inspanningsverplichting aangegaan om 150 projecten te realiseren voor een bedrag van € 150 mln. Naast reguliere middelen wordt daarbij ook ingezet op Nota Ruimte-middelen. De Nieuwe Hollandse Waterlinie is eveneens toegelaten tot de verkenningsfase van de procedure voor Nota Ruimte middelen. Accent voor de uitvoering komt hiermee meer bij de provincies te liggen. De aansturing van het projectbureau is hierop gericht.

Beleidsconclusies en consequenties

In 2007 is behoorlijke vooruitgang geboekt in die gebieden waarvoor LNV verantwoordelijk is. De bestuurlijke complexiteit van veel van deze gebieden heeft veel overleg gevraagd.

Veel van de projecten zijn qua uitvoering opgenomen in het ILG, daarover zal de Kamer via de provinciale voortgangsrapportages op de hoogte gehouden worden.

De UPR contracten betreffen overwegend 'verkenningprojecten' die uit de tranche 2011-2014 van het Nota Ruimte budget gefinancierd zullen worden. De planning van deze projecten wordt bepaald door de Nota Ruimte procedure, conform de brief van de Minister van VROM aan de Kamer (Kamerstuk 29 435, nr. 192, vergaderjaar 2006-2007).

Op basis van deze procedure zal in de periode 2008-2010 (verkenningfase) vooral de projectscope en de rijksbetrokkenheid nader worden onderzocht, samen met medeoverheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties. Met behulp van maatschappelijke kosten-baten analyses zal in deze verkenningfase per project het nut en noodzaak van de Rijksbijdrage worden aangetoond. Het Kabinet zal naar verwachting in 2010 de bijdragen definitief toekennen op basis van business cases/project exploitaties, waarna vanaf 2011 de projecten van start kunnen gaan.

Doelstelling nr. 41

Een maatschappelijke stage voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs

Resultaten van beleid

De minister heeft op 9 oktober 2007 met een aantal belangrijke groene organisaties overeenstemming bereikt over de creatie van bijna 7.500 stageplaatsen om de verplichte maatschappelijke stage voor scholieren gestalte te geven. Zij tekende met staatssecretaris van Bijsterveldt (OCW), verantwoordelijk voor de algehele invoering van de maatschappelijke stage, en de betrokken organisaties hierover een intentieverklaring.

Tot de organisaties die stageplaatsen gaan aanbieden behoren LTO Nederland, het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt en Platform Biologica. Vijf aanbieders - Landschapsbeheer Nederland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Geldersch Landschap en IVN - hebben speciaal met het oog op de maatschappelijke stage een coalitie gevormd. Ondertekenaars zijn verder de AOC Raad (de koepelorganisatie van de groene scholen) en de gemeente Amsterdam, die leerlingen in contact wil brengen met de wereld van landbouw en natuur.

Het is de bedoeling dat de leerlingen in de praktijk ervaring gaan opdoen met alle door het Ministerie van LNV bestreken terreinen, zoals natuur- en landschapsbeheer, landbouw en voedselkwaliteit, dierverzorging en zorgboerderijen. Dat kan door stage te lopen in de biologische

landbouw of dieren te verzorgen, maar ook door plaggen te steken in een natuurgebied of wilgen te knotten. In 2008 starten de eerste proefprojecten, waarmee bovengenoemde organisaties ervaring kunnen opdoen met het vormgeven van de stages.

Prestatiegegevens

Er is overeenstemming bereikt voor het creëren van 7500 stageplaatsen voor maatschappelijke stages in de groene sector. Het streven is om in 2011 10.000 stageplaatsen te realiseren.

Beleidsconclusies en consequenties

De vooruitzichten voor stages in de groene sector zijn goed. De sector werkt enthousiast mee, waardoor 7500 stageplaatsen verzekerd lijken te zijn. Uiteindelijk is het de bedoeling dat er in 2011 ruim 10.000 stageplaatsen gerealiseerd zullen zijn.

Overzicht kabinetsdoelstellingen beleidsprogramma "Samen werken samen leven" in relatie tot begrotingsartikelen LNV

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	Kosten	Uitgaven	Balansmutatie
1) Draagvlak voor Europa	-	-	-
6) Duurzame ontwikkeling, armoedebestrijding	574	574	-
29 Algemeen	574	574	-
11) Hoger onderwijs met meer kwaliteit en minder uitval	685 500	687 079	1 579
26 Kennis en Innovatie	685 500	687 079	1 579
26.11 Waarborgen kennisstelsel	608 624	608 624	-
26.12 Benutten samenhang tussen instellingen	39 875	39 875	-
26.13 Vernieuwen kennisstelsel	37 001	38 580	1 579
14) Versterken innovatief vermogen van de Nederlandse economie	91 993	159 539	67 546
21 Duurzaam ondernemen	5 511	8 230	2 719
21.11 Verbeteren ondernemerschap- en ondernemersklimaat	386	386	-
21.12 Bevorderen maatschappelijk geaccepteerde productievoorwaarden en dierenwelzijn	1 290	1 290	-
21.13 Bevorderen duurzame productiemethoden	3 349	6 068	2 719
21.15 Bevorderen duurzame ketens	486	486	-
26 Kennis en Innovatie	86 428	151 309	64 827
26.11 Waarborgen kennisstelsel	42 938	42 938	-
26.12 Benutten samenhang tussen instellingen	3 227	3 227	-
26.13 Vernieuwen kennisstelsel	2 650	6 465	3 815
26.14 Ondersteunen LNV-beleid met kennis	37 667	98 679	61 012
16) Minder regels, minder instrumenten, minder loketten	-	-	-

22) Stimuleren van duurzame consumptie en productie	26 033	35 883	9 850
21 Duurzaam ondernemen	23 862	29 245	5 383
21.12 Bevorderen maatschappelijk geaccepteerde productievoorwaarden en dierenwelzijn	9 468	9 768	299
21.13 Bevorderen duurzame productiemethoden	9 709	12 073	2 364
21.14 Bevorderen duurzame vangst	3 104	5 823	2 720
21.15 Bevorderen duurzame ketens	1 581	1 581	-
22 Agrarische ruimte	-	4 467	4 467
22.11 Ruimte voor grondgebonden landbouw	-	4 467	4 467
25 Voedselkwaliteit en diergezondheid	2 171	2 171	-
25.11 Bevorderen van kwalitatief hoogwaardig voedselaanbod en consumptiepatroon	2 171	2 171	-
24) In 2011 meer tevredenheid over landschap, zijn groene gebieden gerealiseerd, is het platteland vitaler en wordt geïnvesteerd in natuur	286 024	593 852	307 828
23 Natuur	253 533	447 083	193 550
23.11 Verwerven EHS	31 592	85 209	53 617
23.12 Inrichten EHS	9 024	123 039	114 015
23.13 Beheren EHS	158 523	171 016	12 493
23.14 Beheer natuur buiten EHS en beschermen internationale biodiversiteit	54 394	67 819	13 425
24 Landschap en recreatie	32 491	146 769	114 278
24.11 Nationale Landschappen	2 968	15 922	12 954
24.12 Landschap algemeen	2 854	5 728	2 874
24.13 Recreatie in en om de stad	2 900	84 994	82 094
24.14 Recreatie algemeen	23 769	40 125	16 356
25) In 2011 verbetering dierenwelzijn en moet 5% van de stallen duurzaam en diervriendelijk zijn	1 635	6 625	4 990
21 Duurzaam ondernemen	1 385	1 575	190
21.12 Bevorderen maatschappelijk geaccepteerde productie-voorwaarden en dierenwelzijn	1 385	1 575	190
26 Kennis en Innovatie	250	5 050	4 800
26.11 Waarborgen kennisstelsel	250	250	-
26.14 Ondersteunen LNV-beleid met kennis	-	4 800	4 800
29) Realiseren van enkele complexe, samenhangende ruimtelijke opgaven van nationale betekenis	17 769	63 227	45 458
27 Bodem, water en reconstructie zandgebieden	17 769	63 227	45 458
27.11 Reconstructie zandgebieden	17 769	63 227	45 458
41) Maatschappelijke stages	383	383	-
26 Kennis en Innovatie	383	383	-
26.12 Benutten samenhang tussen instellingen	215	215	-
26.13 Vernieuwen kennisstelsel	168	168	-
Totaal gerelateerd aan kabinetsdoelen	1 109 911	1 547 162	437 251

Toelichting

In bovenstaand overzicht zijn de programmakosten van de LNV-verantwoording 2007 opgenomen die kunnen worden toegerekend aan de kabinetsdoelstellingen uit het beleidsprogramma "Samen werken samen leven". Bij de toerekening is als uitgangspunt genomen de uitgaven die verantwoord zijn op de operationele doelstellingen van de beleidsartikelen, uitgezonderd de operationele doelstellingen die betrekking hebben op de apparaatkosten en de bijdrage aan baten-lastendiensten voor uitvoeringskosten van het beleid.

De totale kosten bedragen € 1 938 mln. Op grond van bovenstaand overzicht kan € 1 110 mln worden toegerekend aan de kabinetsdoelen uit "Samen werken samen leven". De niet toegerekende uitgaven ad € 838 mln. betreffen:

- Apparaatskosten ad € 636 mln.
- Programmakosten (operationele doelstellingen) op beleidsartikelen ad € 192 mln. Dit betreft uitgaven die betrekking hebben op artikel 21 duurzaam ondernemen (€ 17 mln), artikel 22 agrarische ruimte (€ 41 mln), artikel 25 voedselveiligheid en diergezondheid (€ 27 mln), artikel 26 Kennis en innovatie (€ 57 mln) en artikel 29 Algemeen (€ 50 mln).

Jaarrekening

Balans (geconsolideerd)

Bedragen x € 1 000

	<u>31 december 2007</u>	<u>1 januari 2007 (openingsbalans)</u>
ACTIVA		
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	70 601	53 917
Materiële vaste activa	69 377	66 144
Financiële vaste activa	<u>1 397 787</u>	<u>1 467 120</u>
Totaal vaste activa	1 537 765	1 587 181
Vlottende activa		
Vorraden	1 532	6 244
Vorderingen	422 428	877 398
Overlopende activa	664 405	241 652
Liquide middelen	<u>37 502</u>	<u>34 847</u>
Totaal vlottende activa	1 125 867	1 160 141
Totaal	<u><u>2 663 632</u></u>	<u><u>2 747 322</u></u>

---

	31 december 2007	1 januari 2007 (openingsbalans)
	<hr/>	<hr/>
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	2 578	12 375
Bestemmingsreserve	741 589	775 902
	<hr/>	<hr/>
Totaal Eigen vermogen	744 167	788 277
Vorzieningen	139 695	168 069
Langlopende schulden	1 084 717	1 050 831
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	567 083	652 361
Overlopende passiva	127 970	87 784
	<hr/>	<hr/>
Totaal vlottende passiva	695 053	740 145
	<hr/>	<hr/>
Totaal	2 663 632	2 747 322
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Staat van baten en lasten (geconsolideerd)

Bedragen x € 1 000

	<u>2007</u>
BATEN	
Bijdrage uit schatkist	1 446 493
Opbrengsten derden	450 469
Rentebaten	<u>2 174</u>
TOTAAL BATEN	1 899 136
LASTEN	
Programmakosten	
21 Duurzaam ondernemen	47 569
22 Agrarische ruimte	40 582
23 Natuur	253 472
24 Landschap en Recreatie	32 490
25 Voedselkwaliteit en Diergezondheid	29 646
26 Kennis en Innovatie	829 527
27 Bodem, water en reconstructie zandgebieden	17 769
28 Nominaal en onvoorzien	-
29 Algemeen	<u>50 526</u>
Totaal programmakosten	1 301 581
Apparaatskosten	
Personele kosten	425 689
Materiële kosten	172 462
Afschrijvingskosten	27 561
Rentelasten	2 383
Buitengewone lasten	<u>8 337</u>
Totaal Apparaatskosten	<u>636 432</u>
TOTAAL LASTEN	1 938 013
SALDO van BATEN en LASTEN	<u>-38 877</u>
Bestemming saldo van baten en lasten	
Algemene reserve	-4 564
Bestemmingsreserve	<u>-34 313</u>
	<u>-38 877</u>

Kasstroomoverzicht

	2007
Rekening-courant RHB 1 januari 2007	
Rekening-courant RHB	-477 888
Saldo liquide middelen	<u>34 847</u>
(1) Saldo per 1 januari 2007	-443 041
<hr/>	
MUTATIES	
Operationele kasstroom	
Saldo van baten en lasten	-38 877
Directe mutaties eigen vermogen	-5 233
Afschrijvingen	27 560
Afname voorraden	4 712
Afname vorderingen	454 970
Toename overlopende activa	-422 753
Afname voorzieningen	-28 374
Afname overige kortlopende schulden	14 070
Toename overlopende passiva	<u>40 186</u>
(2) Totaal operationele kasstroom	46 261
Investeringskasstroom	
Totaal investeringen	-52 087
Totaal boekwaarde desinvesteringen	<u>4 610</u>
(3) Totaal investeringskasstroom	-47 477
Financieringskasstroom	
Aflossing op leningen*	-103 274
Beroep op leenfaciliteit	49 090
Toename overige langlopende leningen	88 070
Ontvangen aflossing landinrichtingsprojecten en overige leningen*	39 957
Afname langlopend voorschot grondaankopen	34 312
Verstrekke leningen landinrichtingsprojecten	<u>-4 936</u>
(4) Totaal financieringskasstroom	<u>103 219</u>
TOTAAL MUTATIES	102 003
<hr/>	
Rekening-courant RHB 31 december 2007	
Rekening-courant RHB	-378 540
Overige liquide middelen	<u>37 502</u>
Saldo per 31 december 2007 (1 + 2 + 3 + 4)	<u>-341 038</u>

* Betreft aflossing 2007 + mutatie kortlopend deel leningen

Waarderingsgrondslagen

1. Algemeen

Deze toelichting betreft de geconsolideerde balans per 31 december 2007 van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Deze is opgemaakt met in acht name van de voor deze pilot opgestelde Accounting Manual baten-lastenstelsel LNV (ACM). De in dat ACM opgenomen waarderingsgrondslagen zijn zoveel mogelijk gebaseerd op de International Public Sector Accounting Standards (IPSAS).

Conform IPSAS moeten ook controlled entities worden geconsolideerd. Een controlled entity is een organisatie die onder 'control' staat (een dochter is) van een andere organisatie (de moeder). Het gaat in dit verband dus om de 'dochters' van het 'moederdepartement'. In de pilot is besloten de consolidatiekring te beperken tot Hoofdstuk XIV van de Rijksbegroting. Deze kring betreft alle onderdelen van het Ministerie van LNV, dat wil zeggen de directies van het kerndepartement en de baten-lastendiensten. De aan LNV gelieerde ZBO's zijn derhalve niet in de consolidatie betrokken.

2. Belangrijkste waarderingsgrondslagen

De waardering van balansposten kan op grond van IPSAS op twee manieren plaatsvinden: (1) Op basis van de historische kostprijs (de voorkeursmethode) of (2) op basis van de actuele waarde (de alternatieve methode). Op verzoek van de Tweede Kamer is in de baten-lasten pilot waar mogelijk gekozen voor waardering van de balansposten op de actuele waarde (de alternatieve methode). Waardering tegen actuele waarde wordt alleen toegepast als deze betrouwbaar en zonder veel additionele kosten voor waardebepaling kan worden vastgesteld.

Onder actuele waarde verstaan wij dan de waarde die is gebaseerd op actuele marktprijzen of op gegevens die op de datum van waardering geacht kunnen worden relevant te zijn voor de waarde. Voor de toepassing van de waardering van de balansposten sluiten wij aan bij het Besluit actuele waarde, dat geldt voor organisaties die moeten voldoen aan Titel 9 BW2.

Niet op alle onderdelen die relevant zijn voor de waardering van balansposten heeft IPSAS richtlijnen vastgesteld. Waar nog geen IPSAS beschikbaar was, is gebruik gemaakt van de International Financial Reporting Standards (IFRS). In het kader van de baten-lasten pilot is door het Ministerie van Financiën in overleg met LNV een ACM ontwikkeld. Daarin wordt toegelicht hoe omgegaan wordt met de waardering van de verschillende posten. Het ACM is vervolgens toegepast bij het opstellen van de verantwoording.

2.2 Immateriële activa

De post immateriële vaste activa bestaat uit software. Afschrijving geschiedt lineair waarbij geen restwaarde wordt gehanteerd. Voor het activeren wordt conform de bepalingen onder IPSAS geen onderscheid gemaakt tussen externe en interne (personele) kosten.

Voor de openingsbalans is afgezien van het activeren van de voor 2007 aan de ontwikkeling van software bestede eigen uren, aangezien deze niet met voldoende betrouwbaarheid zijn vast te stellen. Vanaf 2007 zijn deze uren, mits ze voldoen aan de criteria, wel geactiveerd.

Voor de onderdelen van LNV die geen baten-lastendienst zijn, vindt geen systematische activa administratie plaats. De belangrijkste software applicaties buiten deze diensten zijn op actuele waarde geschat en opgenomen in de balans.

De post software bestaat uit de (externe) kosten van maatwerk applicaties en de afkoop van licentiekosten. De historische aanschafwaarde verminderd met de afschrijvingen wordt beschouwd als de actuele waarde.

2.3 Materiële vaste activa

Onder de materiële vaste activa zijn die zaken begrepen die langer dan een jaar dienstbaar zijn aan de bedrijfsvoering en waarvan het economisch eigendom bij LNV berust. Voor de onderdelen van LNV die geen baten-lastendienst zijn, vindt geen systematische activa administratie plaats. Er is nagegaan welke activa voor waardering in aanmerking kwamen en deze zijn toegevoegd in de openingsbalans. De materiële vaste activa zijn in beginsel opgenomen tegen actuele waarde. Deze waardebepaling kan per activaklasse verschillen.

De volgende activaklassen zijn onderkend:

Gebouwen en terreinen

Gebouwen en terreinen zelf zijn niet in eigendom bij LNV maar bij de Rijksgebouwendienst en zijn daarom niet opgenomen in de (openings)balans. In deze categorie worden uitsluitend verbouwingen opgenomen. Deze worden geactiveerd tegen historische kostprijs minus afschrijvingen. In het geval van verbouwingen vindt activering vooral plaats om kosten goed te kunnen toerekenen en in mindere mate om de waarde te bepalen. Aangezien verbouwingen een eenmalig karakter hebben is het in het kader van vervanging niet zinvol deze kosten op actuele waarde te bepalen. Op de verbouwingen wordt lineair afgeschreven over een periode van 10 jaar.

Inventaris en installaties

Dit betreft die zaken waarvan het economisch eigendom bij LNV berust met uitzondering van de gebouwgebonden installaties die door de Rijksgebouwendienst zijn aangeschaft en via de gebruiksvergoeding worden doorberekend. Bij baten-lasten diensten is voor individuele activa met een aanschafwaarde van meer dan € 100.000 nagegaan in hoeverre herwaardering aan de orde was en betrouwbaar kon worden vastgesteld. Dit bleek niet het geval. Als afschrijvingstermijn wordt 10 jaar gehanteerd.

Hardware

Voor alle componenten is de actuele waarde gelijkgesteld aan de historische kostprijs of een lagere realiseerbare waarde, aangezien de voortgang van de techniek dermate snel is dat een stijging van de waarde niet waarschijnlijk is. Zie ook hetgeen hierover is opgemerkt onder 2.5. Afschrijving geschiedt lineair in 4 jaar.

Vaartuigen

Voor de vaartuigen is de waarde zoals opgenomen in de staatsbalans aangehouden; deze is gebaseerd op de marktwaarde. In het kader van de pilot is afgezien van het laten uitvoeren van een nadere taxatie. Vanwege de overdracht op korte termijn aan de Rijksrederij zijn ook geen voorzieningen bepaald voor (periodieke) werfbeurten en eventueel achterstallig onderhoud. Afschrijving vindt lineair plaats in over het algemeen 25 jaar.

Apparatuur en machines

Onder deze post wordt met name laboratorium apparatuur verantwoord. De actuele waarde van de apparatuur is gelijkgesteld aan de historische aanschafwaarde en lineaire afschrijving in 7 jaar. Herwaardering is niet toegepast.

Vervoermiddelen

Bij vervoermiddelen wordt een (marktconforme) restwaarde toegepast. De actuele waarde is gelijkgesteld aan de historische aanschafwaarde verminderd met de afschrijvingen, rekening houdend met de genoemde restwaarde. De afschrijvingstermijn bedraagt 5 jaar.

2.4 Bijzondere waardeverminderingen van niet financiële activa

Bijzondere waardeverminderingen worden toegepast indien hier aanleiding toe is. Hierbij kan worden gedacht aan eerdere buitengebruikstelling. In het geval van hardware maar ook van ICT gedomineerde laboratorium apparatuur lijkt sprake van gestaag dalende prijzen. Aangezien deze

waardevermindering echter niet op betrouwbare wijze vast te stellen valt, is hier geen waardevermindering voor toegepast.

2.5 Financiële activa

De financiële activa zijn tegen nominale waarde opgenomen. Leningen en vorderingen worden gepresenteerd onder de vlottende activa, behalve wanneer de vervaldatum meer dan 12 maanden na de balansdatum ligt, in welk geval classificatie als vaste activa plaatsvindt. De aan Bureau Beheer Landbouwgronden verstrekte voorschotten zijn bijvoorbeeld onder de financiële vaste activa opgenomen.

2.6 Voorraden

De interventievoorraad boter is gewaardeerd tegen aanschafprijs onder vermindering van door de Europese Commissie opgelegde en gecompenseerde waardeverminderingen. Deze voorraden van de VWA zijn gewaardeerd op basis van first in first out en hebben een dermate hoge omloopsnelheid dat de historische kostprijs als actueel is beschouwd.

2.7 Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde, indien noodzakelijk onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid. Deze voorziening wordt gevormd als er indicaties zijn voor mogelijke oninbaarheid.

2.8 Liquide middelen

Het debetsaldo van de rekening courant met de Rijkshoofdboekhouding is opgenomen onder kortlopende schulden.

2.9 Voorzieningen

Voorzieningen zijn getroffen in die gevallen waarin een uitstroom van middelen waarschijnlijk is. De voorzieningen kunnen worden onderscheiden van andere verplichtingen zoals schulden of overlopende passiva doordat er sprake is van een onzekerheid met betrekking tot de periode of het bedrag van de toekomstige uitgaven.

Bij de voorziening FPU+ regeling is verondersteld dat de deelnemers evenredig verspreid over het jaar een jaar ouder worden.

In het geval van civiele procedures is voor de berekening de kans op betaling, mits groter dan 50%, vermenigvuldigd met de vermoedelijke betaling.

2.10 Langlopende schulden

De leningen zijn opgenomen tegen de nominale waarde van de hoofdsom. Leningen worden gepresenteerd onder de langlopende schulden, behalve wanneer de vervaldatum minder dan 12 maanden na de balansdatum ligt, in welk geval classificatie als kortlopende schuld plaatsvindt. In de toelichting is relevante informatie over de looptijd en de eventueel van toepassing zijnde rente opgenomen.

2.11 Vlottende passiva

Alle bedragen zijn op nominale waarde gewaardeerd.

2.12 Pensioenen

De pensioenregeling is behandeld als een zogenaamde toegezegde bijdrageregeling (defined contribution). Dit betekent dat alleen de over enig jaar verschuldigde pensioenpremies als pensioenlast in het resultaat komt. De pensioenen van (nagenoeg) alle medewerkers van LNV zijn ondergebracht bij het ABP. De regeling is te karakteriseren als een toegezegde pensioenregeling (zogenaamde defined benefit regeling), waarbij de pensioenuitkering gebaseerd is op de lengte van het dienstverband en het gemiddelde salaris van de werknemers gedurende dit dienstverband. Op basis van IAS 19/IPSAS ED 31 dient het saldo van de beleggingen en de pensioenschuld in de balans tot uitdrukking te worden gebracht als schuld c.q. actiefpost. Het ABP is (nog) niet in staat om aan de deelnemende ministeries de informatie te verschaffen die noodzakelijk is. In het geval er onvoldoende informatie beschikbaar is om deze balanspost te berekenen, dan biedt IPSAS ED 31 (paragraaf 33) ruimte om de pensioenregeling te behandelen als een toegezegde bijdrageregeling.

3. Belangrijkste aannames

Omdat voor het kerndepartement de administratie op kas-verplichtingen is gevoerd ontbraken voor een aantal activa en passiva posten adequate vastleggingen. Voor dergelijke posten is onderzocht in hoeverre er sprake is van activa van materiële omvang. Indien dit het geval was zijn deze posten opgenomen in de openingsbalans. Er zijn geen schattingen gebruikt van de aanwezigheid van activa. Wel is in een beperkt aantal gevallen de historische aanschafprijs geschat indien deze niet beschikbaar was. Dit heeft overigens geen materiële omvang.

Toelichting op de balansposten

Immateriële vaste activa

Onderstaand een specificatie van de immateriële vaste activa:

Bedragen x € 1 000

	Kosten van ontwikkeling	Licenties op software	Vaste activa in aanbouw	Totaal
<u>Stand per 1 januari 2007:</u>				
Aanschafwaarde	108 246	5 512	8 530	122 288
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-64 575	-3 796	-	-68 371
Boekwaarde per 1 januari 2007	43 671	1 716	8 530	53 917
<u>Mutaties 2007:</u>				
Investeringen	35 282	716	717	36 715
Desinvesteringen/ buitengebruikstelling	-4 610	-	-	-4 610
Afschrijvingen 2007	-14 469	-952	-	-15 421
Saldo mutaties 2007	16 203	-236	717	16 684
<u>Stand per 31 december 2007:</u>				
Aanschafwaarde	138 918	6 228	9 247	154 393
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-79 044	-4 748	-	-83 792
Boekwaarde per 31 december 2007	59 874	1 480	9 247	70 601

Kosten van ontwikkeling

De kosten van ontwikkeling betreffen intern gegenereerde immateriële vaste activa, bestaande uit kosten voor ontwikkeling van software voor geautomatiseerde informatiesystemen. Het ontwikkelen van (maatwerk) software komt vooral voor bij DR (boekwaarde per 31 december 2007: € 38,6 mln) en DLG (boekwaarde per 31 december 2007: € 15,8 mln).

Licenties op software

Deze post betreft de afkoop van licentiekosten op software voor meerdere jaren.

Materiële vaste activa

Activering en afschrijving bij baten-lastendiensten geschieden op basis van een interne aanschrijving. De gehanteerde afschrijvingstermijnen per activa klasse zijn (behoudens expliciet toegestane afwijkingen) voor alle onderdelen binnen het Ministerie gelijk en voldoen aan de regelgeving vanuit het Ministerie van Financiën.

Onderstaand een specificatie van de materiële vaste activa.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Gebouwen en terreinen	11 922	8 935
Inventaris en installaties	9 967	11 720
Hardware	16 233	13 805
Apparatuur en machines	7 019	8 422
Vaartuigen	11 800	13 200
Vervoermiddelen	12 436	10 062
Totaal	69 377	66 144

Gebouwen en terreinen

Onder deze post zijn uitsluitend geactiveerde verbouwkosten opgenomen (kerndeptement 2,8 mln, VWA: 4,4 mln, DLG: 3,1 mln, DR: 1,3 mln en AID: 0,2 mln). De gebouwen en terreinen zelf zijn niet in eigendom van LNV maar van de Rijksgebouwendienst. Op de verbouwingen wordt lineair afgeschreven over een periode van 10 jaar.

Inventaris en installaties

Dit betreft die activa waarvan het economisch eigendom bij LNV berust met uitzondering van de gebouwgebonden installaties die door de Rijksgebouwendienst zijn aangeschaft en via de gebruiksvergoeding worden doorberekend (activering vindt reeds bij de Rijksgebouwendienst plaats). Op inventaris en installaties wordt lineair afgeschreven over een periode van 10 jaar.

Hardware

Deze post betreft computerhardware en toebehoren. In 2007 staat de hardware op de balans van de baten-lastendiensten en het departement. Vanaf 2008 is DICTU een baten-lastendienst en zal de hardware op de balans van DICTU worden verantwoord. Voor de geconsolideerde balans heeft dit geen gevolgen. Afschrijving over hardware geschiedt lineair in 4 jaar.

Apparatuur en machines

Onder deze post wordt met name laboratorium apparatuur verantwoord. De actuele waarde van de apparatuur is gelijkgesteld aan de historische aanschafwaarde en lineaire afschrijving in 7 jaar.

Vaartuigen

Voor de vaartuigen is de waarde zoals opgenomen in de staatsbalans aangehouden; deze is gebaseerd op de marktwaarde. Afschrijving vindt lineair plaats in over het algemeen 25 jaar. Deze post betreft 11 vaartuigen die in 2008 worden ingebracht in de Rijksrederij.

Vervoermiddelen

Bij vervoermiddelen wordt de actuele waarde gelijkgesteld aan de historische aanschafwaarde verminderd met de afschrijvingen. De vervoermiddelen worden afgeschreven in een periode van 5 jaar, waarbij rekening wordt gehouden met de restwaarde.

Deze post bestaat overwegend uit vervoermiddelen van de AID en VWA. Met ingang van 2007 worden aflopende leasecontracten voor auto's niet meer verlengd. Het vorige kabinet heeft besloten, dat alle auto's voortaan in departementaal eigendom worden aangeschaft.

Financiële vaste activa

De financiële activa zijn tegen nominale waarde opgenomen. Leningen en vorderingen worden gepresenteerd onder de vlottende activa, behalve wanneer de vervaldatum meer dan 12 maanden na de balansdatum ligt, in welk geval classificatie als vaste activa plaatsvindt. Onderstaand een specificatie van de financiële vaste activa.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Langlopend voorschot grondaankopen	741 589	775 902
Leningen landinrichting	383 207	395 929
Geactiveerde kosten lopende landinrichtingsprojecten	193 306	211 914
Landinrichting	576 513	607 843
Overige leningen	119 641	123 597
Stand per balansdatum	1 437 743	1 507 342
Af: kortlopend deel	39 956	40 222
Totaal	1 397 787	1 467 120

Langlopend voorschot grondaankopen

Aan Bureau Beheer Landbouwgronden zijn voorschotten verstrekt voor de verwerving van landbouwgronden die na doorlevering aan eindbeheerders leiden tot doelrealisatie. De aan Bureau Beheer Landbouwgronden verstrekte voorschotten betreffen de voorschotstand waarop de aanschafprijs van reeds aan natuurbeheerders geleverde gronden al in mindering zijn gebracht. Per saldo bedraagt het langlopend renteloos voorschot van het Ministerie van LNV aan het Bureau Beheer Landbouwgronden € 742 mln. Als gevolg van de doorleveringen aan de eindbeheerders in 2007 is de waarde van de voorraad landbouwgronden ten opzichte van 1 januari 2007 met € 34,3 mln afgenomen. Deze negatieve mutatie wordt als programmakosten verantwoord bij artikel 22 Agrarische ruimte, doelstelling 22.11 Ruimte voor grondgebonden landbouw. Deze kosten leiden tot een negatief resultaat dat ten laste wordt gebracht van de daarvoor gevormde bestemmingsreserve.

Landinrichting

De leningen landinrichting zijn aan grondeigenaren verstrekte annuïteitenleningen voor de landinrichtingsrente van afgesloten landinrichtingsprojecten. Het totale saldo bedraagt € 383 mln. De annuïteiten leningen zijn afgesloten tegen rentepercentages variërend tussen 5% - 6%.

LNV heeft nog € 193 mln te vorderen uit hoofde van nog niet afgesloten landinrichtingsprojecten. De geactiveerde kosten van lopende landinrichtingsprojecten zijn de kosten die op termijn in annuïteitenleningen worden omgezet. In 2007 zijn projecten ter waarde van 16,2 mln afgerond. Deze verschuiven hiermee van de post 'Geactiveerde kosten lopende landinrichting' naar 'Leningen landinrichting' (zie: 'Mutaties afgesloten projecten' in het verloopoverzicht)). Het volgende overzicht toont het verloop in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	Leningen landinrichting	Geactiveerde kosten lopende landinrichting	Totaal landinrichting
Balans per 01-01-2007	395 929	211 914	607 843
Mutaties 2007:			
Mutatie afgesloten projecten	16 188	← -16 188	-
Nieuwe projecten	-	4 936	4 936
Ontvangen aflossing	-28 910	-7 356	-36 266
Balans per 31-12-2007	383 207	193 306	576 513

Overige leningen

Onderstaand een specificatie van de overige leningen.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
St. Groninger landschap	12	23
WUR (Stichting DLO)	93 410	96 210
WUR Praktijkonderzoek	21 765	22 722
WUR IAC/ILRI	4 454	4 642
Totaal	119 641	123 597

De WUR leningen zijn in 1999, 2000 en 2001 verstrekt tot een bedrag van € 169 mln en kennen een looptijd van 30 jaar. Het openstaande saldo bedraagt per balansdatum € 119,6 mln. De gehanteerde rentepercentages variëren van 4,5 tot 5,2%.

Van het totale saldo van WUR leningen van 119,6 mln is 34,2 mln aflossingsvrij. Het niet-aflossingsvrije deel van de WUR leningen van € 85,4 mln hangt samen met de als langlopende schuld opgenomen compensatieverplichting (Compensatieverplichting DLO).

Voorraad

De post voorraad bestaat uit voorraden uit interventieregelingen en voorraden chemicaliën en certificaten.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Interventievoorraad	-	4.905
Vorraden chemicaliën en certificaten	1 532	1 339
Totaal	1 532	6 244

Interventievoorraad

Deze post betreft voorraden vanuit de Europese Interventieregelingen. Ultimo 2007 is de waarde nihil. Onderstaand overzicht toont het verloop van de voorraad in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Beginvoorraad	4 905
Af: Verkopen	4.826
Waardevermindering (opgelegd door EC)	79
	4 905
Eindvoorraad	-

Voorraad chemicaliën en certificaten

Deze voorraden van de VWA zijn gewaardeerd op basis van first in first out en hebben een dermate hoge omloopsnelheid dat de historische kostprijs als actueel is beschouwd. De waarde van de voorraad bedraagt € 1,5 mln.

Vorderingen

Het onderstaande overzicht is een specificatie van de vorderingen.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Gedeclareerde EU subsidies	277 504	733 829
Debiteuren	38 202	37 374
Kortlopend deel verstrekte leningen	39 956	40 222
Overige vorderingen	66 766	65 973
Totaal	422 428	877 398

Gedeclareerde EU subsidies

Deze post betreft gelden die het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voor de Europese fondsen ELGF en ELFPO voorfinanciert. Het saldo bestaat uit de vordering van de jaardeclaratie 2007 en de declaraties van de maanden november en december 2007. De gedeclareerde bedragen zijn in 2008 ontvangen.

Onderstaand overzicht toont het verloop van de EU declaraties in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Balans per 01-01-2007	733 829
Bij: Gedecclareerd in 2007	583 026
Subtotaal	1 316 855
Af: Ontvangen in 2007	1 034 999
Niet gehonoreerd *	4 352
Balans per 31-12-2007	277 504
<u>Specificatie eindbalans</u>	
Saldo jaarafrekening**	4 068
Declaraties november en december	273 436
Balans per 31-12-2007	277 504

* Deze uitgaven zijn door de EU niet gehonoreerd en zijn derhalve vanuit de LNV-begroting bekostigd.

** Het saldo van de jaarafrekening zal met de goedkeuring van de jaardeclaratie 2007 in 2008 worden verrekend.

Debiteuren

In totaal is een voorziening wegens oninbaarheid ad € 2,3 mln op de debiteuren in mindering gebracht.

Kortlopend deel verstrekte leningen

Deze post betreft de in het komende jaar te ontvangen aflossing van de onder de financiële vaste activa opgenomen leningen.

Overige vorderingen

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Vorderingen in het kader van nationale en Europese regelgeving	56 128	56 765
Vordering EU inzake afwikkeling vogelpest 2003	5 680	5 680
Te vorderen landinrichtingsrente	2 806	-
Overig	2 152	3 528
Totaal	66 766	65 973

Vorderingen in het kader van nationale en Europese regelgeving

Deze post betreft openstaande vorderingen bij baten-lastendiensten als gevolg van uitvoering van nationale en Europese regelgeving. Na inning worden de gelden afgedragen aan de betreffende nationale of Europese instantie. Onder overige kortlopende schulden is de hiermee samenhangende schuld aan de nationale en Europese instanties opgenomen.

Overlopende activa

Het onderstaande overzicht is een specificatie van de overlopende activa.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Verstreckte voorschotten	596 569	156 605
Nog te factureren	14 136	20 017
Vooruitbetaalde kosten	3 423	12 405
Overige overlopende activa	50 277	52 625
Totaal	664 405	241 652

Verstreckte voorschotten

Deze post betreft de voorschotten die zijn uitbetaald maar waarvan de prestatie nog niet is geleverd. De verstreckte voorschotten worden daarom op de balans opgenomen. In het jaar dat de prestatie geleverd wordt, worden de daarvoor verstreckte voorschotten als programmakosten ten laste van de resultatenrekening gebracht. Het hiermee samenhangende bedrag wordt in mindering gebracht op de balanspositie via de post verrekenende voorschotten. Het onderstaande schema toont het verloop van de verstreckte voorschotten in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Balans per 01-01-2007	156 605
Bij: In 2007 verstreckte voorschotten	477 177
Subtotaal	633 782
Af: In 2007 verrekenende voorschotten	37 213
Balans per 31-12-2007	596 569

Overige overlopende activa

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Te verrekenen met Diergezondheidsfonds	12 581	8 184
Te verrekenen met provincies (ILG)	3 090	-
Te verrekenen projecten	20 557	11 806
Overig	14 049	32 635
Totaal	50 277	52 625

Liquide middelen

De post liquide middelen is samengesteld uit de saldi van de aan de kasbeheerders en kasvoorschothouders verstrekte gelden en het saldo van het Groenfonds.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Kas en geldmiddelen	3 801	8 100
Groenfonds	33 701	26 747
Totaal	37 502	34 847

Eigen vermogen

Onderstaand overzicht geeft inzicht in de samenstelling van het eigen vermogen en het verloop in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	Algemene reserve	Bestemmingsreserve	Totaal
Balans per 01-01-2007	12 375	775 902	788 277
Verliesverwerking 2007	-4 564	-34 313	-38 877
Effect stelselwijziging waardering verlofdagen	-5 233	-	-5 233
Balans per 31-12-2007	2 578	741 589	744 167

Algemene reserve

Het openingssaldo van de algemene reserve betreft het totaal van de opgebouwde reserves bij de baten-lastendiensten. Binnen het kerndepartement zijn in het verleden geen algemene reserves opgebouwd omdat dit niet mogelijk is volgens de principes van het kasverplichtingenstelsel. Het saldo van de algemene reserve per 31 december 2007 wordt bepaald door bij het saldo van de openingsbalans het exploitatieresultaat van de baten-lastendiensten van het jaar 2007 op te tellen. Voor het kerndepartement wordt in tegenstelling tot de baten-lastendiensten geen outputfinanciering op basis van prijs * hoeveelheid diensten (P*Q) toegepast en is het niet mogelijk met behulp van dat principe te bepalen wat het exploitatieresultaat is. Daarom is voor het kerndepartement als uitgangspunt gehanteerd dat de netto exploitatielasten (dus rekening houdend met de opbrengsten tweeden en derden en met de rentebaten) gedekt worden door de bijdrage vanuit de schatkist.

In 2007 is een stelselwijziging doorgevoerd ten aanzien van de waardering van verlofdagen. Het betreft verlofdagen die medewerkers van de baten-lastendiensten nog tegoed hebben. De stelselwijziging resulteert in een herwaardering van de post 'saldo verlofdagen' (overlopende passiva) per 1 januari 2007. Het effect van deze stelselwijziging van € 5,2 mln wordt gecorrigeerd op de algemene reserve.

Bestemmingsreserve

De bestemmingsreserve hangt samen met de post 'Langlopend voorschot grondaankopen' (financiële vaste activa). Voor 2007 heeft LNV voorschotten verstrekt aan BBL voor de verwerving van landbouwgronden. De doorlevering van deze gronden aan de eindgebruikers leidt

tot doelrealisatie. Deze doorlevering geschieden om niet. In 2007 is de voorraad landbouwgronden door dergelijke doorleveringen om niet met € 34,3 mln afgenomen. Dit leidt tot een negatief resultaat dat ten laste van de hiervoor gevormde bestemmingsreserve wordt gebracht.

Voorzeningen

Onderstaand een specificatie van de voorzieningen.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Voorziening FPU+ regeling	108 368	132 805
Voorzieningen gebouwen	840	3 565
Overige voorzieningen	30 487	31 699
Totaal	139 695	168 069

Voorziening FPU+ regeling

FPU (Flexibel Pensioen en Uittreden) betreft een regeling waarvan in 2004 en 2005 bijna 900 medewerkers gebruik hebben gemaakt. Onderstaand een overzicht van de mutaties in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	
Balans per 01-01-2007	132 805
Onttrekkingen 2007	25 035
Subtotaal	107 710
Dotatie voorziening op basis van herberekening	598
Balans per 31-12-2007	108 368

Voorzieningen gebouwen

Deze post betreft een aantal kleinere voorzieningen voor onder andere leegstand gebouwen en wederopleveringskosten gebouwen. Onderstaand een overzicht van de mutaties in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	
Balans per 01-01-2007	3 565
Onttrekkingen 2007	2 608
Subtotaal	957
Vrijval 2007	-117
Balans per 31-12-2007	840

Voor de beëindiging van het huurcontract van een inmiddels door DR verlaten pand in Groningen was een voorziening getroffen van € 2,2 mln. In 2007 werd dit huurcontract afgekocht. De hiermee samenhangende kosten zijn in 2007 aan de voorziening onttrokken.

Overige voorzieningen

Onderstaand een specificatie van de overige voorzieningen en een overzicht van de mutaties in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	Voorziening civiele procedures	Voorziening wachtgeld- uitkeringen	Voorziening garantie- pensioenen	Overig	Totaal overige voorzieningen
Balans per 01-01-2007	3 100	8 679	7 193	12 727	31 699
Onttrekkingen 2007	1 179	2 836	731	920	5 666
Subtotaal	1 921	5 843	6 462	11 807	26 033
Dotatie	3 822	1 087	36	-	4 945
Vrijval 2007	-	-	-	-491	-491
Totaal	5 743	6 930	6 498	11 316	30 487

Voorziening civiele procedures

In 2007 is € 1,2 mln aan de voorziening onttrokken voor de uitbetaling van claims met betrekking tot de Wet Herstructurering Varkenshouderij (WHR).

In 2007 is een voorziening van € 1,9 mln getroffen voor een claim uit 2001 waarbij de VWA in het ongelijk is gesteld. Indien deze claim door de tegenpartij kan worden onderbouwd dan zal in 2008 tot uitbetaling worden overgegaan.

In 2007 is een voorziening getroffen van 1,9 mln voor een te verwachten verplichting die voortvloeit uit de regeling reistijd van VWA. De adviescommissie bezwaren personele aangelegenheden LNV heeft geadviseerd dat de door de medewerkers ingediende bezwaarschriften gegrond zijn. In 2008 vindt definitieve besluitvorming plaats over de afwikkeling van deze bezwaren.

Langlopende schulden

De leningen zijn opgenomen tegen de nominale waarde van de hoofdsom. De leningen worden gepresenteerd onder langlopende schulden als de vervaldatum meer dan 12 maanden na de balansdatum ligt.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Leningen grondaankopen EHS	350 991	285 067
Leningen inzake financiering landinrichtingsprojecten	576 513	607 843
Compensatieverplichting DLO	85 430	89 374
Leningen inzake financiering vaste activa	167 279	156 141
Stand per balansdatum	1 180 213	1 138 425
Af: kortlopend deel	95 496	87 594
Totaal	1 084 717	1 050 831

Leningen grondaankopen EHS

Hieronder vallen de leningen uit hoofde van de kaderovereenkomst financiering grondaankopen EHS waarvan het economische eigendom voor een bedrag van circa € 351 mln bij LNV berust. Onderstaand overzicht toont het verloop in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Balans per 01-01-2007	285 067
Bij: nieuwe leningen 2007	83 134
Subtotaal	368 201
Af: betaalde aflossing 2007	17 210
Balans per 31-12-2007	350 991

De rentekosten worden verantwoord als programma-uitgaven onder operationele doelstelling 23.11 verwerven EHS.

Leningen inzake financiering landinrichtingsprojecten

Onderstaand overzicht toont het verloop van de leningen inzake de financiering van landinrichtingsprojecten in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Balans per 01-01-2007	607 843
Bij: financiering nieuwe projecten 2007	4 936
Subtotaal	61 779
Af: betaalde aflossing 2007	36 266
Balans per 31-12-2007	576 513

Compensatieverplichting DLO

Deze post betreft een compensatieverplichting aan DLO van € 85,4 mln die samenhangt met de aan DLO verstrekte leningen die zijn opgenomen onder de financiële vaste activa (overige leningen). Onderstaand wordt het verloop van deze post in 2007 weergegeven.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Balans per 01-01-2007	89 374
Af: betaalde aflossing 2007	3 944
Balans per 31-12-2007	85 430

Leningen inzake financiering vaste activa

Deze post betreft de door het Ministerie van Financiën verstrekte leningen ten behoeve van de financiering van vaste activa. Onderstaand een overzicht van het verloop in 2007

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	Baten- lastendienst	Kern- departement	Totaal
Balans per 01-01-2007	99 522	56 619	156 141
Bij: beroep op leenfaciliteit	43 624	5 466	49 090
Subtotaal	143 146	62 085	205 231
Af: betaalde aflossing 2007	33 569	4 383	37 952
Balans per 31-12-2007	109 577	57 702	167 279

Leningen inzake vaste activa bij het kerndepartement LNV

De beginbalans van de leningen ter financiering van de vaste activa bij het kerndepartement LNV hangt samen met het beginsaldo van de materiële vaste activa en een deel van de overige verstrekte leningen (financiële vaste activa) van het kerndepartement. Baten-lastendiensten maken voor de financiering van de materiële vaste activa gebruik van een leenfaciliteit bij het Ministerie van Financiën. Binnen het kas-verplichtingenstelsel is deze financieringsconstructie echter niet van toepassing, waarmee het Ministerie van Financiën feitelijk voor de financiering van de vaste activa van het kerndepartement geen leningen aan het kerndepartement heeft verstrekt. Voor het opstellen van een eenduidige verantwoording volgens het baten-lastenstelsel is het onwenselijk dat er op dit punt verschillen optreden en daarom is in de balans voor de financiering van de vaste activa van het kerndepartement dezelfde financieringsconstructie toegepast als voor de baten-lastendiensten.

Kortlopende schulden

Het onderstaande overzicht is een specificatie van de kortlopende schulden. Alle bedragen zijn op nominale waarde gewaardeerd.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Rekening-courant Rijksfinanciën	378 540	477 888
Crediteuren	29 016	25 836
Aflossingsverplichting volgend boekjaar	95 496	87 594
Overige schulden	64 031	61 043
Totaal	567 083	652 361

Rekening-courant Rijksfinanciën

Deze post geeft de vordering- en schuldverhouding weer tussen het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het Ministerie van Financiën.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
RC rijksfinanciën - kerndepartement	410 783	517 426
RC rijksfinanciën - baten-lastendiensten	-32 243	-39 538
Totaal	378 540	477 888

Rekening-courant Rijksfinanciën – kerndepartement

Onderstaand het overzicht van het verloop in 2007.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Balans per 1-1-2007	517 426
Bij: mutaties 2007	1 339 850
Subtotaal	1 857 276
Af: Bijdrage uit schatkist	1 446 493
Balans per 31-12-2007	410 783

Overlopende passiva

Het onderstaande overzicht is een specificatie van de overlopende passiva. Alle bedragen zijn op nominale waarde gewaardeerd.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Werkkapitaal ELFPO	34 056	-
Af te dragen loonheffing en sociale premies	10 124	9 288
Reservering bezwaar SFSH	1 532	1 514
Vakantiegeld en eindejaarsuitkering	25 744	23 214
Saldo verlofdagen	9 079	6 684
Nog te betalen kosten	47 435	47 084
Totaal	127 970	87 784

Werkkapitaal ELFPO

Na goedkeuring van het programma voor de plattelandsontwikkeling (2007 – 2013) heeft de commissie een voorfinanciering toegekend uit het ELFPO fonds van 7% van het Nederlandse programma. Na afsluiting en goedkeuring van het programma wordt de financiering definitief toegekend waarmee de voorfinanciering vervalt.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Openstaande verplichtingen	4.108.851	2 572 829
Meerjarige contracten baten-lastendiensten	135 131	141 096
Garantieverplichtingen	51 638	52 170
Totaal	4 295 620	2 766 095

Openstaande verplichtingen

Hieronder is gespecificeerd hoe de openstaande verplichtingen gerelateerd zijn aan de LNV begrotingsartikelen.

Bedragen x € 1 000

Hoofdbeleidssterreinen	Stand per 01-01-2007	In 2007 aangegaan +	Negatieve bijstelling -/-	Uitgaven -/-*	Stand per 31-12-2007
21 Duurzaam ondernemen	73.450	326.815	4.116	264.536	131.613
22 Agrarische ruimte	176.494	189.117	142.111	42.529	180.971
23 Natuur	1.034.946	2.242.487	804.614	520.330	1.952.489
24 Landschap en recreatie	242.668	685.224	203.075	180.276	544.541
25 Voedselkwaliteit & Diergezondheid	18.763	115.478	4.175	110.587	19.479
26 Kennis en innovatie	834.278	980.764	9.239	914.918	890.885
27 Reconstructie	146.423	448.918	157.356	83.963	354.022
29 Algemeen	26	267.442	26	267.277	165
Subtotaal	2.527.048	5.256.245	1.324.712	2.384.416	4.074.165
Buiten begrotingsverband	45.781	18.069	20.035	9.129	34.686
Totaal generaal	2.572.829	5.274.314	1.344.747	2.393.545	4.108.851

* De kolom uitgaven betreft de uitgaven die op kasbasis zijn verantwoord in de reguliere jaarverantwoording LNV.

Voor de openstaande verplichtingen heeft de wet Inrichting Landelijk Gebied belangrijke gevolgen. De subsidieverlening aan de provincies volgens deze wet is een belangrijke veroorzaker van de stijging van deze balansrubriek. Per balansdatum was de stand openstaande verplichtingen voor de uitvoering van de ILG 2,7 miljard. LNV heeft tevens de reeds voor 1-1-2007 in het kader van ILG aangegane verplichtingen, aan de provincies overgedragen. Deze overdracht wordt onder de post 'negatieve bijstelling' weergegeven.

Meerjarige contracten agentschappen

Het merendeel van de meerjarige contracten van agentschappen betreft huurcontracten met de Rijksgebouwendienst (€ 128,3 mln) en operationele leasecontracten voor vervoermiddelen (€ 6,5 mln).

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Huurovereenkomsten	128 267	140 910
Operationele leasecontracten	6 465	186
Overig	399	-
Totaal	135 131	141 096

Garantieverplichtingen

Onderstaand een specificatie van de stand van de garantieverplichtingen.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	31-12-2007	01-01-2007
Art. 21 - Stichting Borgstellingsfonds voor de Land- en Tuinbouw	49 994	50 002
Art. 26 - Gebouwen en terreinen voor gesubsidieerde scholen Agrarisch onderwijs	1 579	2 055
Art. 26 - Gebouwen Stichting Studenten huisvesting in Deventer	65	113
Totaal	51 638	52 170

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

Resultaatbepalingsgrondslagen

Voor het bepalen van het exploitatieresultaat wordt aansluiting gezocht bij de rechtstreeks aan prestaties toe te wijzen baten en lasten. Voor de inspanningen van de baten-lastendiensten van LNV is dit goed te bepalen doordat deze diensten op basis van prijs * hoeveelheid diensten (P*Q) gefinancierd worden (outputfinanciering). Door in de uitvoering voor het leveren van de diensten meer of minder kosten te maken dan de voor de financiering daarvan ontvangen standaardkosten, ontstaat een exploitatieresultaat.

Voor het kerndepartement wordt in tegenstelling tot de baten-lastendiensten geen outputfinanciering op basis van P*Q toegepast en is het niet mogelijk met behulp van dat principe te bepalen wat het exploitatieresultaat is. Daarom is voor het kerndepartement als uitgangspunt gehanteerd dat de netto exploitatielasten (dus rekening houdend met de opbrengsten tweeden en derden en met de rentebaten) gedekt worden door de bijdrage vanuit de schatkist.

Voor de resultaatbepaling is voorts van belang dat LNV in het verleden aangeschafte gronden via Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) om-niet doorlevert aan de eindgebruikers. Hiervoor is in het verleden een bestemmingsreserve gevormd en de kosten van de in 2007 doorgeleverde gronden worden als negatief exploitatieresultaat ten laste van die bestemmingsreserve gebracht.

Het totale geconsolideerde exploitatieresultaat is aldus gelijk aan het exploitatieresultaat van de baten-lastendiensten en het exploitatieresultaat als gevolg van de door BBL om-niet aan eindgebruikers geleverde gronden.

Baten

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Bijdrage uit schatkist	1 446 493
Opbrengsten tweeden en derden	450 469
Rentebaten	2 174
Totaal	1 899 136

Bijdrage uit schatkist

Deze post betreft de rijksbijdrage voor de beleidsontwikkeling en -uitvoering in 2007. Voor het kerndepartement is het uitgangspunt voor de resultaatbepaling dat de bijdrage uit de schatkist beoogt de kosten te dekken die niet worden gedekt door de opbrengsten van tweeden en derden.

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Saldo van opbrengsten tweeden en derden en kosten kerndepartement	1 071 951
Bijdragen aan baten-lastendiensten (via LNV)	374 542
Totaal	1 446 493

Opbrengst tweeden en derden

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	2007
Opbrengst overige departementen (tweeden)	119 066
Opbrengst derden	482 807
Subtotaal	601 873
Af: toegerekende uitvoeringskosten opdracht van tweeden en derden*	151 404
Totaal	450 469

* Betreft door DLG, DR en VWA toegerekende kosten voor de uitvoering van opdrachten voor tweeden en derden. Deze kosten zijn niet gerelateerd aan de operationele doelstellingen van LNV. Daarom zijn ze niet als kosten genomen binnen de aan de beleidsdoelstellingen gerelateerde exploitatie, maar hier in mindering gebracht op de gerealiseerde opbrengsten.

Op de volgende pagina is een overzicht opgenomen waarin de opbrengsten van tweeden en derden worden toegerekend aan de beleidsartikelen. In de daarop volgende toelichting per beleidsartikel worden de opbrengsten nader toegelicht.

Opbrengsten tweeden en derden

Onderstaand een overzicht van de opbrengsten tweeden en derden van het kerndepartement. Zie de toelichting per beleidsartikel voor nadere toelichting.

<i>Bedragen x € 1 000</i>	21 Duurzaam ondernemen	22 Agrarische ruimte	23 Natuur	24 Landschap en recreatie	25 Voedsel- kwaliteit en diergezond- heid	26 Kennis en innovatie	27 Bodem, water en reconstructie zandgebieden	28 Nominaal en onvoorzien	29 Algemeen	Totaal
Omschrijving										
Opbrengsten tweeden en derden	19 087	16 713	14 040	18 647	9 186	25 946	1 116	-	345 734	450 469

Lasten

Onderstaand een overzicht van de lasten per beleidsartikel

<i>Bedragen x € 1 000</i>	21 Duurzaam ondernemen	22 Agrarische ruimte	23 Natuur	24 Landschap en recreatie	25 Voedsel- kwaliteit en diergezond- heid	26 Kennis en innovatie	27 Bodem, water en reconstructie zandgebieden	28 Nominaal en onvoorzien	29 Algemeen	Totaal
Omschrijving										
Programmakosten	47 569	40 582	253 472	32 490	29 646	829 527	17 769	-	50 526	1 301 581
Apparaatskosten										
Personele kosten	78 298	5 655	72 730	26 033	44 908	7 115	3 914	-	187 036	425 689
Materiële kosten	40 843	637	18 131	3 937	20 291	2 881	478	-	85 264	172 462
Afschrijvingskosten	7 102	224	4 594	1 029	2 708	275	153	-	11 476	27 561
Buitengewone lasten	1 009	5	448	152	200	277	9	-	6 237	8 337
Rentelasten*	597	32	517	134	357	9	22	-	715	2 383
								-		
Totaal Apparaatskosten	127 849	6 553	96 420	31 285	68 464	10 557	4 576	-	290 728	636 432
Totaal lasten	175 418	47 135	349 892	63 775	98 110	840 084	22 345	-	341 254	1 938 013

In de volgende paragrafen worden de totale lasten per beleidsartikel toegelicht.

* Zie volgende pagina voor berekening van de totale rentelasten, de zogenaamde capital charge.

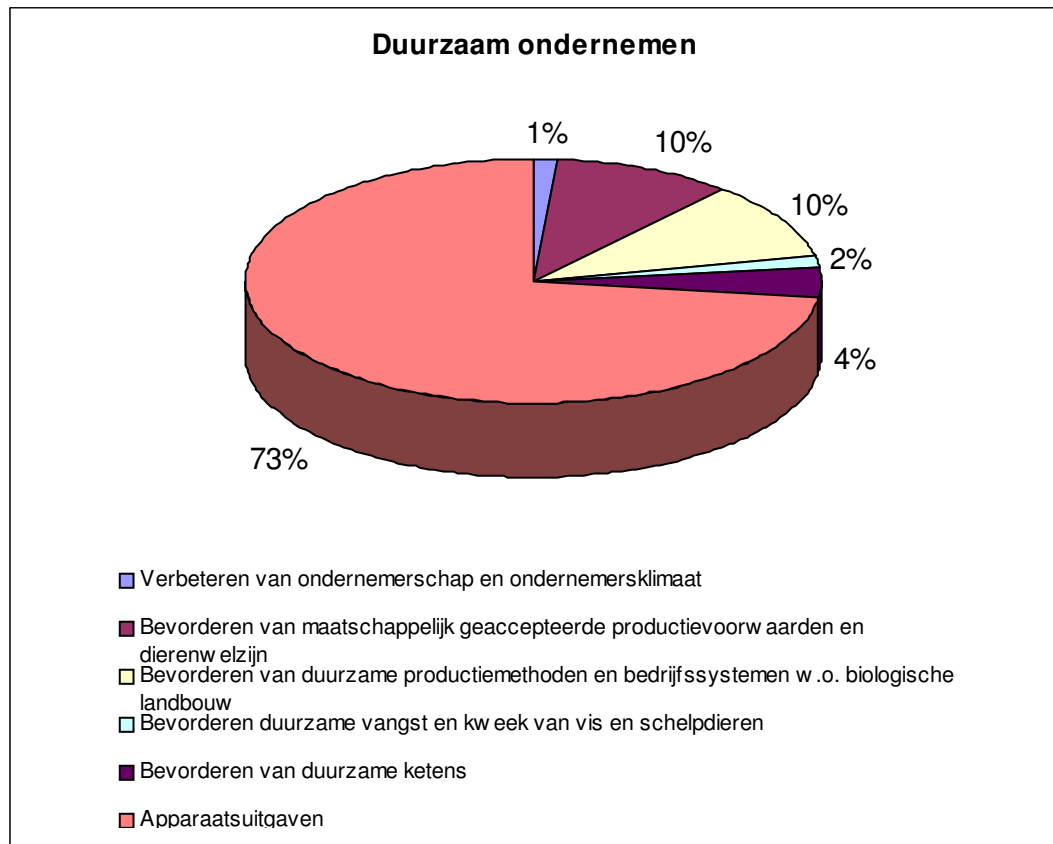
Capital Charge

In de resultatenrekening zijn de rentelasten opgenomen; dit betreft uitsluitend de rentelasten die daadwerkelijk door LNV zijn betaald. De capital charge geeft inzicht in de totale rentelasten van de kapitaalvoorraad (vaste) activa van LNV. Door de huidige wijze van financiering worden de totale rentelasten van de kapitaalvoorraad niet doorberekend aan de departementen, maar wordt een substantieel deel van de rentelasten ten laste van de begroting van het Ministerie van Financiën gebracht. Het berekenen van de capital charge geeft inzicht in de omvang van het deel van deze rentelasten dat betrekking heeft op de kapitaalvoorraad van LNV.

De capital charge wordt berekend op basis van de gemiddelde boekwaarde van de vaste activa. De gemiddelde boekwaarde van de vaste activa bedraagt $(1\,538 + 1\,587) / 2 = \text{€ } 1\,562$ mln. Uitgaand van een rentepercentage van 4,16%* bedraagt de totale capital charge € 65 mln. Het verschil tussen de totale capital charge en de daadwerkelijk door LNV betaalde rentelasten bedraagt derhalve $65,0 - 2,4 = \text{€ } 62,6$ mln.

* Gemiddeld rentepercentage van 10-jarige staatsleningen in 2007.

21 Duurzaam ondernemen

Omschrijving

LNV streeft naar een vitaal en duurzaam agrocomplex met inbegrip van de visserij, waarbij:

- de nationale en internationale marktpositie van het agrocomplex wordt versterkt;
- van natuurlijke hulpbronnen en natuurlijke grondstoffen duurzaam gebruik wordt gemaakt;
- betrouwbare en hoogwaardige producten voortgebracht worden.

Deze beleidsdoelstelling richt zich op de verduurzaming van het agrocomplex in Nederland, waarbij zoveel mogelijk de Europese kaders worden gevolgd. De verduurzaming geldt niet alleen voor de milieuaspecten, maar ook voor de sociale en economische aspecten (bedrijfsontwikkeling en ondernemerschap).

Financiële gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000

21 Duurzaam ondernemen	Kosten	Uitgaven	Balansmutatie
Programma	47 569	59 934	12 365
21.11 Verbeteren van ondernemerschap en ondernemersklimaat	2 524	3 280	756
- Jonge agrariërs	256	1 012	756
- Ondernemerschap	2 268	2 268	

21.12 Bevorderen van maatschappelijk geaccepteerde productievoorwaarden en dierenwelzijn	17 625	18 115	490
- Verbetering dierenwelzijn	3 864	4 124	260
- Nieuw mestbeleid	2 201	2 431	230
- Fytosanitair beleid	2 514	2 514	
- Gewasbeschermingsbeleid	1 861	1 861	
- Overig (RBV, Mineralenheffing)	7 185	7 185	
21.13 Bevorderen van duurzame productiemethoden en bedrijfssystemen w.o. biologische landbouw	17 854	23 837	5 983
- Glastuinbouw	5 691	8 587	2 896
- Biologische landbouw	5 683	6 050	368
- Intensieve veehouderij	4	1 172	1 168
- Melkveehouderij	1 711	1 711	
- Akkerbouw	1 634	1 634	
- Overige sectoren	171	171	
- Innovatie en Samenwerking duurzame landbouw	2 960	4 511	1 551
21.14 Bevorderen duurzame vangst en kweek van vis en schelpdieren	3 103	5 823	2 720
- Innovatie, Kennisontw. En verspreiding	580	1 475	895
- Binnenvisserij	115	481	366
- Verduurzaming Noordzeevervisserij	2 408	3 867	1 459
21.15 Bevorderen van duurzame ketens	6 463	8 879	2 416
- Bilaterale economische samenwerking	2 698	2 698	
- Agrologistiek	486	486	
- Transparantie en ICT	122	122	
- CLIENT	1 089	3 505	2 416
- Energie en Overig	2 068	2 068	
Apparaat	127 849		
- Departement	19 818		
- Baten-lastendiensten	108 031		
Totaal kosten	175 418		
Opbrengsten	19 087	23 077	3 990

Toelichting op de programmakosten

21.11 Verbeteren ondernemerschap en ondernemersklimaat

Jonge agrariërs

In 2007 zijn voor deze regeling relatief weinig kosten gemaakt, onder andere doordat er vertraging is opgetreden in het investeringstempo binnen de doelgroep jonge agrariërs. In 2007 is voor een bedrag van € 0,8 mln aan voorschotten verstrekt. Deze voorschotten zullen na 2007 tot realisatie van kosten leiden (bedrag is opgenomen op de balans).

21.12 Bevorderen van maatschappelijk geaccepteerde productievoorwaarden en dierenwelzijn

Verbetering Dierenwelzijn

Voor de uitvoering van onderzoeksprojecten op het gebied van dierenwelzijn (o.a. onderzoek naar verdoofd castreren, welzijn circusedieren en groepshuisvesting vroege dracht zeugen) door de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO), is € 0,6 mln overgeheveld naar en verantwoord op artikel 26 Kennis.

Relatief veel kosten zijn gemaakt voor In Beslag genomen Goederen (IBG). Deze regeling voorziet in de kosten die worden gemaakt met betrekking tot de bewaring van o.a. in beslag genomen landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren en bedreigde in- en uitheemse dieren en plantensoorten.

21.13 Bevorderen van duurzame productiemethoden en bedrijfssystemen w.o. biologische landbouw

Glastuinbouw

In 2007 zijn voorschotten verstrekt in het kader van de Regeling Marktintroductie Energie-innovaties (MEI) (€ 2,0 mln) en voor RSG investeringen (€ 0,9 mln). Deze bedragen zijn opgenomen op de balans en zullen in latere jaren tot kosten leiden (op het moment dat de beoogde prestaties gerealiseerd worden).

Intensieve veehouderij

In 2007 is een voorschot van € 1,2 mln verstrekt in het kader van de innovatie regeling intensieve veehouderij. Dit zal tot kosten leiden op het moment dat is vastgesteld dat de beoogde prestaties geleverd zijn.

Innovatie en Samenwerking duurzame landbouw

In het kader van de Regeling Uitvoering Innovatie Landbouw Noord Nederland (UILNN) is in 2007 een voorschot verstrekt van € 1,6 mln. Dat leidt tot kosten op het moment dat wordt vastgesteld dat de beoogde prestaties geleverd zijn.

21.14 Bevorderen duurzame vangst en kweek van vis en schelpdieren

Innovatie, Kennisontwikkeling en verspreiding

Er is in 2007 een bedrag van € 0,9 mln aan voorschotten verstrekt waarvoor de kosten in latere jaren genomen zullen worden omdat de daarmee beoogde prestatie nog niet geleverd is.

Verduurzaming Noordzeevisserij

In 2007 is voor € 1,5 mln aan nieuwe voorschotten verstrekt (leiden in latere jaren tot kosten).

21.15 Bevorderen van duurzame ketens

Bilateraal economische samenwerking

Bilaterale economische samenwerking heeft tot doel handel en investeringen te bevorderen, bilaterale relaties te versterken en het imago van het Nederlandse agrarische product te verbeteren. In 2007 is onder andere voor € 1,3 mln aan kosten gemaakt voor al in 2006 aangegane internationale verplichtingen, waaronder grote vakbeurzen, zoals de Grune Woche en de Biologische Vakbeurs.

Cliënt

CLIENT Export heeft als doel de administratieve en logistieke processen bij export van landbouwgoederen te verbeteren door middel van elektronische exportcertificering. In 2007 is het systeem verder ontwikkeld en zijn twee sectoren (pootaardappelen en zuivel) als pilot gestart. In 2007 is een bedrag van € 2,4 mln aan voorschotten verstrekt waarvoor de kosten in latere jaren genomen zullen worden omdat de daarmee beoogde prestatie nog niet geleverd is.

Toelichting op de apparaatskosten

Van de apparaatskosten is het grootste deel, namelijk € 89,9 mln, besteed aan “Bevorderen van maatschappelijk geaccepteerde productievoorwaarden en dierenwelzijn” (OD 21.12). Voor “Bevorderen van duurzame productiemethoden en bedrijfssystemen w.o. biologische landbouw” (OD 21.13) is een bedrag van € 18,3 mln aan apparaatskosten gemaakt. Voor “Bevorderen duurzame vangst en kweek van vis en schelpdieren” (OD 21.14) bedragen deze kosten € 9,3 mln.

Toelichting op de opbrengsten

Bedragen x € 1 000

	Opbrengsten	Ontvangsten	Balansmutatie
EU-bijdrage jonge agrariërs	-	-	
EU-bijdrage Biologische Landbouw	292	292	
EU-bijdrage overige sectoren	603	603	
Visserij (o.a. FIOV)	11.194	7 686	-3 508
Overige	6 998	14 496	7 498
Totaal	19 087	23 077	3 990

EU-bijdrage Biologische Landbouw

Met ingang van 2007 is de EU-cofinanciering ad € 4,7 mln voor de LNV-regelingen Investeringsregeling Jonge agrariërs en Regeling Stimulering Biologische Landbouw buiten begrotingsverband gebracht. De gerealiseerde bijdrage ad € 0,3 mln heeft betrekking op kosten die vóór 2007 zijn gemaakt.

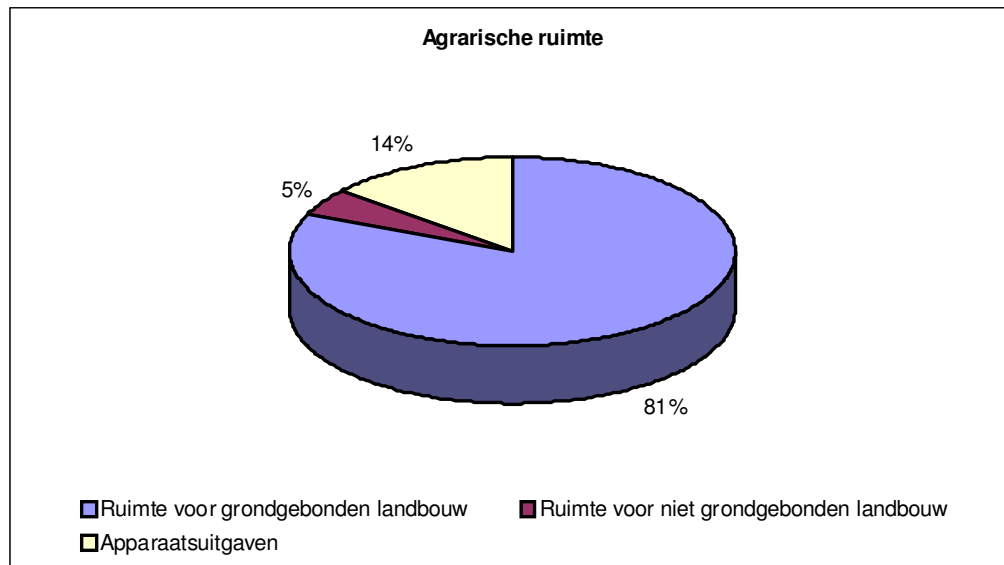
Visserij (o.a. FIOV)

De opbrengst is hoger dan de ontvangsten omdat per 31 december 2007 nog € 3,5 aan openstaande vorderingen met betrekking tot 2007 openstaat.

Overige opbrengsten

Onder de overige opbrengsten wordt een bedrag van € 7,5 mln via de balans verwerkt. Dit zijn voor € 4,8 mln (+) retour ontvangen subsidies waarvoor in eerdere jaren een voorschot is verstrekt en waarvan in 2007 geconcludeerd is dat niet aan de subsidievoorwaarden is voldaan. Deze worden niet als opbrengsten verantwoord, omdat deze bedragen ook nooit als kosten zijn verantwoord. Verder wordt € 3,4 mln (+) met betrekking tot opbrengsten uit 2006 geïnd. Beiden posten zijn wel ontvangsten, maar geen opbrengsten in 2007. Per 31 december 2007 staat daarentegen nog voor een bedrag van € 0,7 mln (-) opbrengsten met betrekking tot 2007 open als vordering.

22 Agrarische ruimte

Omschrijving

LNV streeft naar een toekomstgerichte, concurrerende landbouw als economische drager in het landelijk gebied. Een vitale land- en tuinbouw is als producent van kwalitatief goede en veilige producten en als beheerder van het landelijk gebied van belangrijke economische betekenis voor Nederland. De bedrijven hebben een economisch duurzaam perspectief nodig om deze rol ook in de toekomst te kunnen blijven vervullen. Het Rijk wil daarom de positie van de primaire landbouw versterken door optimale condities te scheppen en ontwikkelingsmogelijkheden te bieden.

Financiële gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000

	Kosten	Kas	Balansmutatie
22 Agrarische ruimte			
Programma	40 582	31 771	-8 811
22.11 Ruimte voor grondgebonden landbouw	38 364	25 086	-13 278
Waarvan ILG:			
- Grondgebonden landbouw	30	16 128	16 098
Waarvan niet ILG:			
- Landinrichtingsprojecten Landbouw	38 334	8 958	-29 376
- Kavelruil			
22.12 Ruimte voor niet grondgebonden landbouw	2 218	6 685	4 467
Waarvan ILG:			
- Stidug-projecten		4 467	4 467
Waarvan niet ILG:			
- Infrastructuurregeling Glastuinbouw	2 218	2 218	

Apparaat	6 553		
- Departement	169		
- Baten-lastendiensten	6 384		
Totaal kosten	47 135		
Opbrengsten	16 713	51 142	34 429

Toelichting op de programmakosten

22.11 Ruimte voor grondgebonden landbouw

ILG Grondgebonden landbouw

In 2007 is aan de provincies een voorschot verstrekt ad € 16,1 mln. Hiervoor is nog geen informatie beschikbaar over de werkelijk in 2007 geleverde prestatie. Daardoor kunnen voor 2007 nog geen kosten worden genomen. De kosten worden in de komende jaren genomen naar rato van de werkelijk geleverde prestatie.

Niet ILG/ Landinrichtingsprojecten Landbouw

De gerealiseerde kosten op dit instrument houden verband met het versneld afronden van oude landinrichtingprojecten in het kader van de Task Force landinrichting. Het betreft hier verrekeringen voortvloeiend uit diverse landinrichtingsprocedures zoals over- en onderbedeling, verrekening van landinrichtingsrente e.d. Hiertegenover staan ontvangsten van provincies en waterschappen verantwoord op het ontvangstenonderdeel.

De balansmutatie van € -29,4 mln bestaat uit een negatieve mutatie van de voorraad landbouwgronden van € 34,3 mln (-) en nieuwe landinrichtingsprojecten voor € 4,9 mln (+). De mutaties worden toegelicht in de toelichting op de financiële vaste activa onder 'Langlopend voorschot grondaankopen, resp. Landinrichting.

22.12 Ruimte voor niet grondgebonden landbouw

ILG/ Stidug

In het kader van de Stimuleringsregeling duurzame glastuinbouwgebieden (Stidug) zijn in 2007 voorschotten voor het project Berlikum verstrekt ad € 4,5 mln. Bij dit project wordt bij de verwarming van kassen aardwarmte gebruikt. Het bedrag is opgenomen op de balans en de kosten worden genomen zodra het project is afgerond.

Niet ILG/IRG

In het kader van de Infrastructuurregeling Glastuinbouw (IRG) is in 2007 voor € 2,2 mln aan kosten veroorzaakt. Hiervoor vindt voor € 2,1 mln overheveling plaats vanuit het Ontwikkeling- en saneringsfonds voor de Landbouw naar de LNV-begroting (zie toelichting op de opbrengsten, O&S-fonds IRG).

Toelichting op de apparaatskosten

De apparaatskosten van de baten-lastendiensten zijn vrijwel volledig aangewend ten behoeve van "Ruimte voor grondgebonden landbouw" (OD 22.11).

Toelichting op de opbrengsten

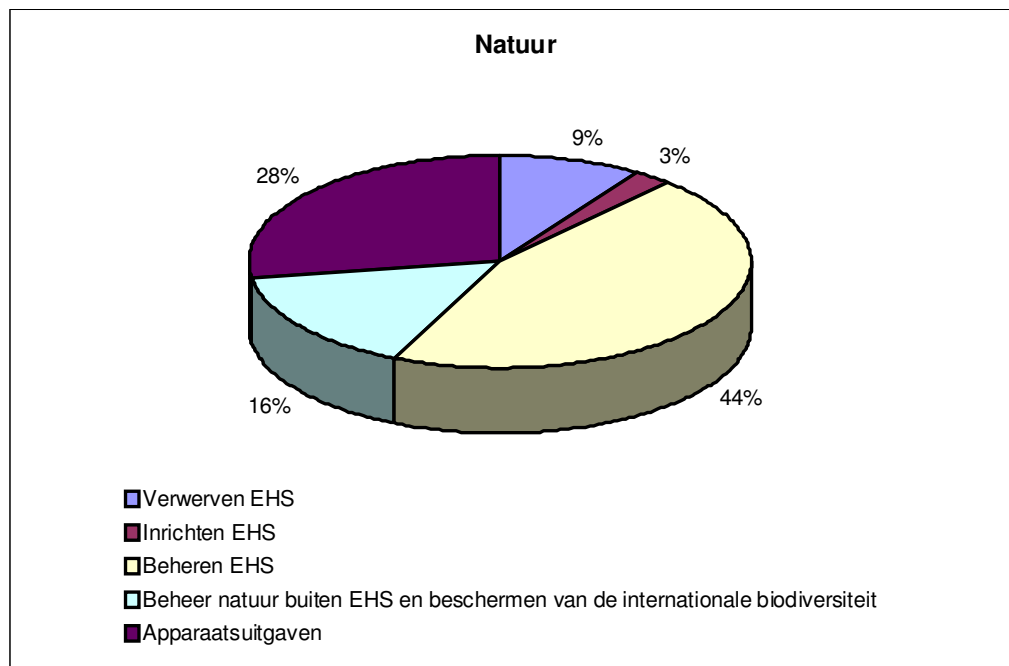
Bedragen x € 1 000

	Opbrengsten	Ontvangsten	Balansmutatie
Landinrichtingsrente	14 613	49 042	34 429
O&S-fonds IRG	2 100	2 100	
Totaal	16 713	51 142	34 429

Landinrichtingsrente

De gerealiseerde ontvangsten houden verband met bijdragen van onder meer provincies en waterschappen voor het versneld afronden van oude landinrichtingprojecten in het kader van de Task-Force landinrichting. De balansmutatie van € 34,4 mln betreft ontvangen aflossing voor € 36,3 mln (+) en nog te ontvangen landinrichtingsrente met betrekking tot 2007 voor € 1,9 mln (-/-). De ontvangen aflossing wordt in mindering gebracht op de balanspost 'Landinrichting en Geactiveerde kosten lopende landinrichting' onder de financiële vaste activa.

23 Natuur

Omschrijving

Natuur is een essentiële levensbehoefte voor de mens. Zij verbindt mensen en functies zoals economisch vestigingsklimaat, luchtkwaliteit, gezondheid en recreatie. Behoud en op termijn verbetering van de biodiversiteit zijn belangrijke voorwaarden voor de natuur in ons land en daarmee voor een leefbare samenleving. Een sterke biodiversiteit is de levensverzekering voor huidige en toekomstige generaties.

Financiële gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000

23 Natuur	Kosten	Kas	Balansmutatie
Programma	253 472	447 158	193 686
23.11 Verwerven Ecologische Hoofdstructuur	31 591	85 208	53 617
Waarvan ILG			
- Verwerven EHS		26 136	26 136
- Verwerven en inrichten Westerschelde		11 882	11 882
Waarvan niet ILG:			
- Verwerven droge EHS	17 341	16 516	-825
- Rente en aflossing	11 730	28 939	17 209
- Grondwaardebepaling			
- Natte natuur	785		- 785
- NURG en Maaswerken	1 735	1 735	
23.12 Inrichten Ecologische Hoofdstructuur	8 937	123 039	114 102
Waarvan ILG:			
- Inrichten EHS		66 763	66 763
- Milieukwaliteit EHS en VHR		39 790	39 790

Waarvan niet ILG			
- Inrichten EHS			
- Natte natuur	932	212	-720
- NURG en Maaswerken	8 005	8 030	25
- IJsselmeer en Rijkswateren		8 244	8 244
23.13 Beheren Ecologische Hoofdstructuur	158 518	171 017	12 499
Waarvan ILG:			
- Programma Beheer	96 713	99 113	2 400
Waarvan niet ILG:			
- Beheer door SBB	53 806	53 806	
- Beheer door particuliere natuurbeschermingsorganisaties (SN)			
- Particulier natuurbeheer (SN-functiewijziging)			
- Agrarisch natuurbeheer (SAN)			
- Behoud en herstel historische buitenplaatsen	2 531	2 531	
- Overig beheer	5 468	15 567	10 099
23.14 Beheer van de natuur buiten de EHS en beschermen van de internationale biodiversiteit	54 426	67 894	13 468
Waarvan ILG:			
- Bijdrage nationale parken	4 272	4 272	
- Soorten bescherming	1 240	1 240	
- Beheer van natuur buiten EHS	9 859	9 859	
Waarvan niet ILG:			
- Gegevens autoriteit natuur	4 771	4 771	
- Beheer door SBB	12 340	12 340	
- Bijdrage nationale parken	1 548	1 548	
- Faunafonds	9 536	9 536	
- Overige nationale bijdragen	2 040	15 508	13 468
- Internationale subsidies en contributies	1 081	1 081	
- Natuurbeschermingswet	3 831	3 831	
- Soortenbescherming	3 908	3 908	
Apparaat	96 420		
- Departement	6 715		
- Baten- lastendiensten	89 705		
Totaal kosten	349 892		
Opbrengsten	14 040	15 215	1 175

Toelichting op de programmakosten:

23.11 Verwerven Ecologische Hoofdstructuur

ILG/Verwerven EHS

In 2007 is voor een bedrag van € 26,1 mln aan voorschotten aan de provincies verstrekt. De kosten kunnen worden genomen zodra is vastgesteld dat de prestaties geleverd zijn.

ILG/Verwerven en inrichten Westerschelde

In 2007 is voor een bedrag van € 11,9 mln aan voorschotten aan de provincies verstrekt. De kosten kunnen worden genomen zodra is vastgesteld dat de prestaties geleverd zijn.

Niet ILG/Verwerven droge EHS:

De provincies hebben in 2006 een deel (ca. 450 ha) van de voor de EHS verworven hectares voorgefinancierd. In 2007 is dit terugbetaald vanuit dit instrument. De prestaties zijn vóór de in werking treding van de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) verantwoord in het Rijksjaarsverslag 2006 LNV.

Er is voor een bedrag van € 0,8 mln aan kosten gerealiseerd waarvoor voor 1-1-2007 een voorschot was verstrekt. Dit bedrag is afgeboekt van de balanspositie verstrekte voorschotten.

Rente en aflossing

De balansmutatie van € 17,2 mln betreft de betaalde aflossing met betrekking tot de leningen grondaankopen EHS. De als kosten verantwoorde € 11,7 mln betreft de rente over deze leningen. De leningen zijn in de balans opgenomen onder de langlopende schulden: Leningen grondaankopen EHS.

Natte natuur

De verantwoorde kosten ad € 0,8 mln hadden betrekking op een project waarvoor voor 1-1-2007 een voorschot was verstrekt. Dit bedrag is afgeboekt van de balans.

23.12 Inrichten Ecologische Hoofdstructuur

ILG/Inrichten EHS

In 2007 is aan de provincies een voorschot verstrekt van € 66,8 mln. Zodra de daarmee beoogde prestaties geleverd zijn zullen de kosten genomen worden.

ILG/Milieukwaliteit EHS en VHR

In 2007 is aan de provincies een voorschot verstrekt van € 39,8 mln. Zodra de daarmee beoogde prestaties geleverd zijn zullen de kosten genomen worden.

Niet ILG/Natte natuur

Er is voor een bedrag van € 0,9 mln kosten gerealiseerd waarvan € 0,7 mln gerelateerd was aan voor 1-1-2007 verstrekte voorschotten. Het laatstgenoemde bedrag is afgeboekt van de balanspositie verstrekte voorschotten.

Niet ILG/IJsselmeer en Rijkswateren

In 2007 zijn geen kosten gemaakt omdat de werkzaamheden van Rijkswaterstaat trager zijn verlopen dan gepland. In 2007 is wel voor een bedrag van € 8,2 miljoen aan voorschotten verstrekt. Zodra de daarmee beoogde prestaties geleverd zijn, worden de daarmee verband houdende kosten genomen.

23.13 Beheren Ecologische Hoofdstructuur

ILG/Programma Beheer

In 2007 is voor een bedrag van € 2,4 mln aan voorschotten aan de provincies verstrekt. De kosten kunnen worden genomen zodra is vastgesteld dat de prestaties geleverd zijn.

Niet ILG/Beheer door SBB:

De bijdragen aan Staatsbosbeheer (en dus de gemaakte kosten) zijn conform het reële niveau van de opdrachtverlening voor 2007.

Niet ILG/Overig beheer:

De kosten zijn onder andere gemaakt ten behoeve van de verhoging van de kwaliteit van belangrijke weidevogelgebieden in Noord-Holland en Friesland/Groningen. Het betreft het bemesten, bekalken, verwijderen van ongewenste begroeiing e.d. om geschikt weidevogellandschap te creëren. Tevens zijn kosten genomen voor Natuurlijk Platteland Nederland ten behoeve van beheer met experimenteel karakter in belangrijke weidevogelgebieden ter verhoging van de effectiviteit van het weidevogelbeheer.

Tot slot zijn kosten gemaakt voor gedoogovereenkomsten met betrekking tot ganzen. In 2007 is voor een bedrag van € 10,1 mln aan voorschotten aan de provincies verstrekt. De kosten kunnen worden genomen zodra is vastgesteld dat de prestaties geleverd zijn.

23.14 Beheer van de natuur buiten de EHS en beschermen van de internationale biodiversiteit

Gegevensautoriteit Natuur:

De kosten ad € 4,8 mln hebben betrekking op de ontwikkeling van de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) en op de Gegevensautoriteit Natuur. Dit in het kader van vermindering van administratieve lasten ten gevolge van de natuurwetgeving en in het kader van opdrachten voor het monitoren van natuur in Nederland ten behoeve van beleidseffectrapportages van LNV en het Milieu Natuur Planbureau (MNP).

In de NDFF worden gegevensbestanden van vrijwilligersorganisaties, terreinbeheerders, provincies e.d. gekoppeld zodat beschikbare gegevens optimaal gebruikt kunnen worden. Opdrachten zijn verstrekt voor de ontwikkeling van standaarden en modules waarmee dit gerealiseerd kan worden. De resultaten zijn openbaar. De monitoring wordt uit kosten overwegingen voor een belangrijk deel uitgevoerd door organisaties van vrijwilligers. De Gegevensautoriteit Natuur ziet er op toe dat de betrouwbaarheid van de informatie toereikend is voor het beoogde doel.

Overige nationale bijdragen

Er is in 2007 voor een bedrag van € 13,5 mln aan voorschotten verstrekt. Zodra is vastgesteld dat de daarmee beoogde prestaties geleverd zijn, zullen de kosten genomen worden.

Toelichting op de apparaatkosten

Van de apparaatskosten van de baten-lastendiensten is € 30,4 mln aangewend ten behoeve van "Inrichten Ecologische Hoofdstructuur" (OD 23.12). De gemaakte apparaatskosten voor "Beheren Ecologische Hoofdstructuur" (OD 23.13) hebben een omvang van € 30,4 mln. De apparaatskosten voor "Verwerven Ecologische Hoofdstructuur" (OD 23.11) bedragen € 24,2 mln. Voor "Beheer van de natuur buiten de EHS en beschermen van de internationale biodiversiteit" (OD 23.14) is een bedrag van € 11,4 mln aan apparaatskosten gemaakt.

Toelichting op de opbrengsten

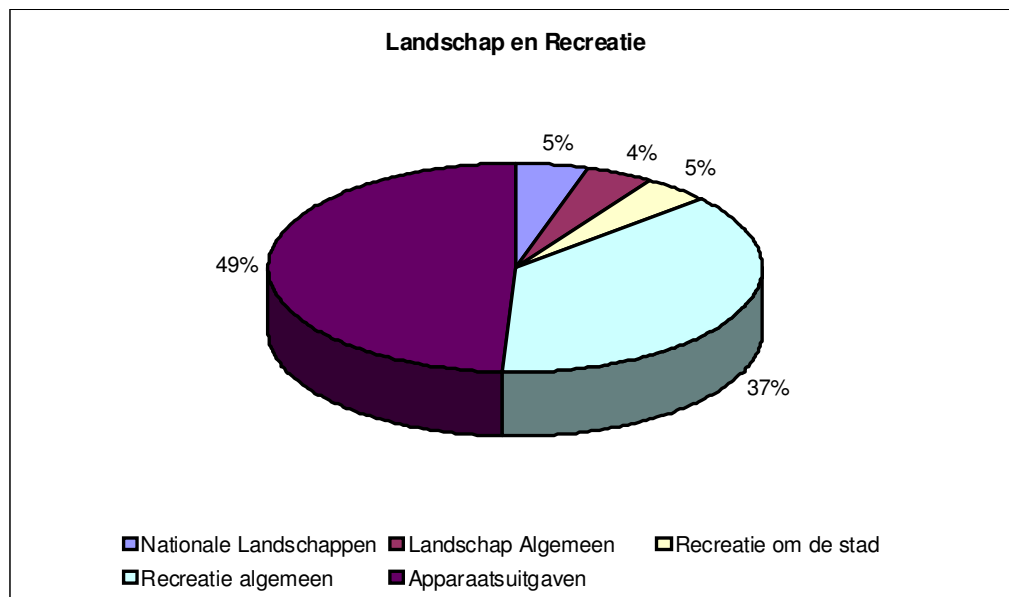
Bedragen x € 1 000

	Opbrengsten	Ontvangsten	Balansmutatie
EU-bijdragen beheer	553	553	
EU-bijdragen Stimulering bos op landbouwgronden	37	37	
Opbrengst jachtakten	1 252	1 252	
Bijdragen van derden	11 881	11 881	
Overige	430	1 492	1 175
Totaal	14 040	15 215	1 175

Bijdragen van derden:

Een bedrag van € 1,2 mln wordt via de balans verwerkt. Dit zijn voor € 1,1 mln retour ontvangen subsidies en voor € 0,1 mln aan in 2007 ontvangen opbrengsten met betrekking tot 2006. Beide posten zijn wel ontvangsten, maar geen opbrengsten in 2007.

24 Landschap en Recreatie

Omschrijving

Het landschap heeft belangrijke waarden voor de samenleving. De verschillende landschappen hebben een eigen identiteit en kwaliteit en vertegenwoordigen belangrijke cultuurhistorische, architectonische en ecologische waarden. Het Rijk wil het Nederlands landschap in al zijn diversiteit voor de toekomst behouden en ontwikkelen.

Financiële gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000

24 Landschap en Recreatie	Kosten	Kas	Balansmutatie
Programma	32 490	146 768	114 278
24.11 Nationale Landschappen	2 967	15 921	12 954
Waarvan ILG:			
- Nationale landschappen		12 954	12 954
Waarvan niet ILG:			
- Monitoring en onderzoek	2 967	2 967	
24.12 Landschap Algemeen	2 854	5 728	2 874
Waarvan ILG:			
- Landschap generiek		2 874	2 874
Waarvan niet ILG:			
- Projectfinanciering	2 854	2 854	
24.13 Recreatie in en om de Stad	2 900	84 994	82 094
Waarvan ILG:			
- Recreatie om de stad (grootschalig groen)		82 244	82 244
Waarvan niet ILG:			
- Kaderwet LNV projectbijdrage	2 900	2 750	-150
24.14 Recreatie algemeen	23 769	40 125	16 356

Waarvan ILG:			
- Groene hart impuls en versterking en ontwikkeling toegankelijkheid		10 583	10 583
- Routenetwerken		5 437	5 437
Waarvan niet ILG:			
- Routenetwerken		336	336
- Staatsbosbeheer voor recreatieve voorzieningen	21 044	21 044	
- Midden-Delfland & Grevelingen	1 072	1 072	
- Kennis en deskundigheid voor recreatie	1 653	1 653	
Apparaat	31 285		
- Departement	5 144		
- Baten- lastendiensten	26 141		
Totaal kosten	63 775		
Opbrengsten	18 647	23 490	4 843

Toelichting op de programmakosten:

24.11 Nationale Landschappen

ILG/Nationale landschappen

In 2007 zijn voor een totaalbedrag van € 13,0 mln voorschotten aan de provincies verstrekt. Zodra is vastgesteld dat de daarmee beoogde prestaties geleverd zijn zullen de daarmee samenhangende kosten genomen worden.

24.12 Landschap algemeen

ILG/Landschap specifiek

Aan de provincies is in 2007 € 2,9 mln voorschot verstrekt. De kosten worden genomen zodra is vastgesteld dat de beoogde prestaties geleverd zijn.

24.13 Recreatie in en om de Stad

ILG/Recreatie om de stad (grootschalig groen)

De provincies hebben in 2007 voor € 82,2 mln aan voorschotten ontvangen. De kosten worden genomen zodra is vastgesteld dat de beoogde prestaties geleverd zijn.

24.14 Recreatie algemeen

ILG/Groene hart impuls en versterking en ontwikkeling toegankelijkheid

Hiervoor is in 2007 € 10,6 mln aan voorschot aan de provincies verstrekt. Zodra is vastgesteld dat de beoogde prestaties geleverd zijn worden de daarmee samenhangende kosten genomen.

ILG/Routenetwerken

De provincies hebben hiervoor in 2007 € 5,4 mln voorschot ontvangen. De kosten worden genomen zodra is vastgesteld dat de daarmee beoogde prestaties geleverd zijn.

Niet ILG/Routenetwerken

In 2007 is voor een bedrag van € 0,3 mln aan voorschotten verstrekt. De kosten worden genomen zodra is vastgesteld dat de beoogde prestaties geleverd zijn.

Toelichting op de apparaatskosten

Het grootste deel van de apparaatskosten, namelijk € 19,6 mln is gemaakt ten behoeve van "Recreatie in en om de stad" (OD 24.13).

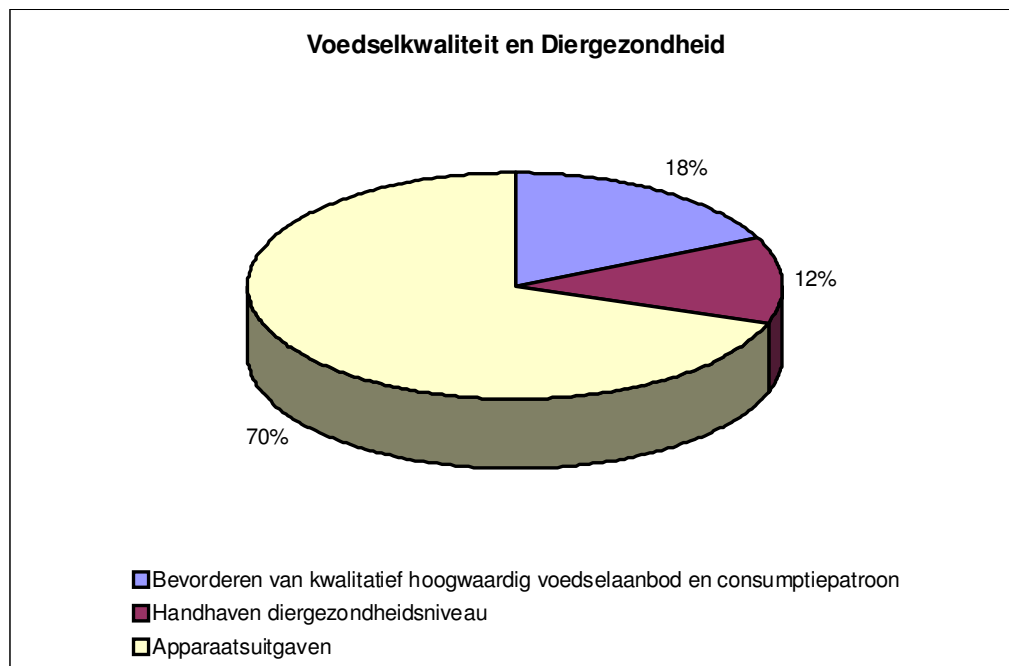
Toelichting op de opbrengsten

Bedragen x € 1 000

	Opbrengsten	Ontvangsten	Balansmutatie
Overige	18 647	23 490	4 843

De opbrengsten houden voornamelijk verband met de verkoop van ruilgrond in het noorden van het land door het Bureau Beheer Landbouwgronden. Een bedrag van € 4,8 mln wordt via de balans verwerkt. Dit zijn retour ontvangen subsidies waarvoor ooit een voorschot is verstrekt en waarvan in 2007 geconcludeerd is dat niet aan de subsidievoorwaarden is voldaan. Deze worden niet als opbrengsten verantwoord, omdat deze bedragen ook nooit als kosten zijn verantwoord.

25 Voedselkwaliteit en Diergezondheid

Omschrijving

De overheid streeft naar een kwalitatief hoogwaardig voedselaanbod en consumptiepatroon en een hoog gezondheidsniveau van de Nederlandse veestapel.

Dierhouders en producenten van voedsel zijn primair verantwoordelijk voor het waarborgen van de diergezondheid en voedselveiligheid. Consumenten hebben een eigen verantwoordelijkheid om op een zorgvuldige en veilige manier met voedsel om te gaan. LNV heeft als taak om – veelal in internationaal en Europees verband – eisen en voorwaarden te stellen waarbinnen partijen hun verantwoordelijkheid kunnen invullen en LNV controleert op transparante en consequente wijze. Zo worden de gezondheidseffecten van voedselrisico's beheerst en blijft het vertrouwen in voedsel behouden.

Financiële gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000

25 Voedselkwaliteit en Diergezondheid	Kosten	Kas	Balansmutatie
Programma	29 646	30 365	719
25.11 Bevorderen van kwalitatief hoogwaardig voedselaanbod en consumptiepatroon	17 669	17 669	
- Risicomanagement	575	575	
- Voedselveiligheid	3 942	3 942	
- Consument, transparantie en ketenomkering	4 149	4 149	
- Destructie	8 811	8 811	
- Biotechnologie	23	23	
- Overig	169	169	
25.12 Handhaven diergezondheidsniveau	11 977	12 696	719
- Preventieve diergezondheid	150	150	

- I&R	1 604	1 604	
- Monitoring, early warning en bewaking	4 797	4 797	
- Handhaving veterinaire veiligheid	2 595	2 595	
- Crisisorganisatie en –management	2 817	2 817	
- Overig (BSE, BTW-varkenspest, Vogelpest (AI), schikking fokverbod KVP, overig)	14	733	719
- AI-Vaccinonderzoek			
Apparaat	68 464		
- Departement	6 291		
- Baten-lastendiensten	62 173		
Totaal kosten	98 110		
Opbrengsten	9 186	11 056	1.870

Toelichting op de programmakosten

25.11 Bevorderen van kwalitatief hoogwaardig voedselaanbod en consumptiepatroon

Voedselveiligheid

De kosten voor voedselveiligheid hebben onder andere betrekking op het Programma Alternatieve Verwerkingsmethoden Slachtafvallen dat in 2006 vertraging had opgelopen. Daarnaast zijn kosten gemaakt ten behoeve van het Bureau Registratie Diergeneesmiddelen.

Destructie

In 2007 is een bijdrage (kosten € 8,8 mln) beschikbaar gesteld als overheidsbijdrage in de tarieven voor het ophalen en verwerken van kadavers door destructiebedrijf RENDAC.

25.12 Handhaven diergezondheidsniveau

Overig

In 2007 is een voorschot verstrekt ad € 0,7 mln voor de conventie AI Indonesië. De kosten worden verantwoord zodra de beoogde prestatie geleverd is.

Toelichting op de apparaatskosten

Van de apparaatskosten van de baten-lastendiensten is € 56,3 mln gemaakt ten behoeve van "Bevorderen van kwalitatief hoogwaardig voedselaanbod en consumptiepatroon" (OD 25.11) en is € 12,2 mln besteed aan "Handhaven diergezondheidsniveau" (OD 25.12).

Toelichting op de opbrengsten

Bedragen x € 1 000

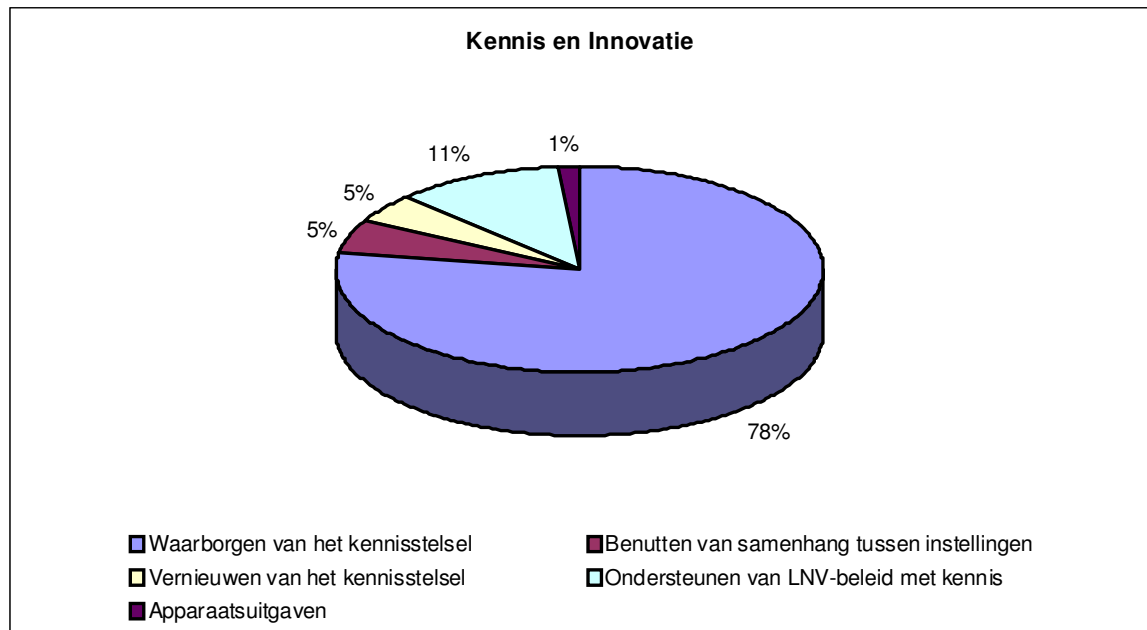
	Opbrengsten	Ontvangsten	Balansmutatie
EU-bijdrage AI	-	-	
Uitvoering I&R varkens	750	750	
Overdracht roodvleeskeuring en BTW compensatie	8 000	8 000	
AI-vaccinontwikkeling	-	-	
Overig	436	2 306	1.870
Totaal	9 186	11 056	1.870

Overig

Een bedrag van € 1,9 mln wordt via de balans verwerkt. Dit zijn retour ontvangen subsidies waarvoor ooit een voorschot is verstrekt en waarvan in 2007 geconcludeerd is dat niet aan de subsidievoorwaarden is voldaan. Deze worden niet als opbrengsten verantwoord, omdat deze bedragen ook nooit als kosten zijn verantwoord.

26 Kennis en Innovatie

Omschrijving

De algemene beleidsdoelstelling is hoogwaardige kennis voor het agrofoodcomplex en de groene ruimte en optimale benutting van deze kennis

Financiële gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000

26 Kennis en Innovatie	Kosten	Kas	Balansmutatie
Programma	829 527	900 736	71 209
26.11 Waarborgen van het kennisstelsel	651 812	651 812	-
- Bekostiging WU	147 733	147 733	
- Bekostiging DLO	43 189	43 189	
- Bekostiging groenonderwijs HBO / MBO / VMBO	460 196	460 196	
- Afrika studiecentrum/Akademie-hoogleraren	694	694	
26.12 Benutten van samenhang tussen instellingen	43 317	43 317	-
- Bijdrage INGRA	3 227	3 227	
- Bijdrage IPC's	21 275	21 275	
- AEQUOR	7 657	7 657	
- Coöperatie incl. ICT	3 922	3 922	
- Overige subsidies ondersteuningsstructuur	7 236	7 236	
26.13 Vernieuwen van het kennisstelsel	39 817	45 214	5 397
- Onderzoeksvernieuwing	2 647	6 465	3 818
- Praktijkleren	12 995	12 995	
- Onderwijskundige innovatieprojecten		1 579	1 579
- Subsidies onderwijsvernieuwing	24 175	24 175	
26.14 Ondersteunen van LNV-beleid met kennis	94 581	160 393	65 812

- DLO onderzoeksprogramma's		80 952	80 952
- Open programmering onderzoek	25	3 096	3 071
- Stimuleringsprogramma's	29 859	8 139	-21 720
- DLO wettelijke onderzoekstaken	56 914	56 914	
- Regionale innovatie projecten	550	4 059	3 509
- Voorlichtingsprojecten	5 342	5 342	
- Lerende netwerken onderzoek	1 891	1 891	
Apparaat	10 557		
- Departement	9 370		
- Baten- lastendiensten	1 187		
Totaal kosten	840 084		
Opbrengsten	25 946	27 547	-1 601

Toelichting op de programmakosten

26.11 Waarborgen van het kennisstelsel

Bekostigde aantallen binnen het groene onderwijs in 2007

Instrument	Type studenten/ getuigschriften/ promoties	Aantallen	Prijs per eenheid	Bedrag	Kosten 2007
Bekostiging WU	Eerstejaars	1.122	4,069	4.565	
	Ongedeelde getuigschriften	368	38,569	14.193	
	Bachelor getuigschriften	275	21,638	5.951	
	Master getuigschriften	653	16,931	11.056	
	Promoties	192	72,724	13.963	
	Vaste componenten			98.005	147.733
Bekostiging HBO- groen	Studenten	8.262	6.926	57.226	57 226
Bekostiging MBO- groen	Studenten beroepsopleidende leerweg	16.360	5,530	90.471	
	Studenten beroepsbegeleidende leerweg	8.379	3,222	26.997	
	VOA leerlingen niveau 1	1.860	1,951	3.629	
	VOA leerlingen niveau 2	5.998	0,780	4.678	
	Vaste componenten			7.756	133.531
Bekostiging VMBO- groen	Leerlingen VMBO/ VBO	21.466	6,013	128.714	
	Leerlingen VMBO / LWOO	15.266	9,014	137.608	
	Vaste componenten			3.118	269.440
IPC's	Leerling-cursist weken	10.433	0,760	7.925	
	Vaste componenten			13.350	21.275
regeling praktijkleren	Leerlingen	25.163	0,516	12.995	12.995

26.12 Benutten van samenhang tussen instellingen

Aequor

Middelen voor bedrijfsadviseurs worden rechtstreeks bekostigd aan het kennis- en communicatiecentrum voedsel en leefomgeving Aequor. Deze adviseurs zijn aangesteld ten behoeve van de in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) aan Aequor opgedragen taak tot regelmatige beoordeling van bedrijven en organisaties waar beroepspraktijkvormingsplaatsen

worden gerealiseerd. Voorheen vond bekostiging plaats aan de AOC's. Tevens is op grond van een in november 2007 gesloten overeenkomst met Aequor de exploitatievergoeding voor de jaren 2007, 2008 en 2009 verhoogd.

Indicator	Referentie waarde	Peildatum	Realisatie 2005	Realisatie 2006	Streefwaarde 2007	Realisatie 2007	Bron
• Aantal leerbedrijven	23 800	2006	23 800	23 322	21 500	22.653	Aequor

26.13 Vernieuwen van het kennisstelsel

Onderzoeksvernieuwing

De prestaties voor een in 2007 voor het FES-project TTI Groene Genetica geleverd voorschot ad € 6,5 mln moeten nog geleverd worden. Hier staan kosten van € 2,7 mln die betrekking hebben op in 2007 geleverde prestaties geleverd met behulp van voor 2007 ontvangen voorschotten tegenover. Per saldo leidt dit tot een balansmutatie van € 3,8 mln.

Praktijkleren

De kosten hebben betrekking op praktijkleerprojecten van AOC's.

Onderwijskundige innovatieprojecten/subsidies onderwijsvernieuwing

In 2007 is een voorschot verstrekt van € 1,6 mln. Dit bedrag is via de balans verwerkt omdat de projecten nog niet zijn afgerond. Op het moment dat de projecten zijn afgerond en de subsidies definitief zijn vastgesteld dan worden de kosten ten laste van de resultatenrekening gebracht.

Indicator	Referentie waarde	Peildatum	Realisatie 2005	Realisatie 2006	Streefwaarde 2007	Realisatie 2007	Bron
• Aantal onderwijskundige innovatieprojecten groen onderwijs	55	2005	55	55	80	71	LNV
• Aantal OCW-conforme projecten gericht op realiseren competentie-gerichte kwalificatiestructuur, doorlopende leerlijnen en verbetering kenniscirculatie *	40	2005	40	27	35	35	LNV

* Het betreft de projecten in het kader van de (OCW-conforme) breedtestrategie. Thema's zijn doorstroombevordering, praktijkgericht leren, lerarenbeleid, kennisuitwisseling, internationalisering.

26.14 Ondersteunen van LNV-beleid met kennis

DLO onderzoeksprogramma's

Voor deze programma's is in 2007 een voorschot verstrekt van € 81,0 mln. Hiervoor worden de kosten genomen zodra de resultaten van de programma's bereikt zijn. De bevoorschotting is onder andere bedoeld voor de uitvoering van diverse projecten door DLO op het gebied van dierenwelzijn, gewasbescherming en bemesting.

Open programmering onderzoek

In 2007 is voor € 0,25 mln aan kosten gerealiseerd waarvan € 0,2 mln voor 1-1-2007 als voorschot was verstrekt. Daarnaast is voor in totaal € 3,1 mln aan nieuwe voorschotten verstrekt voor programma's waarvoor de prestaties na 31-12-2007 worden gerealiseerd. Deze voorschotten worden daarom via de balans verwerkt.

Stimuleringsprogramma's

In 2007 is voor € 29,8 mln aan kosten gerealiseerd. Daarvan had € 21,7 betrekking op voorschotten die voor 1 januari 2007 zijn verstrekt. Dit laatste bedrag is van de balanspositie verstrekte voorschotten afgeboekt. In de leeswijzer van dit verslag wordt deze post nader toegelicht onder Toelichting verschillen BLS en KV – voorbeeld stimuleringsprogramma's.

Regionale innovatieprojecten

De in 2007 verstrekte voorschotten van € 4,0 mln zullen na 2007 leiden tot prestaties. In 2007 is voor € 0,5 mln aan prestaties gerealiseerd met voorschotten die in voorgaande jaren zijn verstrekt. De balansmutatie is per saldo € 3,5 mln.

Voorlichtingsprojecten

Indicator	Referente waarde	Peildatum	Realisatie 2005	Realisatie 2006	Streefwaarde 2007	Realisatie 2007	Bron
Aantal voorlichtingsprojecten	44	2005	44	54	45	37	LNV

Toelichting op de apparaatskosten

De apparaatskosten zijn vooral aangewend voor Waarborgen kennisstelsel (OD 26.11: € 7,4 mln) en Ondersteunen van het LNV-beleid met kennis (OD 26.14: € 1,9 mln).

Toelichting op de opbrengsten

Bedragen x € 1 000

	Opbrengsten	Ontvangsten	Balansmutatie
Rente en aflossing over de verstrekte lening aan de Stichting DLO inzake aankoop van grond en gebouwen	5 045	8 989	3 944
FES	16 426	16 426	-
Overige	4 475	2 132	-2 343
Totaal	25 946	27 547	-1 601

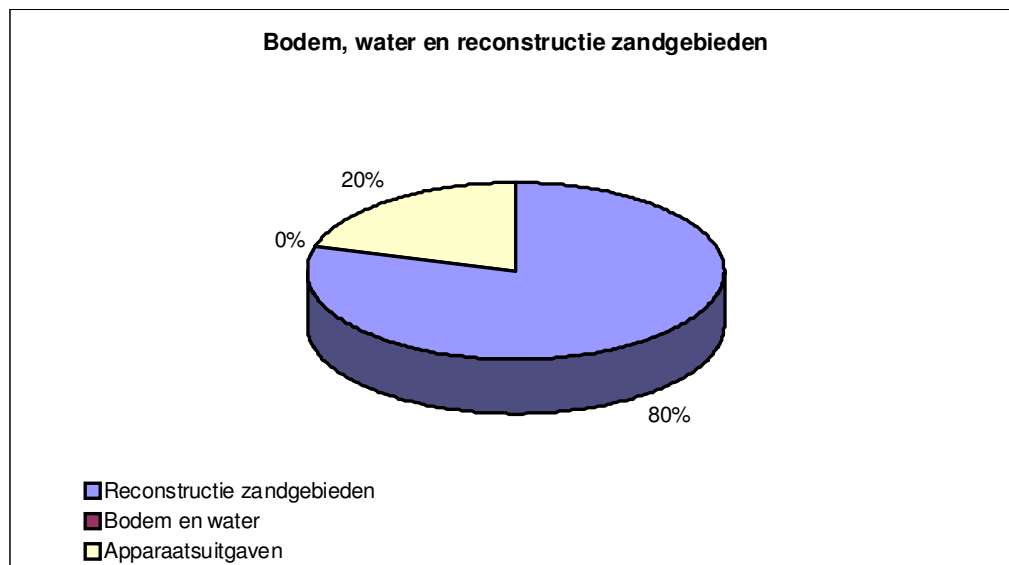
Rente en aflossing verstrekte leningen inzake aankoop van grond en gebouwen

De balansmutatie van € 3,9 mln betreft de verrekenende aflossing van de verstrekte leningen aan de Stichting DLO. De verantwoorde opbrengst van € 5,0 mln betreft de rentevergoeding over deze leningen. Een deel van deze leningen zijn aflossingsvrij.

Overige

Overige ontvangsten hebben betrekking op een ontvangst in het kader van een mede door de EU gefinancierd project en terugvorderingen als gevolg van subsidieafrekeningen aan onderwijs- en onderzoeksinstituten. Een bedrag van € -2,3 mln wordt via de balans verwerkt. Dit betreft voor € 1,1 mln (+) retour ontvangen subsidies en € 3,4 mln (-/-) aan openstaande vorderingen met betrekking tot opbrengsten uit 2007.

27 Bodem, water en reconstructie zandgebieden

Omschrijving

Het Rijk geeft prioriteit aan de reconstructie van de zandgebieden in Zuid en Oost-Nederland (Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg). Het doel van deze reconstructie is het realiseren van een goede ruimtelijke structuur, in het bijzonder met betrekking tot duurzame landbouw, de natuur, het milieu en een duurzame waterhuishouding, evenals het creëren van een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat in de zandgebieden.

Financiële gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000

27 Bodem, water en reconstructie zandgebieden	Kosten	Kas	Balansmutatie
Programma	17 769	63 227	45 458
27.11 Reconstructie zandgebieden	17 769	63 227	45 458
Waarvan ILG			
- Reconstructie zandgebieden		45 458	45 458
Waarvan niet ILG			
- Agenda Vitaal Platteland	2 505	2 505	
- Rijksacties	1 262	1 262	
- Voorfinanciering UC 2005/2006	14 002	14 002	
27.12 Bodem en Water	-	-	-
Apparaat	4 576		
- Departement	321		
- Baten- lastendiensten	4 255		
Totaal kosten	22 345	-	-
Opbrengsten	1 116	147	-969

Toelichting op de programmakosten

27.11 Reconstructie zandgebieden

ILG/Reconstructie zandgebieden

In 2007 is aan de provincies een voorschot verstrekt van € 45,5 mln. Zodra is vastgesteld dat de daarmee beoogde prestaties geleverd zijn, zullen de daarmee samenhangende kosten genomen worden.

Voorfinanciering UC 2005/2006:

De kosten houden verband met terugbetalingen aan de provincies van de voorfinanciering die door de provincies in 2006 is betaald in het kader van uitvoeringscontract reconstructie 2005-2006.

Toelichting op de opbrengsten

Bedragen x € 1 000

	Opbrengsten	Ontvangsten	Balansmutatie
Landinrichtingsrente	969	-	-969
Bijdragen van derden	147	147	-
Totaal	1 116	147	-969

De gerealiseerde ontvangsten in 2007 hebben betrekking op ontvangen bijdragen van waterschappen en gemeenten voor landinrichtingsprojecten in het kader van reconstructie. Een bedrag van € -1 mln wordt via de balans verwerkt. Dit betreft nog te ontvangen landinrichtingsrente met betrekking tot 2007.

28 Nominaal en onvoorzien

Dit artikel bevat de posten prijsbijstelling, loonbijstelling en onvoorzien.

Financiële gevolgen van niet-beleidsartikelen

Bedragen x € 1 000

28 Nominaal en onvoorzien	Kosten	Kas	Balansmutatie
Programma	-	-	
- Prijsbijstelling			
- Loonbijstelling			
- Onvoorzien			
Totaal	-	-	

Toelichting op de programmakosten

De in 2007 bij Voorjaarsnota toegekende Loon- en prijsbijstelling is toegedeeld naar de relevante artikelen en daardoor niet zichtbaar in de bovenstaande tabel.

29 Algemeen

Op dit artikel worden de kosten, zowel apparaat als programma, toegelicht die niet vallen onder de beleidsartikelen.

Financiële gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000

29 Algemeen	Kosten	Kas	Balansmutatie
Programma	50 526	50 526	-
29.11 Internationale contributies	10 399	10 399	-
29.12 Uitvoering van EU-maatregelen	40 127	40 127	-
Apparaat	290 728		
- Apparaat	190 404		
- Baten-lastendiensten	100 324		
Totaal kosten	341 254		
Opbrengsten	345 734	346 970	1 236

Toelichting programmakosten

Dit betreft internationale contributies en bijdragen aan onder meer productschappen voor de uitvoering van EU maatregelen.

Toelichting op de apparaatskosten

Ruim 86% van de apparaatskosten (€ 251,5 mln) is aangewend voor de uitvoering van EU-maatregelen.

Toelichting op de opbrengsten:

Bedragen x € 1 000

	Opbrengsten	Ontvangsten	Balansmutatie
Landbouweffingen	338 599	338 658	59
EU-bijdrage	2 857	2 857	
Overige	4 278	5 455	1 177
Totaal	345 734	346 970	1 236

Landbouweffingen

De Landbouweffingen betreffen heffingen op import van landbouwproducten vanuit "derde" landen naar de EU. Deze heffingen komen binnen via de Douane. In 2007 werd € 0,06 mln aan landbouweffingen ontvangen met betrekking tot 2006.

Overige

Het bedrag van € 1,2 mln dat via de balans wordt verwerkt betreft in 2007 ontvangen opbrengsten met betrekking tot 2006.

Toelichting inzake baten-lastendiensten

Overzicht van baten en lasten

Bedragen x € 1 000

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie	(3) Verschil realisatie en oorspronkelijke vastgestelde begroting
Algemene Inspectiedienst			
Totale baten	59 588	68 032	8 444
Totale lasten	59 588	66 626	7 038
Saldo van baten en lasten	0	1 406	1 406
Dienst landelijk Gebied			
Totale baten	111 365	108 656	-2 709
Totale lasten	111 365	106 379	-4 986
Saldo van baten en lasten	0	2 277	2 277
Dienst Regelingen			
Totale baten	139 204	164 041	24 837
Totale lasten	139 204	176 042	36 838
Saldo van baten en lasten	0	-12 001	-12 001
Plantenziektenkundige Dienst			
Totale baten	16 987	34 096	17 109
Totale lasten	16 987	33 903	16 916
Saldo van baten en lasten	0	193	193
Voedsel en Warenautoriteit			
Totale baten	151 263	170 213	18 950
Totale lasten	151 263	166 652	15 389
Saldo van baten en lasten	0	3 561	3 561
Totaal			
Totale baten	478 407	545 038	66 631
Totale lasten	478 407	549 602	71 195
Saldo van baten en lasten	0	-4 564	- 4 564

Algemene Inspectiedienst (AID)

Profiel

De Algemene Inspectiedienst (AID) is een handhavingorganisatie van het Ministerie van LNV die, door middel van de instrumenten controle, verificatie en opsporing, de naleving van de LNV-regelgeving op programmatische wijze bevordert. Waar effectief uit oogpunt van naleving wordt de inzet van hiervoor bedoelde instrumenten begeleid door handhavingcommunicatie. Op basis van waarnemingen en ervaringen in de handhavingpraktijk adviseert de AID de Minister en beleidsdirecties van LNV over voorgenomen of reeds vigerend beleid en regelgeving. Ten behoeve van de uitvoering van deze taak beschikken de ambtenaren AID over toezichthoudende en opsporingsbevoegdheden. Deze bevoegdheden worden in onderlinge samenhang ingezet. Opsporing vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie.

Prestaties

De prestaties van de AID bestaan uit het aantal directe uren per product waartoe de AID een opdracht heeft gekregen en de daarmee bereikte resultaten. Onderstaande tabel geeft per productgroep het aandeel in de omzet van de AID in 2007 weer.

Prestaties per productgroep

Productgroep	Realisatie 2007	
	Prestaties (in uren)	Aandeel in omzet (in %)
Product		
Controle	608.002	74,3
Verificatie	89.014	10,9
Opsporing	103.055	12,5
Beleidsadviesing	14.765	1,8
Handhavingcommunicatie	3.753	0,5
Totaal	818.589	100

Het initiële opdrachtenpakket is medio 2006, als onderdeel van de begrotingsvoorbereiding 2007 bepaald. De omvang en samenstelling daarvan is onderhevig aan politiek-maatschappelijke ontwikkelingen, herprioritering van LNV-beleid en budgettaire schommelingen. Deze aspecten hebben ertoe geleid dat gedurende het begrotingsjaar 2007 wijzigingen in het opdrachtenpakket hebben plaatsgevonden. Voorts is de preventieve handvinginzet op de dreiging van dierziektecrises niet voorzien. In 2007 heeft de AID hier ruim 16.000 controle-uren aan gespendeerd.

Doelmatigheidsgegevens

Resultaten doelmatigheid

	Norm 2007	Meetwaarde 2007
<i>Prestatie-indicator</i>		
Percentage gegronde klachten op aantal gecontroleerden	2 per 10.000	0,4 per 10.000
Goedkeurende accountantsverklaring.	Ja	Ja
Gemiddelde kostprijs per uur	€ 79,00	€ 78,03
Percentage gerealiseerde verkoopbare uren	100%	98%
Ziekteverzuimpercentage	4,3%	4,97%
Treffers bij (selecte) controles	15%	22,8%
Tijdigheid verificaties TAB	80%	80%

Dienst Landelijk Gebied (DLG)

Profiel

De Dienst Landelijk Gebied (DLG) realiseert groene plannen voor 16 miljoen Nederlanders. DLG zoekt altijd naar samenwerking en oplossingen die passen bij de (bestuurlijke) wensen en de eigenschappen van het gebied. Bij het inrichten van groene gebieden voor recreatie, natuur, water of landbouw, vertaalt DLG abstract beleid naar uitvoering in concrete projecten. Hiervoor verwerft en ontwikkelt de dienst gronden, richt die grond opnieuw in en draagt het gebied vervolgens over aan gebiedsbeherende instanties en individuele agrariërs.

Ook brengt DLG geldstromen bij elkaar en heeft de dienst inzicht in subsidiemogelijkheden. DLG werkt binnen één opdracht voor meerdere overheden. Met de hulp van het uitgebreide netwerk van overheden en organisaties worden projecten gerealiseerd.

DLG is een agentschap van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). De dienst werkt voor bestuurlijke opdrachtgevers en voert wettelijke taken uit.

Prestaties

De producten van DLG ten behoeve van het moederdepartement zijn gericht op het in opdracht uitvoeren van voorgenomen beleid, zoals dat is vastgelegd in de beleidsartikelen van de LNV-begroting:

21 Duurzaam ondernemen

22 Agrarische ruimte

23 Natuur

De prestaties die op deze drie beleidartikelen betrekking hebben zijn hieronder weergegeven.

Inzet in uren en % van totaal uren per productgroep

Producten	Realisatie 2007		Begroting 2007	
Verwerving en vervreemding grond	190 465	17%	155 804	14%
Exploitatie grond	17 018	1%	22 358	2%
Planvorming	175 610	15%	119 270	11%
Planuitvoering	428 669	37%	532 575	48%
Adviezen aanvragen	56 892	5%	68 661	6%
Uitvoering subsidieregelingen	101 766	9%	108 945	10%
Advisering algemeen en beleid	164 282	14%	81 812	7%
Informatieverstrekking	8 830	1%	17 291	2%
Totaal	1 143 533	100%	1 106 716	100%

Aantallen prestaties per productgroep

Producten	Prestatie	Realisatie 2007	Begroting 2007
Verwerving grond	Ha verworven	6 686	6 500
Vervreemding grond	Ha vervreemd	6 625	8 000
Exploitatie grond	Ha gemiddeld in bezit	37 700	42 000
Planvorming	Ha onderhanden	230 379	380 000
Planuitvoering	Ha onderhanden	615 176	700 000
Adviezen aanvragen	Geleverde adviezen aanvragen	24 212	7 000
Advisering algemeen en beleid	Schriftelijke Adviesopdrachten 1 ^e , 2 ^e en 3 ^e	268	100
Informatieverstrekking	n.v.t.		

Ten aanzien het gemiddelde bezit is enerzijds de begroting te hoog ingeschat en heeft anderzijds een correctie op het bezit plaatsgevonden.

Doelmatigheidsgegevens

	Realisatie 2007	Begroting 2007
Gemiddeld aantal direct productieve uren per fte werkzaam in de projecten	1 64	1 70
Verhouding tussen directe en indirecte uren	66,5%/33,5%	66%/34%
Verhouding tussen directe en indirecte uren waarbij financiële toeslag is toegerekend aan de directe uren	69,6%/30,4%	69%/31%
Gemiddelde prijs per uur (LNV tarief)	92,84	88,84

Het tarief 2007 van DLG is door de SG vastgesteld op € 93.- naar aanleiding van jaarplan en begroting van d.d. 5 oktober 2006 (brief d.d. 1 december 2006).

Dienst Regelingen (DR)

Profiel

Dienst Regelingen is per 1 januari 2006 een baten-lastendienst van het Ministerie van LNV. Samen met enkele andere uitvoerende organisaties van het Ministerie is DR de 'huisuitvoerder' van LNV regelingen. Het moederdepartement is de belangrijkste opdrachtgever van DR. Daarnaast streeft DR er actief naar om met haar expertise op het gebied van met name de uitvoering van "Europese regelingen" en als facilitair bedrijf bij crisis, ook –op niet-commerciële basis- andere (overheids)opdrachtgevers te verwerven. DR wil daarbij *partner in beleid* zijn voor opdrachtgevers vanuit een transparante en zakelijke verhouding.

De opdrachten van DR betreffen met name:

- De uitvoering van EU-regelingen, verordeningen en verplichtingen;
- Identificatie en Registratie van dieren, percelen en bedrijven;
- Vergunningen en ontheffingen;
- Subsidieregelingen en financieringsregelingen;
- Het plattelandsontwikkelingsbeleid;
- Het mestbeleid;
- De crisisbestrijding.

Eenzijds gaat het om het uitvoeren van subsidieregelingen (bijvoorbeeld: oopremieregeling), waarbij de subsidieverkrijger 'voordeel' heeft bij de uitvoering. Anderzijds betreft het de uitvoering 'regulerende regelingen' (bijvoorbeeld in het mestbeleid, dat gericht is op het bereiken van milieudoelstellingen). Doelgroepen zijn met name agrarische ondernemers, maar ook bijvoorbeeld organisaties als natuurbeschermingsorganisaties.

In 2007 is de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) in werking getreden. Hiermee is de provincie een belangrijke opdrachtgever voor Dienst Regelingen geworden. Het uitvoeringsbudget WILG staat nog op de begroting van LNV. De bijdrage aan de uitvoeringskosten WILG zijn daarom opgenomen onder de bijdrage moederdepartement.

Prestaties

In deze paragraaf zijn tabellen met kengetallen en indicatoren opgenomen. Voor de tabel prestaties is de tabel zoals deze in de begroting 2007 is opgenomen gebruikt. Vanwege de invoering van het Bedrijfsprocesmodel (BPM) is in veel gevallen het aantal prestaties op een andere wijze geadministreerd. Zodoende is het aantal prestaties hoger/lager dan in de begroting was opgenomen. Daarnaast is de rubricering per beleidsartikel in de begroting niet volledig correct. Dat is in de onderstaande tabel gecorrigeerd.

Artikel		Aantal regelingen per beleidsartikel		Aantal prestaties		Integrale kosten (x € mln)	
		2007 begroting	2007 realisatie	2007 begroting	2007 realisatie	2007 begroting	2007 realisatie
Art. 21 Duurzaam Ondernemen	Inputgestuurd	10		-		11,6	
	Outputgestuurd	72		401 956		94,8	
Subtotaal art. 21		82		401 956		106,4	113,9
Art. 23 Natuur	Inputgestuurd	1		-		0,0	
	Outputgestuurd	23		48 672		17,9	
Subtotaal art. 23		24		48 672		18,0	23,4
Art. 24 Landschap en recreatie	Inputgestuurd	4		-		-0,2	
	Outputgestuurd	33		11 298		0,9	
Subtotaal art. 24		37		11 298		0,7	0,7
Art. 25 Voedselkwaliteit en dier-Gezondheid	Inputgestuurd	10		-		0,5	
	Outputgestuurd	14		957		1,0	
Subtotaal art. 25		24		957		1,6	2,0

Art. 26 Kennis en Innovatie	Inputgestuurd	2	-	-0,0	
	Outputgestuurd	12	1 458	0,6	
Subtotaal art. 26		14	1 458	0,6	1,1
Algemeen		-	-	-	4,2
Eindtotaal		181	464 341	127,2	145,3

Om de relatie tussen uitvoeringskosten en prestaties inzichtelijk te houden wordt in bovenstaande tabel onderscheid gemaakt tussen regelingen die inputgestuurd en outputgestuurd zijn.

Kwaliteitsindicatoren/doelmatigheidsgegevens

In de begroting 2007 zijn een aantal kwaliteitsindicatoren/doelmatigheidsgegevens opgenomen. Deze zijn hieronder aangegeven. Tevens is de score van 2006 aangegeven.

Percentage gegronde bezwaren

Door DR wordt veel aandacht besteed aan het verbeteren van het bezwaar –en beroeptraject. Tegelijkertijd wordt hiermee energie gestoken in het terugdringen van het aantal gegronde verklaringen. Deze indicator beoogt de kwaliteit van het proces van uitvoering en/of de kwaliteit van regelgeving te meten. Daarbij dient wel de nuance te worden gemaakt tussen gegronde verklaring op basis van wet –en regelgeving of op basis van het uitvoeringsproces. DR verwachtte in de begroting 2007 35% van de bezwaren gegronde te zullen verklaren, waarvan slechts 3% als gevolg van onjuist handelen van DR. Het aantal ontvangen bezwaren over 2007 was ongeveer 6 750 stuks. Een aanzienlijk deel hiervan had betrekking op de vaststelling van de Toeslagrechten in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Het hoge percentage gegronde verklaringen is te verklaren door het feit dat de BTR een nieuwe regeling is, in samenhang met aanlooproblemen met het nieuwe geautomatiseerde systeem.

Omschrijving/jaar	Realisatie 2006	Begroting 2007	Realisatie 2007
Percentage gegronde	25%	35%	31%

Uurtarief

pm

Omschrijving/jaar	Realisatie 2006	Begroting 2007	Realisatie 2007
Uurtarief	57,38	58,35	pm

Score vanuit de omgeving

DR hecht veel waarde aan de tevredenheid van de doelgroep. Deze indicator is het resultaat van een klanttevredenheidsonderzoek. Eens in de twee jaar wordt een klanttevredenheidsonderzoek gedaan. Dit is eind 2005 gedaan en de bedoeling was om eind 2007 wederom zo'n onderzoek te doen. Inmiddels is besloten dat deze meting pas in het eerste kwartaal 2008 te doen. Het laatst bekende cijfer, uit 2005, is een 6,2.

Omschrijving/jaar	Realisatie 2006	Begroting 2007	Realisatie 2007
Score	6,2	7,0	6,2

Gerealiseerde productiviteit

pm

Omschrijving/jaar	Realisatie 2006	Begroting 2007	Realisatie 2007
Percentage	76,3%	76,5%	pm

Telefonische bereikbaarheid

Een van de indicatoren die een groot effect heeft op de tevredenheid van de doelgroepen is de telefonische bereikbaarheid. De in de begroting 2007 opgenomen doelstelling voor 2007 is om 70% van de gesprekken binnen 30 seconden te beantwoorden.

Over het jaar 2007 heeft het callcenter 436 000 telefoontjes afgehandeld met een service-level van 59%. (het percentage van de inkomende telefoongesprekken dat binnen 30 seconden is behandeld) en een bereikbaarheid van 89% (percentage binnengekomen calls dat daadwerkelijk wordt opgenomen). De belangrijkste reden voor de daling van de realisatie is dat er sprake is van zo'n 100 000 calls meer aanbod dan begroot.

Met name de Gecombineerde Data Inwinning (GDI) en de uitvoering van de toeslagrechten hebben tot een grote drukte in april en mei 2007 geleid. Om dit goed op te kunnen vangen is ervoor gekozen om verruimde openingstijden toe te passen op werkdagen en op zaterdagen. Daarnaast is sprake geweest van drukte in verband met de afhandeling van telefonische vragen op het gebied van Bluetongue.

Omschrijving/jaar	Realisatie 2006	Begroting 2007	Realisatie 2007
Telefonische bereikbaarheid:	65% binnen 30	70% binnen 20	59% binnen 30
Service-level	seconden	seconden	seconden
Bereikbaarheid		90%	89%

Aantal klachten

In 2006 heeft DR een nieuwe wijze van klachten en signaalafhandeling in gebruik genomen, waardoor klachten beter in beeld komen en de aandacht voor de kwaliteit van de afhandeling verhoogd wordt. Daarnaast worden brieven uit klantvriendelijke overwegingen eerder als formele klachtenbrief aangemerkt en met de daarbij behorende procedure afgehandeld. Doelstelling voor 2007 was om minder dan 50 formele klachtenbrieven te ontvangen.

Omschrijving/jaar	Realisatie 2006	Begroting 2007	Realisatie 2007
Aantal ontvangen formele klachtenbrieven	88	< 50	77

Aantal incidenten met betrekking tot DR

Door middel van kwartaalrapportages en overige communicatie richting bijvoorbeeld de Tweede Kamer wil DR het aantal incidenten met betrekking tot de uitvoeringsaspecten van diverse regelingen zo veel mogelijk beperken. In 2007 is met betrekking met de BTR twee keer een Algemeen Overleg met de Kamer geweest. Daarnaast is er één keer een technische briefing met betrekking tot de BTR geweest.

Omschrijving/jaar	Realisatie 2006	Begroting 2007	Realisatie 2007
Aantal incidenten waarover gesproken wordt dat te maken heeft met DR	beperkt	beperkt	beperkt

Doelgroep

Sinds 2004 maakt DR gebruik van praktijkpanels. In deze panels worden vragen voorgelegd aan vertegenwoordigers van de agrarische sector. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om beoordeling van een conceptformulier, een verzoek om mogelijke knelpunten in de uitvoering aan te geven of een keuze te maken uit verschillende uitvoeringsvarianten. Echter niet om beleidsvragen. DR vindt het van belang dat het bij de deelnemers aan de praktijkpanels duidelijk is wat er met de uitkomsten hiervan wordt gedaan. DR gaat de praktijkpanels verder uitbreiden. In maart 2008 vinden de praktijkpanels in de huidige vorm voor de laatste keer plaats. Daarna wordt gestart met een andere vorm van doelgroep participatie. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een

---

internetpanel en kunnen deelnemers ook nog voor een fysieke bijeenkomst worden gevraagd. Het grote voordeel van de nieuwe panels is, dat ze meer flexibel zijn in te zetten.

Omschrijving/jaar	Realisatie 2006	Begroting 2007	Realisatie 2007
Tevredenheid praktijkpanels over opvolging adviezen	voldoende	voldoende	voldoende

---

Plantenziektenkundige dienst (PD)

Profiel

De opdracht van de Plantenziektenkundige Dienst is het weren, vrijwaren, bestrijden en beheersen van ziekten en plagen in de plantaardige sector. Dit om een duurzame, concurrerende en veilige land- en tuinbouw te bevorderen, de handel zoveel mogelijk ongestoord te laten plaatsvinden en het Nederlands landschap in stand te houden. Een duurzame, veilige en concurrerende land- en tuinbouw betekent onder andere minder gebruik en minder afhankelijkheid van chemische bestrijdingsmiddelen. Het voorkomen, dan wel beperken van ziekten en plagen levert daaraan een belangrijke bijdrage. De Plantenziektenkundige Dienst voert deze taak uit in het kader van de Plantenziektenwet, Europese regelgeving en internationale verdragen.

Voor de uitvoering van wettelijke taken waarop het profijtbeginsel niet van toepassing is, en voor beleidsondersteuning ten behoeve van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ontvangt de Plantenziektenkundige Dienst een bijdrage van het Ministerie van LNV. Voor de uitvoering van wettelijke taken waarop het profijtbeginsel van toepassing is, brengt de Plantenziektenkundige Dienst een in beginsel kostendeekkend tarief (retributie) in rekening. Indien de dienst, afgeleid van zijn kerntaken, opdrachten voor derden uitvoert, betreft dat opdrachten die niet conflicteren met de wettelijke taken en bijdragen aan kennis en/of gelijkmatige arbeidsfilm.

Prestaties en Doelmatigheidsgegevens

In dit hoofdstuk worden de prestatie-indicatoren (PI's) zoals vastgesteld in het project Herexamen Agentschap getoond. Voor de implementatie is afgesproken dat niet alle indicatoren tegelijk worden opgepakt, maar dat er per rapportageperiode uitbreiding en verbetering plaatsvindt. De getallen zijn de cumulatieve waarden, ofwel van 1 januari tot en met de rapportageperiode.

Prestaties

Product	Eenheid	2006	2007	Derden	LNV
Basistarief	Inspecties	74.470	49.956	49.956	
Zendingsinspecties	Factureerbare minuten	1.807.985	1.029.184	1.029.184	
weringsinspecties RC G&F	Rekenton	1.435.845	1.337.370	1.337.370	
weringsinspecties RC snijbloemen	1000 rekenstelen	2.927.693	2.326.121	2.326.121	
Documentcontrole	Aantal	116.918	97.276	97.276	
Bedrijf- en perceelinspecties LNV	Inspecties / uren	15.587	14.834		14.834
Fytosanitaire beschikkingen	Aantal	985	1.341		1.341
Enkelvoudige audits	Aantal	27	62	62	
Samengestelde audits	Factureerbare uren	2.220	708	708	
Diagnoses	Factureerbare uren	27.403	24.152	2.415	21.737
Derden bedrijf- en perceelinspecties	Factureerbare uren	18.424	6.584	6.584	
Certificaten zonder inspectie	Aantal	217.868	145.407	145.407	
Gewasbeschermingsbeschikkingen	Uren	7.915	3.296	3.296	
Implementatie	Factureerbare uren	10.893	16.056		16.056
Advies en vertegenwoordiging					
Advies	Factureerbare uren	34.431			
LNV beleid	Factureerbare uren	23.125	22.222		22.222
Derden	Factureerbare uren	4.419	4.722	4.722	
Overige overheden	Factureerbare uren	6.887	9.044	9.044	
Kennis					
Methodenontwikkeling	Uren	2.873	2.975		2.975
Overige kennisontwikkeling	Uren	15.484	16.521		16.521

Beheersingindicatoren

Indicator	Referentiewaarde	2007-1	2007-2	2007-3
1. Bezetting	389,45	406,5	396	198,5
2. Productiviteit PD	52%	49%	46%	45%
3. Facturabiliteit	92%	Pm	Pm	pm
4. Verhouding inhuur – vast	Pm	205	20%	5%
5. verzuimpercentage	< 4,7%	4,98%	3,76%	4,20%
6. Meldingspercentage	< 1,5%	1,48%	1,49%	1,50%
7. Verzuimduur	< 15,04%	12,65%	10,48%	10,34%
8. Aantal P4 gesprekken	100%	4%	9%	24,3%

Definities en Toelichting

- 1 Bezetting = Aanwezig # fte totaal PD, vast en inhuur. Van de bezetting is ongeveer 67 fte los personeel.
  - 2 Productiviteit = Totale uren organisatie minus niet productieve uren organisatie / totale uren organisatie
  - 3 Facturabiliteit = Totale declarabele uren product / totale uren product
  - 4 Verzuimpercentage = Het 'ziekteverzuimpercentage' is het aantal verzuimde kalenderdagen (inclusief weekenden) in de observatieperiode enerzijds, gedeeld door de personeelsomvang vermenigvuldigd met het aantal kalenderdagen in de periode anderzijds.
  - 5 Meldingsfrequentie = De 'meldingsfrequentie' geeft het totaal aantal in de observatieperiode aangevangen verzuimgevallen weer ten opzichte van het gemiddeld aantal personeelsleden.
  - 6 Verzuimduur = De 'gemiddelde ziekteverzuimduur' geeft het totaal aantal dagen weer dat medewerkers in een bepaalde periode per ziekmelding gemiddeld hebben verzuimd. De gemiddelde verzuimduur in een periode is gelijk aan de som van verzuimduren van de verzuimgevallen die in de periode geëindigd zijn, gedeeld door het aantal van deze gevallen. Het betreft het 12 maands gemiddelde uit Emplaza.
  - 7 Aantal P4 gesprekken = aantal geregistreerde P4 gesprekken met medewerkers in vaste of tijdelijke dienst per afdeling en PD totaal.
- De bezetting is een stuk lager dan de referentiewaarde, omdat de referentiewaarde gebaseerd is op de oude PD. De afgelopen maanden zijn veel medewerkers vertrokken waardoor de bezetting gedaald is naar 207 FTE eind december.
  - Tegelijk met de daling van de bezetting is ook de verhouding inhuur – vast gedaald doordat voor een groot deel losse krachten vertrokken zijn.
  - Voor toelichting op de cijfers over verzuimpercentage, meldingsfrequentie, verzuimduur en P4-gesprekken wordt verwezen naar hoofdstuk 4.

Kwalitatieve indicatoren

Fytosanitair systeem

Indicator	Referentiewaarde	2007-1	2007-2	2007-3
1. Weren	0,88%	1,90%	1,31%	Zie toel.
2. Monitoren	1%	0,40%	0,31%	Zie toel.
3. Vrijwaren	1%	0,01%	0,02%	Zie toel.
4. Notificaties (inkomend)	1%	0,34%	0,50%	269
5. Aantal Quick scans	76	11	20	32
6. Aantal PRA's	5	1	3	3
7. Tijdigheid opgelegde maatregel	pm	pm	pm	pm

Definities en Toelichting

1. Weren = Aantal Q-vondsten bij weren/ aantal zendingsinspecties weren x 100%
  2. Monitoren = Aantal Q-vondsten bij monitoren / aantal bedrijfs- en perceelinspecties monitoring x 100%
  3. Vrijwaren = Aantal Q-vondsten bij vrijwaren / aantal zendingsinspecties vrijwaren x 100%
  4. Notificaties = Aantal zendingen afgekeurd door landen / aantal zendingen naar landen x 100%
  5. Aantal Quickscans = Aantal uitgevoerde Quickscans
  6. Aantal PRA's = aantal uitgevoerde PRA's
  7. Tijdigheid opgelegde maatregel = Tijd tussen vastgestelde diagnose en opleggen (=wegsturen naar betrokken team of direct naar lijdend voorwerp) standaardmaatregel
- De indicatoren weren, monitoren en vrijwaren hebben betrekking op het gehele fytosanitaire stelsel en bevat daarmee ook de activiteiten van de Keuringsdiensten. In afwachting van de benodigde informatie is hier geen kengetal opgenomen. De PD kan niet zoals voorheen snel beschikken over de benodigde cijfers.
  - De notificaties zijn weergegeven als het aantal notificaties om dezelfde reden als het ontbreken van de indicatoren weren, monitoren en vrijwaren. Het aantal notificaties eind 2007 ligt lager dan in 2006 (397 stuks). In het tweede trimester betrof het aantal notificaties 184 stuks. De notificaties zijn in het 3^e trimester met 85 stuks toegenomen, dit is in lijn met de toename in de eerste 8 maanden. De meeste notificaties in het 3^e trimester worden veroorzaakt door de Verenigde Staten die formeel is gaan notificeren in plaats van informeel
  - Er zijn geen PRA's uitgevoerd in het laatste trimester. Reden is dat de PD voor ingang van nieuwe PD een groot aantal scenario's opgeleverd heeft. Voorlopig ligt de werkdruk op uitvoering van fytosanitaire acties. Daarnaast is dit ook veroorzaakt door een combinatie van mensen die ingewerkt moesten worden en een tekort aan mankracht in team organismerisico's.

Kennis

Indicator	Referentiewaarde	2007-1	2007-2	2007-3
1. Expertbijdragen	150	158	356	581
2. Publicaties	25	20	36	47
3. Eliminatiescenario's	t.z.t.	1	4	4
4. Diagnostische protocollen	t.z.t.	42	73	82

Definities en Toelichting

1. Expert bijdragen = # bijdragen aan vastgestelde expertgroepen
  2. Publicaties = # publ. + voordr in/aan vastgestelde lijst vakbladen/congressen-fora
Eliminatiescenario's = Aantal eliminatiescenario's t/m periode X
  3. Diagnostische protocollen = Aantal diagnostische protocollen t/m periode X
- Het aantal expertbijdragen ligt erg hoog. Het criterium waarop iets een expertbijdrage genoemd mag worden is niet duidelijk, daardoor is in de afgelopen jaren een verandering in de interpretatie van het aantal expertbijdragen ontstaan.
  - Het aantal eliminatiescenario's is niet toegenomen in de laatste vier maanden om dezelfde redenen als de PRA's; door gebrek aan capaciteit.

Klanttevredenheid

Indicator	Referentiewaarde	2007-1	2007-2	2007-3
1. Bezwaar	16	9	11	14
2. Klachten	8	1	1	3
3. Klanttevredenheid product advies	> 3,5	5	n.v.t	5
4. Afgehandelde diagnoses	Pm		8.556	16.986
5. Doorlooptijd notificaties (in dagen)	5	22	20	10

Definities en Toelichting

- 1 Bezwaar = Het cumulatief aantal schriftelijk ingediende klachten tegen een beschikking (o.a. een factuur)
  - 2 Klachten = Het cumulatief aantal schriftelijk ingediende klachten.
  - 3 Klanttevredenheid/klachten product advies = aantal ontvangen klachten per product (inspecties, audits, diagnoses), aantal juridische procedures (beschikkingen)
  - 4 Doorlooptijd inspectie = Tijd geplande aanvang inspectie minus feitelijke aanvangstijd.
  - 5 Doorlooptijd notificaties (werkdagen) = Het gemiddelde aantal werkdagen tussen diagnose van een Q-vondst en het uitsturen van een notificatie naar het exporterende land.
- Er zijn drie bezwaarschriften binnengekomen naar aanleiding van aanzeggingen aardappelmoetheid. De bezwaren zijn afgehandeld. Twee bezwaren zijn na overleg met de bezwaarders ingetrokken, het andere bezwaar was niet-ontvankelijk gezien een termijn overschrijding.
Op 20 juli 2007 heeft het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) het beroep gegrond verklaard dat was ingediend door een aantal groenten & fruitimporteurs tegen de door de PD gehanteerde retributies. Na verschillende correspondentie over-en-weer is door de bezwaarde afgezien van een hoorzitting. De PD steunt R&R actief in de voorbereiding van een nieuwe beslissing op bezwaar.
  - Het aantal diagnoses is lager dan in 2006 (22.709 stuks) omdat er in 2007 zijn minder surveymonsters genomen, met name voor Medfly en Diabrotica.
  - De doorlooptijd notificaties is weergegeven als een gemiddelde over de maanden september tot en met december. Dit gemiddelde ligt nu op 10 dagen, wat een forse verbetering is t.o.v. de vorige periode, door procesaanpassingen en scherpe voortgangsbewaking.

Voedsel en Warenautoriteit (VWA)

Profiel

De Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) is binnen de rijksoverheid integraal verantwoordelijk voor het toezicht, de risicocommunicatie en de onafhankelijke risicobeoordeling op het terrein van voedsel- en productveiligheid en diergezondheid. Door de koppeling van deze drie kerntaken wil de VWA haar missie "zichtbare risicoreductie" realiseren.

De VWA bestaat uit 4 dienstonderdelen, namelijk de directie Toezichtbeleid & Communicatie, de Dienst Uitvoering, het bureau Risicobeoordeling en de directie Bedrijfsvoering.

In het kader van de overdracht bandkeuring worden de PM keuringen door KDS uitgevoerd. De facturering van deze diensten vindt wel door de VWA plaats. De VWA draagt het debiteurenrisico voor de geleverde diensten door KDS. De opbrengsten van deze geleverde diensten en de kosten die de inhuur van KDS met zich meebrengt zijn niet in het resultaat meegenomen omdat deze activiteiten niet meer tot het takenpakket van de VWA behoren. De balansposten van de KDS administratie, waaronder de vergoeding voor het debiteurenrisico, zijn gezien het feit dat de VWA risicodragers is, wel in de jaarrekening opgenomen.

Prestaties

Klachten over handelen VWA

Deze indicator heeft betrekking op de *uitvoering* van het beleid door VWA medewerkers (inclusief facturering). Het beleid zelf is vastgesteld door de beide opdrachtgevers, de Ministeries van LNV en VWS. In de onderstaande tabel staat behalve het absolute aantal klachten ook het relatieve belang ervan weergegeven in de kolom %. Dit percentage is berekend door het aantal klachten te delen door het *aantal* inspecties respectievelijk monsteranalyses en -voor de keuringen- door het aantal *uren*.

werkzaamheden	streefwaarde 2007		realisatie 2007	
	aantal	%	aantal	%
inspecties	102	0.07	53	0.05
monsteranalyses	80	0.06	9	0.00
keuringen	215	0.02	187	0.04

Bron: regio, MCS, meldkamer, JZ

Afhandelsnelheid informatieverzoeken en klachten/incidentmeldingen

Het streven is dat de informatieverzoeken en klachten/incidentmeldingen die bij de meldkamer van de VWA binnenkomen binnen 6 weken worden afgehandeld. Voor een deel van deze verzoeken kan de behandeltermijn van 6 weken vaak niet worden gehaald, omdat het handhavingstraject langer is.

	streefwaarde 2007	realisatie 2007
Totale hoeveelheid verzoeken en klachten/meldingen	40 000	34 482
waarvan klachten over voedsel, producten en dieren	6 500	5 151
Percentage behandeling verzoeken, klachten/meldingen < 6 weken	90%	94%

Bron: MCS DU Centraal/IMD, opgave meldkamer

Bekendheid

Met betrekking tot de naamsbekendheid van de VWA wordt een onderscheid gemaakt tussen spontane en geholpen naamsbekendheid. Op middellange termijn wordt gestreefd naar een spontane naamsbekendheid van 25% en van een geholpen naamsbekendheid van 50%.

---

	streefwaarde 2007	realisatie 2007
spontaan	10%	8%
geholpen	50%	54%
totaal	60%	62%

Bron: Externe MCS

Gevoel van product- en voedselveiligheid

Algemene doelstelling is dat het gevoel van veiligheid niet achteruit gaat.

De indicator voedselveiligheid heeft betrekking op het vertrouwen van de consument in de veiligheid van voedingsmiddelen (consumentenmonitor). De indicator heeft een schaal van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). De VWA meet de onderstaande drie stellingen.

voedselveiligheid	streefwaarde 2007	Raming 2006	Realisatie 2006 Onderzoek 2007 (*)
Voedingsmiddelen worden steeds veiliger	3.4	3.4	3.4
Ik maak me zorgen over de veiligheid van voedingsmiddelen	2.7	2.7	2.7
Ik voel me onbehaaglijk over de veiligheid van voedingsmiddelen	2.5	2.5	2.5

Bron: (*) VWA Consumentenmonitor 2003-2006, Den Haag, juni 2007